

**Kertojan ja lukijan välinen vuorovaikutus aikakauslehtien
pääkirjoituksissa**

Sanna Hakala
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Suomen kieli
Pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2011

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Suomen kieli

HAKALA, SANNA: Kertojan ja lukijan välinen vuorovaikutus aikakauslehtien
pääkirjoituksissa

Pro gradu -tutkielma, 91 s. + 2 liites.
Maaliskuu 2011

Tutkimuksessa tarkastellaan kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta suomalaisten aikakauslehtien pääkirjoituksissa. Tutkimuksen aineistona on 100 pääkirjoitusta 20 eri aikakauslehdestä. Lehdet ovat Apu, Deko, Demi, Episodi, Erä, ET, Image, Koirat, Kotilääkäri, Kotivinkki, Maku, Me Naiset, Meidän perhe, Mondo, Olivia, Pelit, Suuri Käsityölehti, Tekniikan Maailma, Tiede ja Viherpiha.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää aikakauslehtien pääkirjoituksissa näkyvää kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta kertojan roolien, tekstien rakenteen ja sisällön kautta. Lisäksi tarkastelen, millaista vuorovaikutusta erityyppisten lehtien pääkirjoituksissa on nähtävissä ja mistä erot lehtien välillä johtuvat. Lähestyn tekstejä tekstintutkimuksen sekä kerronnan näkökulmista ja hyödynnän narratologian eli kertomuksen tutkimuksen käsitteistöä. Taustateorian vuorovaikutuksen analyysiin käytetään Gricen (1975) ajatuksia yhteistyöstä, Leechin (1983) kohteliaisuusperiaatetta sekä Brownin ja Levinsonin (1987) universaalia kohteliaisuusteoriaa. Analyysissa käytetään myös lingvististä käsitteistöä syntaksin, semantiikan ja tyylintutkimuksen alalta.

Tutkimus osoittaa, että aikakauslehtien pääkirjoituksilla on vahva pyrkimys vuorovaikutukseen lukijan kanssa kertojan roolien ja sisällön osien kautta: lukija halutaan aina huomioida lehden linjaan sopivalla tavalla. Kertojan roolien analyysi osoittaa, että aikakauslehtien kertojat ovat moniroolisia, jolloin kertojan roolit vaihtelevat teksteissä sisällön osien ja funktioiden mukaan. Aineistosta nousevia rooleja ovat ulkopuolisen, havainnoivan ja osallistuvan kertojan roolit. Ulkopuolinen kertoja on kaikkietävä ja tarinaan liittymätön kertoja, havainnoivan kertojan näkyvyys riippuu kertojan omasta havainnoinnin tavasta. Kaikista näkyvin on osallistuva kertoja, joka osallistuu ja näyttäytyy tekstissä kertomalla itsestään.

Pääkirjoituksista erottuu neljä erilaista sisällön osaa, jotka ovat kuvaileva, käsittelevä, kohdentava ja kertova osa. Kuvailevassa osassa kertoja esittelee tekstin teeman faktoin, käsittelevässä osassa aiheen käsittely syventyy analyysillä ja kannanotoilla. Kohdentavassa osassa kertoja keskittyy vuorovaikutuksen korostamiseen suuntautumalla lukijaa kohti ja kertovassa osassa kertoja kertoo juonellista tarinaa.

Pääkirjoitukset ja lehdet jakautuvat kahteen päätyyppiin: kanta-aottaviin ja tarinoiviin pääkirjoituksiin. Piirteet osoittautuvat aineistossa merkittäviksi, sillä molempien keinojen yleisyys on erityisen huomattavaa. Tärkeimmät huomiot eri lehtityypeistä on nähtävissä naisten ja miesten lehtien välillä, sillä naistenlehtien pääkirjoitukset osoittautuvat miehille suunnattuja lehtiä viihteellisemmiksi: tähän vaikuttavat lehtien teemat ja pääkirjoitusten aihevalinnat, mutta myös naistenlehtien vuorovaikutukseen pyrkivämpi asenne. Naistenlehdissä kerrotaan tarinoita, puhutaan itsestä ja lehdestä sekä viitataan paljon lukijaan, kun miehille suunnatuissa lehdissä sekä ajankohtaislehdissä huomion kohteena ovat mielipiteet ja aiheen analyysi.

Asiasanat: vuorovaikutus, tekstintutkimus, narratologia, pääkirjoitukset, aikakauslehdet.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja aikaisempi tutkimus.....	2
1.3 Aineisto	4
1.3.1 Aikakauslehden pääkirjoitus lehden käyntikorttina.....	4
1.3.2 Tutkimuksen pääkirjoitukset	5
1.4 Tutkimuksen kulku	8
2 PÄÄKIRJOITUSTEN MONIROOLINEN KERTOJA	9
2.1 Kerronnan tasot ja hierarkkiset suhteet.....	9
2.2 Ulkopuolinen kertoja.....	13
2.3 Havainnoiva kertoja	16
2.4 Osallistuva kertoja.....	19
3 VUOROVAIKUTUS PÄÄKIRJOITUSTEN SISÄLLÖN OSISSA	23
3.1 Yhteistyö ja kohteliaisuus	23
3.1.1 Gricen yhteistyön periaate ja Leechin kohteliaisuusperiaate.....	23
3.1.2 Brownin ja Levinsonin kohteliaisuuden kahdet kasvot.....	25
3.2 Universaalit tekstityypit	29
3.3 Kuvaileva osa	30
3.4 Käsittelevä osa	33
3.4.1 Käsittelevä kannanotoilla	34
3.4.2 Käsittelevä analyysillä.....	42
3.5 Kohdentava osa	48
3.5.1 Kertoja kohdentaa lukijaan.....	49
3.5.2 Kertoja kohdentaa meihin.....	53
3.5.3 Kertoja kohdentaa lehteen	55
3.6 Kertova osa.....	58
4 AIKAKAUSLEHTIEN PROFIILIT	65
4.1 Kantaaottavat pääkirjoitukset.....	66
4.2 Tarinoivat pääkirjoitukset	74
4.3 Yhteenveto pääkirjoituksista.....	76
5 LOPUKSI	79
LÄHTEET	87
LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Suomalaisen aikakauslehden matka vaikuttavaksi mediaksi on lukemisen menestystarina. 1900-luvun alun valistavista lehdistä on muotoutunut yli 3500 nimikettä kattava aikakauslehdistö, joka näkyy ja kuuluu koko yhteiskunnassa. Suomalaiset ovat lukijakansaa, sillä väestömäärään suhteutettuna ilmestyvien lehtien määrät ja lukijamäärät ovat maailmantilastoissa kärkisijoilla. (Parko & Rentola 2005: 5, Aikakausmedia 2010.) Aikakauslehdistön onkin pysyttävä jatkuvasti ajan hermoilla: sen täytyy seurata aikaa ja yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia sekä vastata lukijoidensa odotuksiin. Lehtien tavoitteena on välittää lukijalle ajattelemisen aiheita ja erilaisia näkökulmia sekä viihdyttää lukijaa. Koska kilpailu lehtien välillä on kovaa, jokaisen lehden täytyy houkutella lukijat luokseen, esittää tietoa lukijaa kiinnostavassa muodossa ja vedota lukijansa toiveisiin. Lehden käyntikortteina ja ensivaikutelman luojina toimivat pääkirjoitukset, jotka kutsuvat tekstillään lehden arvomaailmaan. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat pääkirjoitukset, joita tarkastelen vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Vuorovaikutus määritellään ”keskinäiseksi, vastavuoroiseksi vaikutukseksi”, joka voi syntyä esimerkiksi puhujan ja yleisön välille (NS). Fennistiikassa vuorovaikutuksella viitataan perinteisesti puhuttuun kieleen, mutta myös kirjoitetulla tekstillä on vahva vuorovaikutuksellinen luonteensa. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä määrittävät samat vuorovaikutuksen säännöt, vaikka tekstuaalinen vuorovaikutus ei ole samalla tavalla yhtä tilanteista ja muuttuvaa kuin puhuttu kieli. Esimerkiksi pääkirjoitustoimittaja ja lehden lukija eivät ole fyysisesti läsnä samassa paikassa eikä lukija voi kommentoida tekstiä toimittajalle tämän sitä kirjoittaessa, jolloin teksti voidaan ajatella kielenkäytön muodoltaan monologiksi, yhden ihmisen puheenvuoroksi. Koska lehti kuitenkin on aina kirjoitettu lukijoita varten, tämä orientoituminen määrittää kaikkea lehdessä julkaistua. Kirjallinen ilmaisu on siten dialogista, kun se on toiseen suuntautuvaa (Makkonen-Craig 2005: 26). Kun kertoja painottaa yhteyttä lukijan kanssa ja sanat suunnataan lukijalle kuin hän olisi tilanteessa läsnä, lukija pääsee tekstiin ja tapahtumiin mukaan. Tällöin tekstin vaikutus tapahtuu siinä hetkessä, kun viestin vastaanottaja sen lukee ja viesti on tulkittu. Tämän jälkeen tekstistä alkanut

vuorovaikutus voi jatkua edelleen vaikkapa palautteen tai muualla tapahtuvan keskustelun muodossa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja aikaisempi tutkimus

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää suomalaisten aikakauslehtien pääkirjoituksissa näkyvää kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta. Tutkimukseni on aineistolähtöinen, sillä tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet aineistosta tekemieni havaintojen perusteella: pääkirjoituksia lukiessa huomio kiinnittyy erilaisiin kertajiin, jotka viittaavat lukijaan, puhuvat itsestään kertomuksilla ja antavat ohjeita lukijoille. Pääkirjoituksista saa vaikutelman, että puhuttelun tarve on lisääntynyt, jolloin pääkirjoitukset eivät vain johdattele lehden lukemiseen, vaan pyrkivät luomaan yhteyden lehden ja sen lukijoiden välille. Tutkimuksen taustaoletuksena onkin, että pääkirjoitusten tavoitteena on synnyttää kiinteä yhteys lehden ja lukijan välille sekä kutsua lukija viihtymään lehden parissa. Tätä oletusta tukee Saukkosen (1984: 27) määritelmä, jossa hän luokittelee pääkirjoitukset puhuteltavakeskeiseksi ja suostuttelevaksi tekstityypiksi. Lähestyn vuorovaikutusta tutkimuksessani tekstien rakenteen ja sisällön kautta. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaisia kertojan rooleja teksteihin kirjoittuu ja miten erilaiset roolit vaikuttavat vuorovaikutukseen?
- Millaisia sisällön osia aikakauslehtien pääkirjoituksissa on, mitä tehtäviä näillä osilla on ja miten eri osat luovat vuorovaikutusta lukijan ja lehden välille?
- Millaista vuorovaikutusta erityyppisten lehtien pääkirjoituksissa on nähtävissä? Onko toisissa lehdissä enemmän pyrkimystä vuorovaikutukseen kuin toisissa?

Käsitän pääkirjoitukset tutkimuksessani kerronnallisiksi diskursiivisiksi esityksiksi, joiden tärkeimpiä osallistujia ovat kertoja ja lukija. Heikkinen (2000: 203–204) on todennut, että huolimatta kirjoitetulle tekstille tyypillisestä vuorovaikutuksessa olevien persoonien implisiittisyydestä eli tekstistä pääteltävissä olemisesta, kertojan ja lukijan rooleja on mahdollista ja mielekää tutkia lingvistisen tekstianalyysin keinoin.

Koska lähestyn aineistoani kerronnan näkökulmasta, hyödynnän analyysissa narratologian eli kertomuksen tutkimuksen käsitteistöä. Vuorovaikutusta pääkirjoituksissa pohdin ihmisen kielellistä käyttäytymistä vuorovaikutustilanteissa tutkineiden teoreetikoiden kautta: hyödynnän tutkimuksessani Gricen (1975) ajatuksia yhteistyöstä, Leechin (1983) kohteliaisuusperiaatetta sekä Brownin ja Levinsonin (1987) universaaliala kohteliaisuusteoriaa. Hyödynnän tutkimuksessa tekstintutkimuksen ajatusta siitä, että tekstiä analysoimalla on mahdollista tuoda näkyväksi tekstiin sisältyvää merkityspotentiaalia. Käytän analyysissa myös lingvististä käsitteistöä syntaksin, semantiikan ja tyylintutkimuksen alalta sekä lähestyn tekstilajitutkimusta pohtimalla tekstilajille ominaisia sisällön osia sekä kertojan roolien kirjoja. Analyysin runko on kvalitatiivinen, mutta annan analyysin edetessä myös kvantitatiivista tietoa käsiteltävien piirteiden yleisyydestä.

Narratologiaa eli kertomusoppia on käytetty kirjallisuudentutkimuksessa, jossa narratologian avulla tutkitaan ja tulkitaan kertomuksia sekä avataan niiden merkitysrakenteita. Viime vuosikymmeninä narratologiaa on alettu hyödyntää myös fennistiikan ja viestinnän tutkimuksissa. Fennistiikassa lehtijuttuja narratologian välinein ovat analysoineet muun muassa Kalliokoski (1996), Makkonen-Craig (2005), Sihvonen (2004) ja Keckman (2009). Kalliokoski on tutkinut toimittajan näkökulman ilmenemistä uutistekstien kielellisissä valinnoissa, Makkonen-Craig kertoja-toimittajan läsnäoloa uutisteksteissä. Sihvonen on tarkastellut Hän-henkilöjuttujen tekstilajia ja kertojan havaittavuutta ja Keckman henkilöjuttuja kertomuksen näkökulmasta. Viestintätieteissä esimerkiksi Ridell (1994) ja Pietilä (1995) ovat tutkineet uutisten kertojia ja heidän roolejaan. Omassa tutkimuksessani tukeudun kirjallisuustieteen puolelta Rimmon-Kenanin (1991 [1983]) ajatuksiin, mutta käytän niitä niiltä osin, kuin ne soveltuvat tutkimuskysymyksiini ja aineistooni. Aikakauslehtiä on tutkittu monista näkökulmista ja lähes jokaisella oppialalla. Tästä osoituksena on vuonna 2009 avattu aikakauslehtitutkimuksen tietokanta, josta löytyvät tiedot yli tuhannesta kotimaisesta pro gradu -tutkielmasta, 21 liseniaatintyöstä ja 40 väitöskirjasta (Aalto University Media Factory 2010).

1.3 Aineisto

1.3.1 Aikakauslehden pääkirjoitus lehden käyntikorttina

Aikakauslehti määritellään julkaisuksi, joka ilmestyy vähintään neljä kertaa vuodessa. Lehdet ovat sisällöltään monipuolisia ja ne sisältävät useita artikkeleita tai muuta toimituksellista aineistoa, jolloin pääpaino lehdessä ei ole hinnastoilla, mainoksilla tai liikealan tiedonannoilla. Aikakauslehdet ovat kaikkien tilattavissa tai laajalti saatavilla. (Nordenstreng & Wiio 2003: 78.) Jokaisella lehdellä on oma visuaalinen tyylinsä, mutta tyypillisesti lehden aloittaa pääkirjoitus. Pääkirjoituksen käsitettä on määritelty perinteisesti sanomalehden pääkirjoituksen kautta, jolloin aikakauslehtien pääkirjoituksia ei ole erityisesti huomioitu. Sanomalehtien pääkirjoituksia tutkinut Hemánus (1972: 5) määrittelee pääkirjoituksen tekstiksi, jossa "lehdellä instituutioon on legitiimi oikeus esittää omat arvostuksensa tai arvostusluonteiset kannanottonsa ja jossa se useimmiten niitä myös käytännössä esittää". Hemánuksen (1972: 7–8) mukaan yksi pääkirjoituksen leimallisista piirteitä on ollut se, että pääkirjoitusta pidetään lehden institutionaalisen kannanottona, jolloin sen ei katsota edustavan vain kirjoittajaansa vaan myös koko lehteä ja sen kantaa.

Hemánuksen määritelmä ei siis tavoita täydellisesti aikakauslehtien pääkirjoitusten erilaista roolia, sillä tyypillisen nykyaikakauslehden pääkirjoituksen tärkeimpänä tehtävänä pidetään positiivisen ensivaikutelman luomista lehdestä, ei niinkään vahvaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen pyrkimistä. Mediakasvatuskeskus Metkan (2010) määritelmä avaa aikakauslehden pääkirjoitusta hyvin: ”Pääkirjoitus kutsuu tekstillään lehden arvomaailmaan. Se käsittelee ajankohtaisia asioita, ottaa kantaa ja ehdottaa toimenpiteitä sekä arvottaa, analysoi ja luo yhteyden lukijakuntaan.” Pääkirjoitusten rooli aikakauslehdissä on siten vapaampi ja usein viihteellisempi kuin sanomalehdillä, jolloin tekstissä voidaan halutessa esitellä esimerkiksi lehden teemoja tai käsitellä ajankohtaisia aiheita. Jo aiheen valinnalla vaikutetaan, sillä Heikkisen (1999: 59) mukaan pääkirjoitukseen poimitaan yleensä asioita, joita lehti pitää muita tärkeämpinä.

Pääkirjoituksen kirjoittaminen on ollut perinteisesti päätoimittajan tehtävä, mutta tekstin voi laatia myös artikkelitoimittaja, alan asiantuntija tai toimituksesta muodostettu ryhmä (Hemánus 1972: 11). Pääkirjoitus on yleensä aina samalla paikalla lehden alussa ja ulkoasultaan samannäköisenä, missä Heikkisen (1999: 23, 178–180)

mukaan näkyy pääkirjoituksen institutionaalisuus ja vakiintuneisuus. Toisaalta pääkirjoituksen vakiintunut muoto rajoittaa osaltaan kirjoittajan mahdollisuuksia ja siten normittaa pääkirjoituksen ominaislaatua: tekstit rakentavat samalla itse kuvaa siitä, millaisia pääkirjoitusten tulee olla ja miten niissä on tapana antaa asioille merkityksiä.

Mäkisen (1992: 224–225) mukaan pääkirjoitusten kieleltä odotetaan perinteisesti viimeisteltyä ja hieman verikkaista otetta, mutta jalansijaa on saanut myös arkinen, kohosteinen tyyli eli ne kielen ainekset, joilla lukijaa vedetään lähemmäs ja joilla hänen kiinnostustaan pidetään yllä. Pääkirjoitusten sanasto ja lauserakenteet ovat erilaisia kuin esimerkiksi uutisissa, sillä pääkirjoituksissa on mahdollisuus subjektiivisuuteen ja persoonalliseen kirjoittamiseen (Mäkinen 1992: 214). Aikakauslehtien pääkirjoituksille tämä kohosteinen tyyli on erittäin ominaista, sillä kielellä voidaan leikitellä ja pyrkiä saamaan lukija kiinnostumaan tekstistä. Aikakauslehdille kirjeen kaltaiset pääkirjoitukset ovat melko yleisiä, sillä niiden avulla lehti pyrkii tekemään itseään inhimilliseksi toimijaksi, lukijan tasavertaiseksi kumppaniksi (Suhola, Turunen & Varis 2005: 124).

1.3.2 Tutkimuksen pääkirjoitukset

Tutkimuksen aineisto koostuu 20 suomalaisen aikakauslehden pääkirjoituksista vuodelta 2009 ja 2010. Jokaisesta lehdestä on 5 pääkirjoitusta, jolloin tekstejä on yhteensä 100 kappaletta. Aineiston pääkirjoitukset on saatu lehtien verkkosivujen arkistoista ja lehtien toimituksista sähköisessä muodossa. Pituudeltaan tekstit ovat keskimäärin noin yhden liuskan mittaisia.

Aineistoni lehdet ovat Apu, Deko, Demi, Episodi, Erä, ET, Image, Koirat, Kotilääkäri, Kotivinkki, Maku, Me Naiset, Meidän perhe, Mondo, Olivia, Pelit, Suuri Käsiyölehti, Tekniikan Maailma, Tiede ja Viherpiha (Ks. Liite 1. Luettelo tutkimuksen aineiston pääkirjoituksista). Kaikki lehdet kuuluvat Aikakausmedian (2011) jaottelussa yleisölehtien kategoriaan, sillä mukaan ei ole valittu ammatti-, järjestö- tai asiakaslehtiä, jolloin lehtien intressien taustalla olisi asiakuus tai jäsenyys. Yleisölehtien valinnan taustalla on tieto siitä, että yleisölehdet on suurin yksittäinen lehtiryhmä ja ne ovat suurelle yleisölle näkyvimpiä (Rantanen 2007: 26). Jotta aineiston lehdet olisivat keskenään mahdollisimman erilaisia, on aineiston valinnassa pyritty monipuolisuuteen. Seuraavaksi esittelen aineiston lehdet Aikakausmedian (2011) jaottelun mukaisessa järjestyksessä. Lehtien yhteydessä on ilmoitettu tutkimuksessa käytettävät lyhenteet.

Aikakausmedia (2011) jaottelee yleisölehdet neljään ryhmään: yleisaikakaus-, erikois-, harraste- ja mielipidelehtiin. Tutkimuksen aineiston lehdet kuuluvat kolmeen ensimmäiseen luokkaan, jotka kattavat valtaosan yleisölehtien ryhmästä. Ryhmät on jaettu edelleen alaluokkiin, joista yleisaikakauslehtien ensimmäinen ryhmä on *perhe- ja yleisaikakauslehdet*. Aineiston lehdistä luokkaan kuuluvat Apu, ET-lehti ja Image. Apu (APU) on suuren suomalaisen yleisön viikkolehti, jonka lukijat ovat aikuisia suomalaisia miehiä ja naisia. Apu on valtavirran ajankohtaislehti, jonka kohderyhmää ei ole rajattu iän, ammatin tai sukupuolen mukaan. ET-lehti (ET) on Suomen suurin kohderyhmälehti yli 50-vuotiaille. Lehdessä on artikkeleita, henkilöhaastatteluja, kulttuuria sekä tietoa muun muassa terveydestä, kunnosta, tekniikasta, matkailusta, talous ja eläkeasioista. Image (IM) määritellään teräväksi ja rohkeaksi aikakauslehdeksi, joka nostaa esiin tuoreita näkökulmia ja uusia ilmiöitä. Imagen lukijoiksi määritellään kohderyhmä, jota on muilla medioilla vaikea tavoittaa: keskimääräinen lukija on 20–30-vuotias kaupunkilainen.

Toinen yleisaikakauslehtien ryhmä on *naisten yleislehdet*, johon aineiston lehdistä kuuluvat Kotivinkki ja Me naiset. Kotivinkki (KV) on lifestyle-lehti, jonka aiheita ovat muun muassa sisustus, ruoka, muoti ja kauneus, mutta myös terveys, hyvinvointi, ihmissuhteet ja perhe-elämä. Kotivinkin keskimääräinen lukija on perhekeskeinen, nuorekas ja aktiivinen nainen, joka tekee paljon ostoksia elämäntilanteensa vuoksi (Forma 2011). Me Naiset (MN) on Suomen suurin naisten viikkolehti, jonka aiheita ovat muoti, kauneus, ruoka, sisustus, matkailu sekä ajankohtaiset sykähdyttävät tarinat.

Toinen yleisölehtien ryhmä on erikoislehdet, jonka ensimmäinen luokka on *nuorten lehdet*. Nuorten lehtiin kuuluu aineistosta Demi (DM), joka on suunnattu 12–19-vuotiaille tytöille: lehti ja sen verkkopalvelut tavoittavat kohderyhmästään 50 prosenttia. Lehden aiheet ovat naistenlehdistä tutut muoti, kauneus, ihmissuhteet, terveys ja viihde. Toinen erikoislehtien ryhmä on *asumiseen, rakentamiseen ja puutarhanhoitoon liittyvät lehdet*. Aineistosta ryhmään kuuluvat Deko ja Viherpiha. Deko (DK) on modernin sisustustyylin lehti, joka keskittyy trendikatsauksiin, ostoppaisiin sekä nuorten aikuisten persoonallisten kotien esittelyyn. Lehden aihepiireihin kuuluvat myös puutarha, mökkeily, ruoka, matkailu ja tekniikka. Viherpiha (VP) on Pohjoismaiden suurin piha- ja puutarhalehti, joka keskittyy kasveihin, pihan suunnitteluun, rakentamiseen ja sisustamiseen. Seuraava erikoislehtien luokka on *autoilu ja tekniikka*, johon Tekniikan Maailma kuuluu. Tekniikan Maailma (TM) on

autolehti, muita aiheita ovat muun muassa viihde-elektroniikka, moottoripyörät, tietokoneet ja kamerat. Lehti keskittyy erityisesti testeihin ja vertailuihin. Erikoislehtien suurin alaryhmä on *naisten erikoislehdet*, johon aineiston lehdistä kuuluvat Maku, Meidän Perhe, Olivia, Suuri Käsityö ja Kotilääkäri. Lehdet keskittyvät luokkansa nimen mukaisesti pääasiassa omaan erityisaiheeseensa: Maku (MK) on Suomen suurin ja luetuin kotikokkaajan ruokalehti, Meidän Perhe (MP) taas vanhemmuuteen ja perhe-elämään keskittyvä erikoislehti, joka tarjoaa asiatietoa, vertaistukea sekä ajankohtaisia asioita. Olivia (OL) on kolmikymppisille naisille suunnattu naistenlehti, jonka aihealue on naistenlehdille tyypillisesti laaja: muoti, kauneus, terveys, ihmissuhteet, ilmiöt, henkilöhaastattelut. Suuri Käsityö (SK) on Suomen suurin käsityö- ja kaavalehti, jossa aiheina ovat vaateompelu, neuleet, askartelu ja sisustusvinkit. Kotilääkäri (KL) keskittyy hyvän ja terveellisen olon hakemiseen. Lehdessä on muun muassa terveystietoa, psyyken ja mielen asioita, ravitsemustietoa sekä itsehoito-ohjeita.

Seuraavat erikoislehtien alaluokat ovat *kodin tietotekniikka* ja *muut erikoislehdet*. Näihin kuuluvat Pelit- ja Tiede-lehdet. Pelit (PE) on Suomen suurin pelilehti, jonka lukijat ovat valtaosin alle 29-vuotiaita miehiä. Lehti tarjoaa tietoa ja arvosteluita uusista konsoli- ja tietokonepeleistä ja alan tapahtumista. Tiede-lehden (TI) kohderyhmää ovat ”ajattelevat nuoret ja aikuiset”, joille lehti tarjoaa tutkittua tietoa eri tieteenaloilta.

Viimeinen yleisölehtiin kuuluva alaluokka ovat harrastelehdet. Episodi-lehteä ei ole mukana Aikakausmedian jaottelussa, mutta aihepiiriltään lehti sopii harrastelehtien luokkaan. Episodi (EP) on elokuva-lehti, joka esittelee ensi-iltaelokuvat ja niiden taustat, elokuva-alaan liittyvät uutiset sekä laiteuutuudet. Lehden tyypilliset lukijat ovat noin 20–40-vuotiaita työssäkäyviä kaupunkilaisia (Popmedia 2011). Harrastelehdistä on erotettu alaluokaksi *metsästys ja kalastus*, joihin aineiston lehdistä kuuluu Erä-lehti. Erä (ERÄ) on suunnattu luonnossa ja vesillä liikkuville, erityisesti kalastusta harrastaville. Lehti tarjoaa muun muassa tietoa kalastus- ja retkeilyvälineistä sekä vinkkejä kalastus- ja eräoppailta. Toinen ryhmä ovat *muut harrastelehdet*, joihin kuuluvat Koirat ja Mondo. Koirat (KO) on koiraharrastajien lehti, jossa käsitellään koirien käyttäytymistä, koulutusta, terveyttä ja ruokintaa ja esitellään eri rotuja. Pääkohderyhmään kuuluvat 25–49-vuotiaat suurissa kaupungeissa asuvat naiset ja miehet. Mondo (MO) on lehti matkailusta kiinnostuneille. Lehti esittelee matkakohteet ja antaa käytännön vinkit. (Aikakausmedia 2011.)

Aiheiltaan aineiston pääkirjoitukset mukailevat lehden omia aihealueita. Harrastuksiin tai muihin erikoisalueisiin keskittyvissä lehdissä aiheina voivat olla esimerkiksi remontointi, sisustus, kalastus, tekniset laitteet, elokuvat tai ruokakulttuuri, kun taas tyypillisiä aiheita selvästi naisille suunnatuissa lehdissä ovat muun muassa parisuhde, perhe, ystävyys ja vanhemmuus. Vähintäänkin näkökulman valinta liittyy tekstin lehden aihepiiriin: kotia ja sen merkitystä voidaan käsitellä sisustuslehdessä remontoinnin (Deko 03/09, ”Remontoi kotiisi hyvä järjestys”), perhelehdessä lasten turvallisen ympäristön (Meidän perhe 06/09, Pääkirjoitus lasten vanhempien alkoholin käytöstä) ja tieteellisesti tai teknisesti suuntautuneessa lehdessä ihmisen kehitysvaiheiden näkökulmasta (Tiede 03/09, Lapsen paikka). Hermánus (1972: 56) on tarkentanut, että se, minkä tyyppinen pääkirjoitus mistäkin aiheesta julkaistaan, riippuu aiheesta koskevan hegemonisen käsityksen selvyyden asteesta, asian arkaluontoisuudesta sekä siitä, missä määrin asiasta on tietoja.

1.4 Tutkimuksen kulku

Tutkimus jakautuu viiteen lukuun, joissa teoria ja analyysi vuorottelevat. Luvussa kaksi käsittelem kerronnan tasoja ja esittelen käyttämäni narratologista käsitteistöä. Analysoin pääkirjoituksissa näkyvää moniroolista kertojaa sekä teksteihin kirjoittuvia erilaisia kertojan rooleja, joiden vaihtelut vaikuttavat kertojan läsnäoloon ja vuorovaikutuksen muodostumiseen.

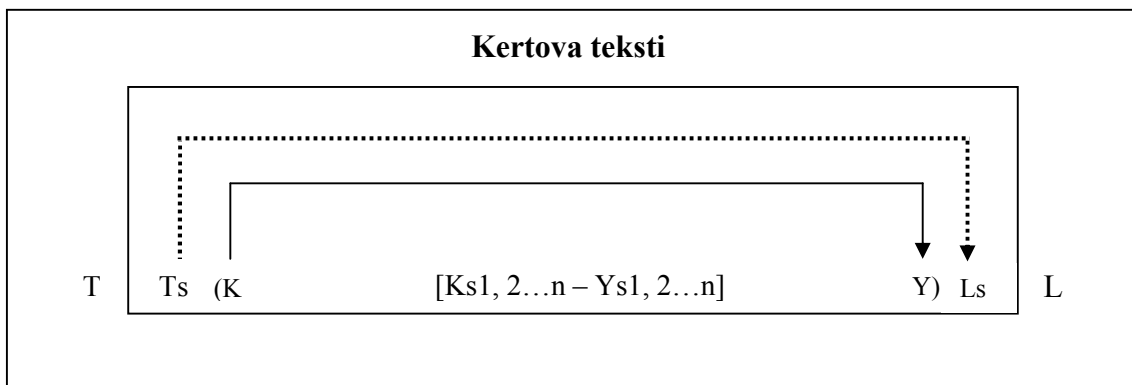
Luvun kolme alussa esittelen lisää tutkimuksen teoreettista viitekehystä avaamalla teoriataustaa vuorovaikutuksen, yhteistyön ja kohteliaisuuden alalta. Esittelen Gricen yhteistyön periaatetta, Leechin kohteliaisuusperiaatetta sekä Brownin ja Levinsonin universaalia kohteliaisuusteoriaa. Luku jatkuu universaalien tekstityyppien esittelyllä ja pääkirjoitusten sisällön osien analyysillä: tarkastelen pääkirjoitusten sisällön osia, niiden funktioita ja eri osille tyypillisiä kielellisiä rakenteita. Luvussa neljä pohdin eri lehdille tyypillisiä vuorovaikutuksen ja kertojan läsnäolon keinoja. Pohdin myös lehden imagon ja kohderyhmän vaikutusta vuorovaikutuksellisten keinojen käyttöön. Viimeiseksi luvussa viisi kokoan yhteen tutkimukseni tulokset.

2 PÄÄKIRJOITUSTEN MONIROOLINEN KERTOJA

2.1 Kerronnan tasot ja hierarkkiset suhteet

Tekstin hierarkkisten suhteiden ja kerronnan tasojen selventäjäksi on muodostettu malli (ks. esim. Tammi 1992: 23, Kantokorpi 1990: 147–149), jossa yhdistyvät narratologien Wayne C. Boothin ja Seymour Chatmanin teoriat. Kaaviosta 1 ilmenee, kuinka eri kerronnan tasot suhteutuvat toisiinsa ja asettuvat sisäkkäin:

Kaavio 1. Kerronnan tasot (Kantokorpi 1990: 147–149)

T = fyysinen tekijä

L = fyysinen lukija

Ts = sisäistekijä

Ls = sisäislukija

K = kertoja

Y = yleisö (omassa tutkimuksessani *lukija*)

Ks = sisäkkäinen kertoja

Ys = sisäkkäinen yleisö

Tämän niin kutsutun Boothin-Chatmanin mallin mukaan narratologia tutkii seuraavia tekstin rakenteita: tekstiin sisältyvää sisäistekijää, sisäislukijaa, kertojaa, yleisöä, sisäkkäisiä kertojia ja sisäkkäisiä yleisöjä sekä näiden välisiä suhteita. Fyysinen tekijä (T) ja fyysinen lukija (L) pysyvät analyysin ulkopuolella. (Tammi 1992: 23–25.) Omassa työssäni keskityn kertojan ja lukijan käsitteisiin, mutta esittelen myös kaavion muita osallistujia ja omia käsityksiäni tarpeellisen kokonaiskuvan saamiseksi.

Kertoja (K) on tekstin ääni. Rimmon-Kenanin (1991 [1983]: 113) mukaan kertovalla tekstillä on aina kertoja, silloinkin kun teksti koostuu esimerkiksi pelkästä dialogista. Kertojan moninaisuutta voidaan pohtia sen perusteella, millä tasolla kertoja toimii (a), missä määrin hän on osallinen tarinaan (b), kuinka näkyvä hänen roolinsa on

(ks. Luku 2.3 Havainnoiva kertoja) ja kuinka luotettava hän on (c) (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 120).

Kertovalla tasolla (a) tarkoitetaan sitä, onko kertoja kertomansa yläpuolella vai mukana tarinassa. Tarinan yläpuolelle asettuvaa ja kertomukseen osallistumatonta kertojaa sanotaan ekstradiegeettiseksi ja tarinassa mukana olevaa kertojaa intradiegeettiseksi. Sekä ekstradiegeettinen että intradiegeettinen kertoja voivat olla hetero- tai homodiegeettisiä sen perusteella, kuinka paljon he osallistuvat tarinaan (b): heterodiegeettinen kertoja ei osallistu tarinaan lainkaan toisin kuin homodiegeettinen kertoja, joka on osallisena tarinassa jossain määrin. (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 121.)

Taulukko 1 tiivistää erilaisten kertojien suhteet toisiinsa:

Taulukko 1. Kerronnan tasot ja kertojan osallisuus

Tasot \ Osallisuus	Heterodiegeettinen	Homodiegeettinen
Ekstradiegeettinen	Kaikkietävä ja tarinaan liittymätön kertoja	Kertoja kertoo itsestään ulkopuolisen silmin (esim. elämäkerta)
Intradiegeettinen	Tarinan henkilö kertoo tarinaa, jossa ei itse osallinen	Kertoo tarinaa, jossa on itse mukana

Erityisesti jako hetero- ja homodiegeettisiin kertojiin on mielenkiintoinen tutkimukseni kannalta, sillä kertojan osallisuus tekstin tapahtumiin on oletettavasti yksi tärkeistä keinoista luoda yhteistä viitekehystä osallistujien välille. Osallistujien väliseen vuorovaikutukseen vaikuttanee se, kertooko pääkirjoituksen kertoja tapahtumaa täysin ulkopuolisena ja tapahtumiin liittymättömänä vai kertooko hän asioista, jotka ovat tapahtuneet hänelle itselleen ja joissa hän ollut itse mukana. Kun aiheena on esimerkiksi talouskriisi ja kertoja kertoo tapaamiensa ihmisten kommenteista ja omista ajatuksistaan, tekstin sävy on erilainen verrattuna esimerkiksi tilastojen siteeraamiseen:

Matkamessuilla tapaamani matkanjärjestäjien edustajat vakuuttivat, että talouskriisi ei näy pakettimatkojen varausten vähenemisenä. Itsekin suunnittelen pakettilomaa perheeni kanssa kesäksi. (MO02)

Figman tilastojen mukaan ensimmäisen yhdeksän kuukauden myynti tipahti noin 9 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. (PE11)

Hyödynnän käsitteitä kertojan roolien ja kertovan osan analyysissä, sillä oletukseni on, että kertojan roolien vaihtelulla on vahva yhteys kerronnan tasojen ja kertojan osallisuuden muutokseen.

Kertojaa pidetään silloin luotettavana (c), kun lukijan oletetaan pitävän kertojan tapaa esittää asiansa luotettavana, arvovaltaisena esityksenä. Epäluotettava on sen sijaan kertoja, jonka esittämään kertomukseen tai sen esittämistapaan on syytä suhtautua varauksin. Epäluotettavuus voi johtua kertojan tietämyksen rajoittuneisuudesta, asianosaisuudesta tai vaikkapa ongelmallisesta arvomaailmasta. (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 127–128.) En pidä luotettavuutta tai sen puutetta työni kannalta oleellisena kysymyksenä, koska yleisesti on tiedossa aineistoni tekstien tavoite eli lehden sisällön, arvomaailman ja lehdelle tärkeiden asioiden esittely sekä yhteyden luominen lukijakuntaan. Kertoja siis saattaa olla myös itse mukana kertomassaan, mutta en tulkitse tätä epäluotettavuudeksi, vaan lähinnä yhdeksi keinoksi kertoa kertomusta vakuuttavasti ja luoda haluttua tunnelmaa.

Boothin-Chatmanin mallissa tärkeässä osassa on sisäistekijän käsite. Rimmon-Kenanin (1991 [1983]: 111) mukaan sisäistekijä (Ts) on paitsi eri kuin fyysinen tekijä, myös eri kuin kertoja. Hänen mukaansa kertoja kertoo, mutta sisäistekijä ei voi kertoa, koska sillä ei ole omaa ääntä. Lukija rakentaa ja päättelee sisäistekijän kaikista tekstin palasista ja tekstissä olevista asenteista ja normeista, joista sisäistekijä on vastuussa. Alanko (2001: 218) kuvaa sisäistekijän tekstin ylimmäksi auktoriteetiksi, joka tulee näkyviin kun kysytään, millaista maailmankuvaa, arvoja ja asenteita teos välittää. Sisäistekijän käsite on siten hiukan avoin, sillä nykykeskustelussa ei vallitse yksimielisyyttä sisäistekijän käsitteen sisällöstä tai edes sen tarpeellisuudesta (Alanko 2001: 219). Myöskään Rimmon-Kenan (1991 [1983]: 113) ei pidä sisäistekijää tärkeänä terminä, sillä hänen kerrontakäsityksensä mukaan kerrontatilanteen osapuolista vain kertoja ja lukija ovat tarpeen. Itse rajaan sisäistekijän tutkimukseni ulkopuolelle yksinkertaisuuden ja käsitteen epäselvyyden vuoksi, sillä en näe sisäistekijän käsitettä hyödyllisenä pääkirjoitusaineistossa: oletan, että pääkirjoituksissa kertojan tärkeimpänä tehtävänä ei ole taiteellisen ja tulkinnallisen tuotoksen tekeminen, vaan lehteen perehdyttäminen ja kasvoina toimiminen. Tammi (1992: 116) toteaaakin, että syy sille, miksi yleensä puhutaan sisäistekijästä, johtuu siitä, että lukiessamme fiktiota joudumme tekemisiin tekstien kanssa, joiden todellista tekijää emme useinkaan tunne.

Vastaavaa väljempää tulkintaa käytän myös fyysisen tekijän (T) käsitteen kohdalla. Yksi kerronnan tasojen pääsäännöistä on, ettei kertojaa ja fyysistä tekijää tule

sekoittaa toisiinsa. Tammen (1992: 12) mukaan fyysinen tekijä eli kirjailija voi ainoastaan tehdä tekstin, joka esittää, kuinka fiktiivinen kertoja sen kertoo. Ymmärrän kirjailijan ja kertojan erottelun kaunokirjallisuudessa, mutta pääkirjoituskontekstissa en näe tarpeelliseksi tehdä yhtä vahvaa erottelua: journalististen tekstien tutkimuksessa onkin ollut tyypillistä jäljittää tekstin tekijää ja hänen tarkoitusperiään (Töyry 2006: 467). Pääkirjoitustoimittaja kirjoittaa tekstin omalla nimellään ja persoonallaan, mitä tukevat tyypillisesti myös persoonalliset ja aiheeseen liittyvät valokuvat toimittajasta. Usein teksteissä korostetaan erityisesti juuri tavallista arkea, todellisuutta ja sitä, että kyseessä eivät ole fiktiiviset tapahtumat. Tällöin tekstien taustalla on selkeästi toimittaja itse, ei myyttinen kirjailijahahmo, jonka elämästä ei saisi vetää yhtäläisyyksiä kerrottuihin tapahtumiin.

Kaavion 1 yleisöllä (Y) eli omassa tutkimuksessani lukijalla tarkoitetaan sitä tahoja, jota kertoja tekstissään vähintään implisiittisesti puhuttelee. Lukijat voivat olla näkymättömiä tai näkyviä: havaittavissa ne ovat silloin, kun kertoja viittaa niihin tai niiden mahdollisuuksiin vastata. (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 113, 132.) Keskityn tutkimuksessani pääasiassa vuorovaikutuksen ja kertojan analyysiin, mutta pohdin kertojan kautta myös lukijan reaktioita ja tulkintoja. Pohdin myös sitä, kuinka kertoja viittaa lukijaan ja puhuttelee sitä, mutta tavoitteenani ei kuitenkaan ole tehdä järjestelmällistä tarkastelua tekstiin kirjoittuvista lukijoista. Koska tekstin perusteella on mahdotonta sanoa fyysisestä lukijasta ja tämän tulkinnoista mitään, kaavion erilaisista yleisö-käsitteistä lukijan käsite on ainoa, jota työssäni käytän. En myöskään erottele sisäislukijaa (Ls) ja lukijaa toisistaan, sillä en näe suurta eroa käsitteiden määritelmässä. Rimmon-Kenan (1991 [1983]: 111) kuvaa sisäislukijan tekstistä luettavissa ja analysoitavissa olevaksi oletukseksi lukijasta. Oma tulkintani lukijan käsitteestä tekstin luomana kuvana vastaanottajasta on sisäislukijan kanssa hyvin samankaltainen, joten pelkkä lukijan käsite riittää tarpeisiini hyvin.

Seuraavaksi analysoin aikakauslehtien pääkirjoitusten kertojan erilaisia rooleja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Poimin teksteistä lingvistisiä merkkejä eri kerronnan tasoista ja kertojan havaittavuudesta. Kielellisen analyysin lisäksi sovelletin analyysissä Rimmon-Kenanin kertojaluokitteluja ja käsitystä kertojan moninaisuudesta sekä Chatmanin (1978) ajatuksia kertojan havaittavuudesta.

Yhdessä pääkirjoitustekstissä ilmeneviä kertoja-toimittajan tavoitteita on mahdotonta tiivistää yhteen rooliin, sillä tekstit koostuvat useista sisällön osista, joilla

on eri tehtäviä ja tarkoituksia. Tarkoitukseni ei ole mahduttaa tekstejä tiukkaan muottiin, vaan hahmotella rooleja, joihin kertoja asettuu teksteissä puhetekojensa kautta. Tällöin puhutaan moniroolisuudesta eli yhden lähteen puhumisesta monella äänellä, jolloin kertoja omaksuu tilanteen mukaan useita rooleja (Rahtu 2006: 52).

Keskityn analyysissä pääasiassa kertojan läsnäoloon tekstissä, mutta otan tarvittaessa huomioon myös viittaukset lukijaan ja sen läsnäoloon. Usein kertojan asenne voikin valmiiksi määritellä lukijan roolia: usein esimerkiksi oppikirjoissa kertoja ottaa itselleen auktoriteetin roolin, jolloin lukijalle jää automaattisesti passiivisempi vastaanottajan rooli (Karvonen 1995: 25). Kertojan roolien analyysin taustalla on jatkuvasti vuorovaikutuksellinen näkökulma, sillä roolien mukana vaihtelee se, millaista kirjoittajan kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta tekstissä rakennetaan (Heikkinen & Voutilainen 2009: 149). Näin kiinnostuksen kohteena on se, kuinka kertoja näkyy tekstissä ja luo yhteyttä lukijaan. Seuraavassa luokittelussa kertojan läsnäolo ja havaittavuus vahvistuvat aste asteelta alkaen neutraalista ulkopuolisen kertojan roolista päättyen omaa kertojuutta ja vuorovaikutusta korostavaan osallistuvan kertojan rooliin.

2.2 Ulkopuolinen kertoja

Toisinaan aikakauslehden kertoja on niin etäällä esittämänsä tekstin maailmasta, että häntä voidaan kuvailla ulkopuoliseksi kertojaksi. Tällöin kertoja saa ekstra- ja heterodiegeettisen kertojan piirteitä, jolloin hän nousee kaikkitietäväksi ja tarinaan liittymättömäksi. Kertoja ei korosta itseään, vaan häivyttää itsensä pääosin tapahtumien ja asioiden taustalle. Huomattavaa kuitenkin on, että kertojan roolit harvoin pysyvät samana läpi pääkirjoitustekstin – erityisen harvoin kertojan rooli pysyy pelkästään ulkopuolisena, sillä pääkirjoituksen tavoitteisiin kuuluu juuri päinvastainen eli lehden arvomaailmaan kutsuminen ja yhteyden luominen lukijakuntaan.

Seuraavissa esimerkeissä kertojan ulkopuolisuus ja kaikkitietävyys korostuvat, kun kertoja piiloutuu tiukan faktan ja tekstin ulkopuolisen lähteen taakse.

- (1) Suomessa on myyty syyskuun loppuun mennessä noin 1,2 miljoonaa peliä ja rahaa on liikkunut noin 41 miljoonaa euroa. Suurimman osan rahasta kahmaisivat konsolipelit, sillä PC:n osuus on arvosta enää noin 15 prosenttia. Kappalemääräisesti PC:n osuus oli vielä yli 23 prosenttia ja esimerkiksi Operation Flashpointin uusin versio on myynyt yhtä hyvin PC:llä kuin konsoleilla. (PE11)

- (2) Tilastot kertovat, että yli puolet suomalaisista listaa marjastuksen yhdeksi suosituimmista ulkoiluharrastuksistaan. Marjastajiksi heistä tunnustautuu 67 % ja sienestäjiksi 45 %. Naiset enemmän kuin miehet, nuoret vähemmän kuin vanhemmat. Tyypillinen poimija on maalla asuva tai mökkeilevä yli 60-vuotias nainen. Villeistä marjoista puolukkaa poimitaan eniten, sitten mustikkaa ja kolmanneksi vadelmaa. (MA04)

Esimerkeissä 1 ja 2 kertojan esittämät tiedot ovat ulkopuolisesta lähteestä peräisin, sillä kertojan on mahdotonta tietää tarkkoja lukuja ja tietoja pelkästään pelimyyntiä ja marjastusta havainnoimalla. Lainaukset tuovat tekstiin uutta tietoa tekstin tapahtumien ulkopuolelta, mikä osoittaa, että kertoja pystyy irtautumaan tekstistä ja liikkumaan sen yläpuolella. Kertoja ei korosta omaa persoonaansa, sillä hän puhuu asioista yleisellä tasolla eikä tuo esille omia mielipiteitään tai kokemuksiaan. Tekstin tyyli on selvästi objektiivisuuteen ja luotettavuuteen pyrkivä, mitä korostavat molempien esimerkkien runsas lukujen, prosenttitietojen ja määrittelyjen käyttö (Kalliokoski 1996: 86). Vaikka esimerkeissä kyseessä on ulkopuolinen kertoja, kertojan asema ei tarkoita sitä, etteikö hän pyrkisi vaikuttamaan kertojan ja lukijan väliseen vuorovaikutukseen sitä vahvistaen. Tällöin vuorovaikutusta vahvistavat keinot eivät ole itsensä esiintuominen tai vahvat viittaukset lukijaan, vaan paremminkin asiantuntijuuden ja luotettavuuden osoittaminen sekä ilmiöiden taustojen tunteminen.

Esimerkissä 3 kertoja esiintyy kaikkítietävänä, ulkopuolisena kertojana, sillä hänellä on tietoa asioiden taustoista ja syy-seuraussuhteista.

- (3) Sunnuntaina odotettiin ihmettä, jolle olisi vetänyt vertoja vain tunnelma samalla Berliinin olympiastadionilla vuonna 1936. Silloin kansalliseen tajuntaan iskettiin vuosikymmeniksi 10 000 juoksun ratkaisuhetki. (APU35)

Kertoja kertoo tekstissä edellisen sunnuntain MM-kisojen viimeisestä päivästä, jolta suomalaiset penkkiurheilijat odottivat paljon. Kertoja osoittaa asemansa tekstin yläpuolella viittaamalla samalla areenalla aiemmin pidettyihin olympialaisiin ja niiden tapahtumiin, jotka ovat jääneet suomalaisten katsojien mieliin. Menneiden tapahtumien tuntemisen lisäksi kertojan kaikkítietävyyttä korostaa tapahtumien syiden ja seurausten tunteminen. Rimmon-Kenan (1991 [1983]: 121) on määritellyt kaikkítietävälle kertojalle tyypillisiä piirteitä, joista aineistossani toistuvat kertojan poissaolo ja korkea kertova arvovalta suhteessa tarinaan. Kertoja siis tietää katsojien odotukset edelliseltä sunnuntailta kuten myös suomalaisten tunteet lähes 80 vuotta sitten – tämän lisäksi hänen asemansa on tarpeeksi kaikkítietävä, että hän osaa suhteuttaa asioita toisiinsa.

Toisaalta esimerkissä raja ulkopuolisen ja havainnoivan kertojan välillä on liukuva, sillä asioiden suhteuttaminen ja arvottaminen voidaan ajatella myös niiden havainnoinniksi.

Myös seuraavissa esimerkeissä kertoja esiintyy kaikkietävänä, sillä hän irtautuu tekstissä kuvattujen tilanteiden ulkopuolelle.

- (4) Ihmisketju jatkuu silmäkantamattomiin. Viranomaiset kutsuvat lisää järjestyksenpitäjiä pitämään kansan aisoissa. Toisinajattelijat haastavat vallitsevan totuuden tiedotusvälineissä. Kansasta vieraantuneet vallanpitäjät puolustautuvat hermostuneesti. Berliini, Varsova, Tallinna 1989. Kuopio, Oulu, Helsinki 2009. Kaksikymmentä vuotta sitten Itä-Eurooppa vapautui kommunismista. Nyt suomalaiset pyrkivät pitämään sikainfluenssan loitolla. (IM11)
- (5) Ministeriäiti näytti selvästi kärsivän siitä, että hän ehti kotiin useana iltana viikossa vasta sitten kun lapset olivat jo nukkumassa. Aikavajetta ministeri yritti paikata kekseliäästi niin, että tietoisesti valvotti isompia lapsia, jotta ehtisi viettää heidän kanssaan aikaa. Lapset taasen olivat huolissaan äidin työnteosta, mihin keskimäinen yritti löytää omaehtoisia ratkaisuja muun muassa piilottamalla äidin tietokoneesta modeemin. (MP01)

Esimerkissä 4 kertoja on toimija, jota eivät sido aika tai paikka. Kertoja kuvailee tekstissä sikainfluenssarokotejonoa vuoden 2009 Suomessa ja käyttää dramaattista preesensia tehokeinonaan. Kesken kuvailun näkökulma vaihtuu vuoden 1989 Berliiniin, Varsovaan ja Tallinnaan keskelle kommunismista vapautumista. Ajan ja paikan vaihdoksella kertojan kaikkietävyys korostuu, sillä se osoittaa, ettei hän ole sidoksissa tiettyyn aikaan tai paikkaan. Se, että kertoja on tietoinen menneistä tapahtumista, on yksi kaikkietävän kertojan merkeistä (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 121).

Esimerkissä 5 kertojan ulkopuolisuutta tekstissä kuvailluista tapahtumista korostaa hänen mahdollisuutensa näkökulman vaihdoksiin. Kertoja pystyy kuvailemaan ministerin ajatuksia ja tekoja, mutta hän tietää samanaikaisesti myös lasten mietteet ja tekemiset, joten häntä eivät sido aika tai paikka. Toisaalta tässä tapauksessa kertoja ei piilota itseään niin paljon kuin pelkässä informoinnissa tai lähteen lainaamisessa. Vaikka kertoja ei korosta itseään, mielipiteitään tai kokemuksiaan, hän tuo kuitenkin näkyville tarkastelupisteen olemassaolon: on oltava joku, jonka mielestä ministeri *näytti* kärsivän aikavajeesta. Chatmanin (1978: 225) mukaan tarinaan osallistuvien henkilöiden ajatusten raportointi on merkki vahvasta kertojan havaittavuuden asteesta. Näin kerronnan taso siirtyy ekstradiegeettiseltä ulkopuoliselta tasolta kohti intradiegeettistä tarinassa mukana olevaa tasoa. Kertojan roolit limittyvät jatkuvasti ja täydentävät toisiaan.

2.3 Havainnoiva kertoja

Seuraava aikakauslehtien pääkirjoituksissa näkyvä kertojan rooli on havainnoiva kertoja. Kertojan osallisuus ja havaittavuus kasvavat asteittain kertojan havainnoidessa ympäristöään ja tapahtumia. Kertoja ei ole mukana tapahtumissa toimijana, mutta ilmiöiden havainnointi ja kommentointi tuovat kertojan intradiegeettiseksi ja siten tarinaan osittain osalliseksi. Pääosassa on tarina itse, jota kertoja kommentillaan ja havainnoillaan värittää.

Havainnoivaa kertojaa on mahdollista analysoida sen perusteella, miten vahvasti kertoja on tekstissä läsnä. Kertojan havaittavuutta on aistittavissa tekstissä näkyvissä kerronstrategioissa ja näihin liittyvissä teknisissä ratkaisuissa. Se, ketä kertomus koskee ja kenen näkökulmasta tapahtumat hahmotetaan, kertoo jo kertojasta paljon. (Apo 1990: 72–73.) Chatman (1978: 219–253) on analysoinut kertojan havaittavuutta ja asettanut järjestykseen piirteet, joissa havaittavuus aste asteelta kasvaa (ks. myös Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 123–127). Vaikka Chatmanin jaottelussa ongelmana on sen keskittyminen kaunokirjalliseen fiktion sekä osittain myös sen lingvistinen ylimalkaisuus, mallia on mahdollista hyödyntää sopivilta osin myös pääkirjoitusten kertojan roolien analyysissä. Esittelen seuraavaksi Chatmanin mallia apuna käyttäen erilaisia kertojan havainnoinnin tapoja ja kertojan omaa läsnäoloa pääkirjoitusteksteissä.

Chatmanin mallin mukaan kertojan läsnäolo tuntuu muun muassa miljöön kuvauksessa, henkilön identifioinnissa ja tämän luonteen määrittelyssä. Näistä minimaalisin merkki kertojan läsnäolosta on miljöön kuvaus, jota on nähtävissä seuraavassa esimerkissä.

- (6) On aikainen aamu. Mustarastaat ovat aloittaneet konserttinsa pihakoivuissa ja jostain kuuluu koiran haukuntaa. (SK6–7)

Esimerkissä kertoja kuvailee miljöötä, mutta ei tuo itseään esiin. Koska kirjallisessa tekstissä miljöö on esitettävä kielellisesti, kielen on oltava kertojan kieltä (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 123). On siis olemassa tarkastelupiste, josta havaintoja tehdään, jolloin kertoja on tarinassa jollain tasolla mukana. Esimerkissä on käytetty kerronnan tempuksena preesensia, joka tarkoittaa, että tekstin kuvaama tilanne on ilmauksen esittämisen eli puhehetken aikaista. Koska tekstillä viitataan kuitenkin menneeseen, tilanne dramatisoidaan preesensin avulla, jolloin aikamuodon valinta toimii kohosteisena keinona. (VISK § 1527, 1529.) Kun tapahtumia kerrotaan preesens-

muodossa, tekstissä säilyy jännitys, sillä tekstistä saa vaikutelman, ettei kertoja itsekään tiedä mitä on odotettavissa. Kertoja vangitsee lukijana huomion ja tämä pääsee tilanteeseen mukaan kertojan kanssa, jolloin kertojan rooli liikkuu havainnoivan kertojan roolista kohti osallistuvan kertojan roolia.

Toinen havaittavuuden aste on henkilöiden identifiointi eli kuvaus, jolloin oletuksena on, että kertoja tietää asiasta lukijaa enemmän. Havaittavuus kasvaa, kun kertoja puhuu henkilön luonteesta. Määrittelyssä kertoja abstrahoi, yleistää ja tiivistää sekä haluaa esittää asiat luonnehdinnan muodossa. (Chatman 1978: 219, 225.)

- (7) Mikään ei ole yhtä hartaan höperö kuin koiranpentu, kyllähän te tiedätte! Sellainen pieni, jolla on nahkaa hieman yli oman tarpeen, jonka anturat ovat vielä poskenpehmeät, jonka maha pullistuu pömpölle ruokailun jälkeen ja joka sammuu kuin saunalyhty kesken riehakkaimman leikin. (KO02)
- (8) Tämä Suomen puutarhaguru ja ViherPihan lukijoille tuttu kirjoittaja rakastaa kasveja ja puutarhoja suurella hellyydellä ja soisi rikkakasveillekin olemisen oikeutuksen. Hänen suuri teesinsä on, että puutarhaa ei pidä turhaan hoitaa vaan antaa sen olla. (VP03)

Esimerkissä 7 kertoja kuvailee koiranpentua, tämän ulkonäköä ja tyyppillisiä tapoja. Kertoja tulee näkyväksi valitsemalla ne piirteet, jotka hän haluaa pennusta lukijoille kertoa – edelleen on oltava olemassa tarkastelupiste, josta esitetyt havainnot esitetään. Toisaalta kertoja ei tekstissä ole enää vain havainnoijan roolissa, vaan hellyttävän ja lehden lukijoille tutun aiheen avulla kertojan rooli liikkuu havainnoijan roolista kohti osallistuvan ja siten vuorovaikutteisen kertojan roolia. Vetoamalla lukijoiden tunteisiin ja viittaamalla yhteiseen tietoon kertoja pyrkii vahvistamaan yhteistä viitekehystä ja toimivaa vuorovaikutusta (Brown ja Levinson 1987: 102). Esimerkissä 8 kuvailtavana on puutarha-alan ammattilainen, jota kertoja kuvailee *puutarhaguruksi* ja *lehden lukijoille tutuksi kirjoittajaksi*. Kertojan havaittavuus kasvaa, kun kertoja määrittelee henkilön luonnetta ja tunteita puutarhanhoitoa kohtaan. Kertojan valta näkyy molemmissa esimerkeissä siinä, että hän on se taho, joka valitsee sen mielikuvan, millaiseksi lukijoiden tulee havainnoitava kohde kuvitella. Kertoja on kertomuksessa läsnä intradiegeettisenä, mutta lukijan päähuomio kiinnittyy tekstissä kuvailtaviin asioihin, ei kertojaan itseensä.

Koska miljöön ja henkilöiden kuvailu ovat selkeästi kaunokirjallisen fiktion keinoja, myös pääkirjoitusteksteissä näiden kuvailu liittyy yleensä kertomusmuotoisiin teksteihin ja siten jaottelussani kertovaan osaan (ks. luku 3.6 Kertova osa). Tällaisissa

pääkirjoituksissa noudatetaan kertomuksen kaavaa, tapahtumat ovat ajallisesti suhteessa toisiinsa ja asioilla on syy-seuraussuhteita. Koska usein pääkirjoitukset koostuvat kuitenkin lyhyemmästä tarinasta tai johdattelusta ja siihen liittyvistä kommentteista, miljöön ja henkilöiden kuvailut eivät ole havainnoivan kertojan merkittävin tehtävä.

Chatmanin jaottelu on toisaalta oman jaotteluni kanssa hiukan päällekkäinen, sillä itse jaan kertojan vähäisen havaittavuuden enemmänkin ulkopuoliselle kertojalle tyypilliseksi toiminnaksi, sillä havainnoivalle kertojalle on tavallisempaa näkyvämpi osallistuminen ja havaittavuus. Tätä näkyvintä osallistumista on Chatmanin (1978: 227–253) mainitsemat kommentaarit, joissa kertoja tulee kaikista näkyvimmäksi. Kommentoinnin yksi muoto on *tulkinta*, joka välittää tietoa myös tulkitsijasta eli kertojasta. *Arvostelmat* paljastavat kertojan moraalisen asennoitumisen ja *yleistys* laajentaa yksittäistapauksen merkityksen koskemaan laajempaa kokonaisuutta. Seuraavissa esimerkeissä kertoja tulkitsee ja pohdiskelee käsittelemäänsä aihetta:

- (9) Tämä valtalehdistönkin julkaisukynnyksen useampaan kertaan ylittänyt uutinen on herättänyt närää niiden joukossa, joiden mukaan EU rajoittaa liikaa kansalaistemme itsemääräämisoikeutta. Toisaalta se on myös saanut monet pohtimaan koko vapaa-ajankalastuksen käsitteen merkitystä. Julkisuuksessa on esitetty kannanottoja, hyvin korkealtakin taholta, jotka paljastavat harrastustoiminnan ja ammatinharjoittamisen rajan hämärtyneen. (ERÄ13)
- (10) Ps. Miksi poliittisesta seminaarista kannattaa maksaa 125 000 euroa ja jalkapalloilijasta 93 miljoonaa? (APU25–26)

Esimerkissä 9 kertoja pohtii uutista, joka on herättänyt keskustelua mediassa. Hän arvioi uutisen ja sen herättämän keskustelun tärkeyttä ja vaikutusta: uutinen on ylittänyt julkaisukynnyksen useaan otteeseen, se on herättänyt närää ja se on paljastanut ongelmia käsitteen määrittelyissä. Tässä lainauksessa kertoja ei itse ota vielä suoraa kantaa aiheeseen, mutta pohtii asian eri puolia, jolloin rivien välistä on pääteltävissä, että kertoja pitää keskustelua aiheesta tärkeänä. Esimerkin pohdiskeleva ote on pääkirjoituksissa näkyvä keino: usein aiheen analyysissä halutaan ottaa eri kannat huomioon, pehmennellä ja pohtia aihetta perusteellisesti. Kattavan pohdiskelun jälkeen oma kanta tosin on mahdollista esittää tiukkaankin sävyyn, onhan perustelut mielipiteelle esitetty laajasti. Lisää pohdiskelua on esimerkin 10 kysymyksessä, jossa kertoja ihmettelee rahankäytön järkeä. Kysymyksen paikka jälkikirjoituksessa osoittaa, ettei kertoja ota aiheeseen enempää kantaa, mutta jo aiheen valinta ja ihmettely paljastavat kertojan ajatuksia. Kysymykseen ei odoteta vastausta, vaan sen funktio on

kertojan itsensä esille tuominen ja hänen asenteensa paljastaminen sekä vuorovaikutuksen synnyttäminen lehden ja lukijoiden välille. Tällöin huomio kiinnittyy myös vuorovaikutuksen hakemiseen, jolloin kertojan rooli liikkuu havainnoivan ja osallistuvan kertojan välillä. Seuraavissa esimerkeissä kertoja käyttää yleistystä ja arvostelua kommentoinnin muotona.

- (11) Sen minkä puutarha vie, se antaa takaisin monin verroin kokonaisvaltaisena hyvänä olona. Puutarha tarjoaa virkistystä kaikille aisteille, keholle, mielelle ja sielulle. Puutarhanhoito on yksi maailman parhaista stressilääkkeistä, joka sopii kaikille ilman sivuvaikutuksia. Ja päälle päätteeksi tulee puutarhan sato, josta sopii tarjota herkkuja vaikka kuninkaallisille vieraille. (VP05)
- (12) Nuo potkut ovat paitsi tekopyhyiden huippu myös totuus työelämästä. BB-valvojan duuni on kärjistyksen minkä tahansa organisaation alimman esimiehen arjesta: keskenään ristiriitaiset vaatimukset yhdistyvät moraalisesti arveluttavaan toimenkuvaan, keuhon liksaan, tolkuttomiin työaikoihin (24/7!) ja täyteen vastuuseen kutakuinkin kaikesta. Moraali on ulkoistettu tuotantoyhtiölle. (IM09)

Esimerkeissä kertoja ottaa kantaa puutarhanhoitoon sekä työelämään ja tekopyhyyteen. Kun kertojan kanta tulee voimakkaasti esille, hänen havaittavuutensa tekstissä on suurinta. Esimerkissä 11 kertoja käyttää yleistystä kannanottonsa perusteena, sillä hän perustelee puutarhanhoidon hyviä puolia ilmeisesti omien hyvien kokemustensa innoittajana. Kertoja korostaa kantaansa sitä vahvistavin sanavalinnoin: Hän on valmis väittämään puutarhanhoidon olevan *yksi maailman parhaista stressilääkkeistä ja sopivan kaikille ilman sivuvaikutuksia*. Harrastus myös antaa takaisin vaivannäön *monin verroin kokonaisvaltaisena hyvänä olona*. Esimerkin 12 kannanotot ovat edellistä voimakkaampia. Vahvaa mielipidettä korostavat affektiiviset sanavalinnat, liioittelut ja väitteet, jotka kertoja tyytyy toteamaan niitä perustelematta. Kertojan havaittavuus on suurta, sillä näin voimakkaat mielipiteet eivät voi olla yleistä tietoa maailmasta, vaan niille tarvitaan ajattelija ja siten kertoja.

2.4 Osallistuva kertoja

Osallistuva kertoja nimensä mukaisesti osallistuu ja näyttäytyy tekstissä. Kertojan rooli korostuu ja hänestä tulee tekstin maailmassa oleva toimija, joka pyrkii luomaan vuorovaikutusta itsensä ja lukijan välille. Kyseessä on homodiegeettinen kertoja, joka joko kertoo itsestään ulkopuolisen silmin (ekstra-homodiegeettinen kertoja, esimerkki

13) tai kertoo tarinaa, jossa on itse mukana (intra-homodiegeettinen kertoja, esimerkki 14).

- (13) Kun työhön kuuluu etukäteen tietää mahdollisimman paljon mahdollisimman monesta elokuvasta, on suorastaan ruhtinaallista ”joutua” katsomaan jokin elokuva, josta ei ole minkäänlaista ennakkokäsitystä. Täytyy toivoa, että *Wolverinen* vuotamisen takana on vanhanaikainen ahneus, eli siitä on edes saatu rahaa. Moisen motivaation vielä voi ymmärtää, kaikki muut vaihtoehdot tuntuvat vähän lohduttomilta. (EP04)

Rimmon-Kenan (1991 [1983]: 121) antaa ekstra-homodiegeettisestä kertojasta esimerkiksi elämäkerrallisen kertojan, joka kertoo itsestään ulkopuolisen silmin. Mielestäni samantyyppiseksi voidaan ajatella esimerkin 13 kertoja, joka kertoo kyllä itsestään, mutta etäännyttää näkökulman kauemmas. Hän puhuu työstä ja elokuvien tuntemisesta geneerisessä muodossa yksikön 3. persoonassa ilman persoonapronominia, samoin hän pohtii motiiveja elokuvan ennenaikaiselle vuotamiselle julkisuuteen. Tekstistä voi kuitenkin päätellä, että kyseessä on juuri kertojan itsensä työ ja hänen omat mielipiteensä asiasta. Kertojan rooli tekstissä on vahva, sillä lukijat ymmärtävät aiheet kertojan omaksi kokemukseksi ja siten tämän omaksi näkökulmaksi.

- (14) Ensimmäisenä opiskeluyksynä seisoin asemalla odottamassa junaan. Edessä oli isänpäiväviikonloppu, ja suuntana lapsuudenkoti. Vastaan löntysti opiskelukaverini, joka oli myös menossa tapaamaan isäänsä. ”Ai, näetkö sä isääsi useinkin”, kysäisin. ”No, en muista koskaan nähneeni. Isä lähti pois, kun olin vuoden vanha. Nyt pitäisi treffata tossa linja-autoaseman nurkalla.” Kun seuraavan kerran tapasimme, kysyin heti, miten isän ja pojan tapaaminen oli sujunut. (MN45)

Esimerkki 14 on tyypillinen esimerkki kertomusmuotoisesta pääkirjoituksesta. Kertoja kertoo omasta muistostaan, kun hän opiskeluaikana törmäsi vanhaan tuttuunsa. Hän kertoo tarinaa yksikön 1. persoonassa minä-muodossa, jolloin hänestä itsestään sekä hänen tekemisistään ja ajatuksistaan tulee huomion keskipiste. Minä-kertojana hänestä tulee kertomuksen aktiivinen toimija, henkilöahmo, jonka osallisuus tarinassa on merkittävää ja johon lukijan on helppo samaistua seuraamalla tarinaa hänen näkökulmastaan. Kertojan vahva osallisuus minä-muotoisen tarinan kautta on pääkirjoituksille tyypillistä, sillä aineistossani erityyppisiä minä-muotoisia tarinoita on noin joka toisessa pääkirjoitustekstissä. Yhteensä kertoja tuo itseänsä esiin muillakin kuin kertomuksilla yksikön 1. persoonassa minä-muodossa noin 75 %:ssa

pääkirjoituksia, joten osallistuvan kertojan rooli on pääkirjoituksissa hyvin vahva. Kertojan osallisuutta tekstissä korostaa myös monikon 1. persoonan me-muodon käyttö:

- (15) Muutamat onnekkaat voivat sulostuttaa päätyötään kohtaamalla kiintoisia karvakorvia, kuten me koiratoimittajat. (KO06)
- (16) Sillä aikaa, kun olemme odotelleet Suomen kuuluisimman pelitalon Remedyn uusinta tuotosta, muut pelitalot eivät ole levänneet laakereilla. (PE12)

Esimerkkien kaltaisissa tapauksissa monikon ensimmäisen persoonan tarkoitteeseen lukeutuvat myös muut tarinan toimijat tai kertoja yhdessä lukijoiden kanssa, joten me-muoto ei korosta kertojaa itseään niin paljon kuin yksikön ensimmäisen persoonan käyttö. Esimerkissä 15 kertoja käyttää monikon ensimmäistä persoonaa tarkoittamaan itseään ja muita lehden toimittajia. Hän on itse puheenaiheena, mutta jakaa päähuomion kollegoidensa kanssa. Esimerkissä 16 *meillä* tarkoitetaan kertojaa itseään sekä kertojan kanssa samanmielisiä lukijoita eli henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita uutuuksista. Kun kertoja käyttää itsestään ja lukijoista yhdistävää me-muotoa, hän korostaa heidän välistä samanmielisyyttä ja pyrkii luomaan yhteyttä lukijakuntaan.

Kertoja voi olla osallisena tekstin tapahtumiin myös kannanoton kautta. Kun kertoja tuo itseään vahvasti esiin, kertojan roolien rajat liukuvat osallistuvan ja havainnoivan kertojan välillä.

- (17) Minulla on ikävä aavistus, mistä tämä kaksinaismoralismin vyöry lähti liikkeelle. Ilkka Kanervan ero ulkoministerin paikalta oli toden totta uuden ajan alku. En vain kuvitellut sitä aikaa aivan tällaiseksi. (IM09)

Esimerkissä 17 kertoja antaa oman tulkintansa käsittelemänsä kaksinaismoralismin synnystä. Koska kyseessä on subjektiivinen tulkinta aiheesta, toteamus ei ole yleinen mielipide vaan kertojan oma kannanotto. Kertoja nostaa itsensä huomion keskipisteeksi ja korostaa kantansa henkilökohtaisuutta omistuselauseella, jossa on kertojaan viittaava adessiivisijainen habitiiadverbiaali *minulla*. Myös kolmannen virkkeen minä-muotoinen verbi korostaa kertojan omaa ajattelua.

Vastaavia eri roolien välillä liikkuvia tapauksia ovat seuraavat, jossa esimerkissä 18 kertoja puhuu prosessinomaisesti tekemisistään ja esimerkissä 19 toimii hän-kertojana, mutta tuo silti itseään esiin.

- (18) Valitusvirsi nousi elävästi mieleen tätä numeroa koostettaessa. [--] Tässä numerossa esitellyistä elokuvista Suomi-linkki löytyy ainakin Jim Jarmuschin *Limits of Controllista* sekä Rian Johnsonin *Brothers Bloomista*. [--] Näitä sanoja luetaan vasta heinäkuun puolivälin jälkeen, mutta omalta osaltani tämän tavallista paksumman mutta silti ääriään myöten elokuva-asiaa pursuilevan numeron painoon saattaminen tarkoittaa oman kesälomani alkua. (EP07)

Esimerkissä 18 kertojaa kertoo lehden koostamisen vaiheista ja ajatuksistaan prosessin eri vaiheissa. Tekstistä muotoutuu kertomus siitä, kuinka kertoja teki lehteä ja kirjoitti pääkirjoitusta: näin kertoja muistuttaa läsnäolostaan ja korostaa osallistumistaan tekstin maailmaan. Kertoja on samalla myös osallistuvan, vuorovaikutteisen kertojan roolissa, sillä kertomalla tapahtumien taustoja hän päästää lukijan lähemmäs itseään, jolloin osallistujien vuorovaikutus lähenee. Kun kertoja antaa lukijalle ikään kuin sisäpiiritietoa lehdenteon vaiheista, lukija voi kokea tuntevansa kertojaa ja siten myös ymmärtävän tätä paremmin.

- (19) Sain kerran ystävältäni puhelun kaupan sovituskopista. Siellä hän tuskaili loisteputkien valossa ja sovitti uimapukua. Muuta hän ei saanut sanotuksi kuin, että ”hyvästi nuoruus”. Puhelun aikana totesimme kuitenkin, että mitäs sitä tässä suremaan, lapset on maailmaan saatettu ja vähän elämääkin nähty, se saakoon näkyä ja lomasta nautitaan uusien viikkareiden kanssa. (KL06)

Esimerkin 19 kertojana voidaan ajatella olevan hän-kertoja, joka on tarinan yläpuolella. Kertoja kuitenkin mainitsee oman osuutensa tarinaan kertomalla saaneensa puhelun ystävältään. Hän myös tuo itsensä osallistujaksi tarinaan sanomalle, kuinka he yhdessä ystävänsä kanssa pohdiskelivat yhteistä ongelmaa. Vastaavat hän-kertojat ovat pääkirjoituksille tyypillisiä, sillä useimmiten hän-kertojan kerronnan kohteeksi nousee kertojan ystävä. Näin kertoja ei ole puhtaasti vain hän-kertoja, vaan kertojaksi voidaan ajatella myös minä-kertoja, joka jakaa ystäviensä tarinoita. Kertoja on silloin osallistuva, sillä hän haluaa näyttäytyä tekstissä myös silloin, kun huomion kohteena ja tekstin suurimpana toimijana on joku muu kuin hän itse. Esimerkissä näkyy hyvin kertojan jatkuva moniroolisuus, sillä lyhyessäkin otteessa kertojan roolit liikkuvat ulkopuolisen ja osallistuvan kertojan rajamailla.

Kertoja voi vahvistaa osallistumistaan tekstin maailmaan myös viittaamalla suoraan lukijaan. Kertojasta tulee siten toimintaa ohjaileva osallistuja, joka vaikuttaa lukijan toimintaan. Näkyviä vuorovaikutusta korostavia keinoja ovat muun muassa lukijan ohjaaminen, kysyminen ja toivottaminen (Ks. tarkemmin luku 3.5.1 Kertoja kohdentaa lukijaan).

3 VUOROVAIKUTUS PÄÄKIRJOITUSTEN SISÄLLÖN OSISSA

3.1 Yhteistyö ja kohteliaisuus

Tutkimukseni kannalta merkittäviä ajatuksia ihmisen kielellisestä käyttäytymisestä vuorovaikutustilanteissa ovat esittäneet Grice (1975), Leech (1983) sekä Brown ja Levinson (1987). Seuraavaksi esittelen Gricen määrittelemiä yhteistyön periaatteita, Leechin kohteliaisuusperiaatteita sekä Brownin ja Levinsonin universaalia kohteliaisuusteoriaa.

3.1.1 Gricen yhteistyön periaate ja Leechin kohteliaisuusperiaate

Gricen (1975: 45–46) teoria perustuu yhteistyön periaatteeseen ja keskustelumaksiimeihin, jotka molemmat ovat hyvän vuorovaikutuksen ehtoja. Gricen (1975: 45, 47) ajatukset pohjautuvat siihen oletukseen, että osallistujat haluavat tehdä yhteistyötä ja noudattaa sovittuja sääntöjä – keskustelulla on siis hänen mukaansa yhteinen päämäärä, jonka keskustelijat ainakin osittain tunnistavat. Päämäärä voi olla selvillä jo alussa tai se voi muodostua keskustelun kuluessa. Tiivistettynä Grice tarkoittaa yhteistyön periaatteella sitä, että jokainen osallistuja pyrkii omalla vuorollaan vaikuttamaan myönteisesti keskustelun kulkuun käsittelemällä oikealla hetkellä sovittua aihetta järjellisellä tavalla. Sovellan työssäni Gricen ajatuksia pääkirjoitusteksteihin, jolloin keskustelijana on pääkirjoituksen kertoja. Tekstiin kirjoittuu myös tietynlainen lukija, mutta koska teksteissä yhteistyöhön pyrkiminen on kertojan vastuulla, kiinnitän huomion kertojan valintoihin.

Grice (1975: 45–47, 49, 53) jakaa toimivan keskustelun ohjeet neljään osaluokkaan: laadun (*quality*), määrän (*quantity*), suhteen (*relatioin*) ja tavan (*manner*) maksimeihin. Laadun maksimi käskee puhua totta ja kieltää sanomasta mitään, mistä ei ole tarpeeksi tietoa. Määrän maksimi ohjaa puhuttavan asian määrää. On kerrottava se, mikä on tarpeen, mutta ei liikaa eikä liian vähän. Suhteen maksimi ohjaa kytkemään uudet asiat jo puhuttuihin asioihin ja pysymään asiassa, kun taas tavan maksimiin mukaan on puhuttava lyhyesti ja selkeästi ja vältettävä moniselitteisyyttä. Grice ottaa esille myös tilanteita, joissa maksimeja uhmataan tai niitä ei noudateta. Esimerkkejä tällaisista tilanteista ovat muun muassa metaforat, liioittelu ja sanojen lisämerkitykset. Näissä tapauksissa tilanteen ymmärtämiseen tarvitaan tietoa kontekstista ja taustoista –

oletuksena edelleen kuitenkin on, että puhuja pyrkii toimimaan yhteistyössä, jolloin epäselvälle tilanteelle halutaan selitys.

Leech (1983: 131–132) on jatkanut Gricen ajatusta yhteistyön periaatteesta ja maksiimeista. Kun Grice painottaa toimivaa ja tehokasta viestinvälittämistä ja tiukkaa informatiivisuutta, Leech (1983: 80) tuo tärkeänä elementtinä mukaan myös kohteliaisuuden, sillä hänen mukaansa pelkät keskustelumaksiimit eivät riitä selittämään kaikkea kommunikointia. Miksi esimerkiksi epäsuora puhe on niin tyyppillistä, vaikka määrän ja tavan maksiimit muuhun ohjaavatkin? Tällaisissa tapauksissa on Leechin (mp.) mukaan usein kyse juuri kohteliaisuudesta: kohteliaisuuden nimissä ei esimerkiksi haluta sanoa asioita liian suoraan, ettei kuulija loukkaantuisi.

Leech (1983: 131–132) jakaa kohteliaisuusperiaatteen kuuteen alamaksiimiin: tahdikkuuteen (*tact*), jalouteen (*generosity*), hyväksyntään (*approbation*), vaatimattomuuteen (*modesty*), sopuisuuteen (*agreement*) ja myötämielisyyteen (*sympathy*). Maksiimit kohdistuvat puhujaan ja toiseen (*other*). Tällä toisella Leech (1983: 131) tarkoittaa puhekumppania ja myös niitä henkilöitä, joihin keskustelussa viitataan. Tahdikkuuden maksiimi ohjaa minimoimaan toiselle tulevan haitan ja maksimoimaan toiselle tulevan hyödyn, kun taas jalouden maksiimi ohjaa minimoimaan itselle tulevan hyödyn ja maksimoimaan itselle tulevan haitan. Hyväksynnän maksiimi ohjaa kehumään puhekumppania ja välttämään moittimista. Vaatimattomuuden maksiimi ohjaa välttämään itsensä kehumista. Sopuisuuden maksiimin mukaan toimiessa tulee pyrkiä minimoimaan erimielisyys ja maksimoimaan yksimielisyys puhujan ja puhekumppanin välillä. Viimeisenä myötämielisyyden maksiimi ohjaa kätkemään vastenmielisyyden ja maksimoimaan myötämielisyyden, sympatian. (Leech 1983: 131–132.) Leech (1983: 133) tarkentaa, että toiseen liittyvät maksiimin osat ovat kohteliaisuuden kannalta olennaisempia kuin itseen liittyvät.

Gricen ja Leechin ajatuksia on myöhemmin osittain kyseenalaistettu. Gricen ajatuksia ja keskustelun maksiimeja on kritisoitu niiden yleistävistä oletuksista ja erityisesti siitä, että koko teoria perustuu ajatukseen, että kaikki haluavat toimia yhteistyössä toistensa kanssa (Cruse 2000: 370). Grice olettaa teorian toimivan myös kaikissa kulttuureissa ja tilanteissa, mikä Crusen mielestä on epärealistinen ajatus. Myös Leechin kohteliaisuusmaksiimeista Cruse (2000: 368) on kritisoinut universaaliusajatusta. Crusen (mp.) mukaan maksiimit eivät periaatteellisesta universaaliudestaan huolimatta päde kaikissa kulttuureissa, sillä eri kulttuurien kohteliaisuuskäsitykset poikkeavat paljon toisistaan: toisissa kulttuureissa painotetaan

eri maksiimeja kuin toisissa ja myös kohteliaisuuden painoarvo suhteessa yhteistyön maksiimeihin vaihtelee. Ymmärrän kritiikin syyt ja erityisesti Crusen kritiikin Gricen yleistäviä oletuksia kohtaan, sillä jatkuva yhteistyöhön pyrkiminen jokaisessa tilanteessa on mahdotonta. Pääkirjoituskontekstiin Gricen ja Leechin ajatukset kuitenkin mielestäni sopivat hyvin, sillä lehden ensimmäinen teksti on juuri se paikka, jossa mitä luultavimmin pyritään yhteistyöhön ja vuorovaikutuksen sääntöjen noudattamiseen. Myöskään eri kulttuurien kohteliaisuuskäsityksillä ei ole aineistossa merkitystä, sillä kaikki tekstit tulevat samasta kulttuurista.

3.1.2 Brownin ja Levinsonin kohteliaisuuden kahdet kasvot

Viimeisten 20 vuoden aikana kohteliaisuuden tutkimuskentällä pääpaino on ollut Penelope Brownin ja Stephen Levinsonin universaalilla kohteliaisuusteorialla (ks. esim. Tanner 2005: 475, 2007: 278). Brownin ja Levinsonin (1987) kohteliaisuusteorian keskeisessä osassa ovat kasvojen säilyttäminen ja menettäminen. Brownin ja Levinsonin mukaan (1987: 61–62) kasvot tarkoittavat sitä julkista kuvaa itsestä, jota halutaan välittää muille. He olettavat, että jokaisella aikuisella, toimivaltaisella ihmisellä on kasvot sekä yhteinen tietämys kasvoista ja niiden herkkyydestä. Tämän julkisen minäkuvan voi menettää vuorovaikutuksessa, mutta sitä voi myös suojella. (Brown ja Levinson 1987: 61–62.) Brown ja Levinson käyttävät vuorovaikutuksen osallistujista termejä *puhujia*, *puhuteltava* ja *kuulija*, mutta samat lainalaisuudet pätevät myös kirjallisessa kanssakäymisessä.

Kasvojen käsite koostuu kahdesta osasta: negatiivisista kasvoista (*negative face*) ja positiivisista kasvoista (*positive face*). Negatiiviset kasvot tarkoittavat yksilön halua yksityisyyteen ja omaan toiminnanvapauteen, tarpeeseen toimia vapaasti ilman muiden määräilyä. Negatiivisiin kasvoihin liittyy myös yksilön halu säilyttää oma tilansa, aikansa ja reviirinsä. Positiiviset kasvot taas tarkoittavat ihmisen julkista kuvaa ja persoonallisuutta, ihmisen halua tulla arvostetuksi, hyväksytyksi ja kohdelluksi ihailtuna ja pidettynä. (Brown ja Levinson 1987: 61–63.) Brownin ja Levinsonin (1987: 61–62) mukaan kasvot täytyy ottaa jatkuvasti huomioon vuorovaikutustilanteissa. Tämä onkin heidän mukaansa yleensä kaikkien osallistujien etu, sillä jokaisen osallistujan omien kasvojen suojeleminen riippuu toisten kasvojen suojelemisesta. Jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa on kuitenkin tilanteita, jotka uhkaavat puhujan tai puhuteltavan kasvoja. Näitä akteja Brown ja Levinson (1987: 65) nimittävät kasvoja uhkaaviksi

teoiksi (*face threatening acts*), jotka voivat kohdistua niin positiivisiin kuin negatiivisiin kasvoihin.

Brownin ja Levinsonin (1987: 65–68) mukaan kuulijan negatiivisten kasvojen uhkaaminen tarkoittaa kuulijan toiminnanvapauden rajoittamista, tunkeutumista kuulijan yksityiselle alueelle. Näitä tekoja ovat muun muassa käskeminen, neuvominen ja pyytäminen. Positiivisia kasvoja uhatessa puhuja taas ei välitä kuulijan toiveista, haluista, tarpeista ja tunteista. Tällaisia tekoja ovat esimerkiksi kritiikin esittäminen ja erimielisyyden ilmaiseminen. Brownin ja Levinsonin (mp.) mukaan puhujan itsensä negatiivisia kasvoja uhkaavat esimerkiksi kiittäminen (puhuja hyväksyy ja vastaanottaa velan) ja haluttomat lupaukset (puhuja sitoutuu tekemään jotain vastoin tahtoaan). Puhujan positiivisia kasvoja uhkaavat esimerkiksi anteeksipyyntöt, sillä tällaisessa tilanteessa puhuja joutuu esittämään katumustaan ja nöyrytmään kuulijan edessä.

Jotta vuorovaikutustilanteet olisivat sujuvia, kasvoja uhkaavia tilanteita pyritään pienentämään kohteliaisuudella. Kuten kasvojen käsitteen, myös kohteliaisuuden käsitteen Brown ja Levinson (1987: 70) ovat jakaneet positiiviseen ja negatiiviseen kohteliaisuuteen. Kohteliaisuuden lajeista on käytetty myös termejä etäkohteliaisuus (negatiivinen kohteliaisuus) ja lähikohteliaisuus (positiivinen kohteliaisuus) (Larjavaara 1999: 5, Larjavaara 2007: 470). Nämä käsitteet avaavat mielestäni termien sisältöä alkuperäistä paremmin: negatiivisessa kohteliaisuudessa ei ole kyse epäkohteliaisuudesta tai huonosta käytöksestä, vaan kohteliaisuudesta, joka perustuu tilan antamiselle ja tungettelemattomuudelle. Myös lähikohteliaisuus kuvaa hyvin kohteliaisuuden rakentumista läheisyyden ja tuttuuden kokemukselle.

Lähikohteliaisuus on välitöntä ja se lähentää keskustelijoita, jolloin sen tavoitteena on suojella kuulijan positiivisia kasvoja ja halua tulla pidetyksi. Lähikohteliaisuudella puhuja pyrkii osoittamaan, että hän välittää kuulijan tunteista ja tarpeista, kunnioittaa häntä ja haluaa tuottaa kuulijalle mielihyvää. (Brown ja Levinson 1987: 70.) Brownin ja Levinsonin (1987: 102) mukaan vuorovaikutuksessa lähikohteliaisuutta voi ilmentää esimerkiksi kuulijan huomioimisella ja yhteisen viitekehyksen hakemisella puhumalla esimerkiksi turvallisista ja tutuista asioista.

Etäkohteliaisuuden tavoitteena on suojella kuulijan negatiivisia kasvoja niin, että tämä ei tunne toiminnanvapauttaan rajoitettavan. Etäkohteliaisuus ottaa ja tarjoaa tilaa. Sen tarkoituksena on tyydyttää tarve oman tilan säilyttämisestä ja itsemääräämisoikeudesta. Etäkohteliaisuudelle on tyypillistä etäännyttäminen, muodollisuus ja pidättyvyys, esimerkiksi epäsuora käskeminen ja anteeksipyyttäminen.

(Brown ja Levinson 1987: 70.) Tiivistettynä lähikohteliaisuus on solidaarisuuden ilmauksia, kun taas etäkohteliaisuus hillitsemisen ilmauksia. Rajaan tutkimuksestani etäkohteliaisuuden pois pääosin pääkirjoitusten luonteen vuoksi: koska pääkirjoitusten tehtävänä on houkutella lukija jatkamaan eteenpäin ja samaistaa lukija lehden arvomaailman, oletuksenani on, että näissä tehtävissä käytetyt strategiat ovat enemmänkin yhteishengen ja pitämisen korostamista kuin etäisyyden pitämistä ja statusten kunnioittamista. Taulukossa 2 on esiteltynä Brownin ja Levinsonin määrittelemiä konkreettisia lähikohteliaisuuden keinoja, joiden tavoitteena on lähentää ja vahvistaa kuulijan ja puhujan suhdetta. Sovellan taulukon määritelmiä omassa analyysissäni siihen sopivilta osin.

Taulukko 2. Brownin ja Levinsonin (1987) positiiviset kohteliaisuusstrategiat

I Luo yhteinen viitekehys

1. Huomioi kuulija (kiinnostukset, toiveet, tarpeet, esineet).
2. Liioittele (kiinnostusta, hyväksyntää tai sympatiaa kuulijaa kohtaan).
3. Vahvista kuulijan kiinnostusta (esim. kerronnan preesensillä).
4. Osoita yhteinen viitekehys (puhuttelumuodoin, sisäryhmän kielimuodon kuten murteen tai slangin avulla, elliptisin ilmauksin).
5. Hae yhteisymmärrystä (turvallisin puheenaihein, toistolla).
6. Vältä ristiriitoja (hyväksymällä toisen ilmaisuja, esittämällä samanmielisyyttä, käyttämällä lievennyksiä).
7. Nosta esiin yhteinen pohja (rupatteleamalla, presupponoimalla yhteistä kokemusmaailmaa erilaisin ilmauksin).
8. Laske leikkiä.

II Osoita olevasi yhteistyössä kuulijan kanssa

9. Väitä tai presupponoi olevasi kiinnostunut kuulijan tahdosta.
10. Tarjoa, lupaa jotakin.
11. Ole optimistinen.
12. Sisällytä toimintaan sekä puhuja että kuulija (esim. monikon 1. persoonan käytöllä).
13. Pyydä tai esitä perusteluja.
14. Oleta tai vakuuta molemminpuolisuutta.

III Täytä jokin kuulijan toive

15. Anna kuulijalle lahjoja (tavaraa, sympatiaa, ymmärrystä, yhteistyötä).

Brownin ja Levinsonin kohteliaisuusteoria on saanut osakseen myös kritiikkiä, erityisesti heitä on kritisoitu suppeudesta ja abstraktiudesta. Esimerkiksi Muikku-Werner (1993: 49–50) kritisoi Brownia ja Levinsonia siitä, että nämä ulottavat kasvojen uhkauksen lähes kaikkiin puhetekoihin, vaikka puheteko hyödyttäisikin kuulijaa. Muikku-Werner (mp.) kritisoi Brownia ja Levinsonia myös siitä, että nämä rinnastavat lähi- ja etäkohteliaisuuden samanarvoisina tapoina lieventää kasvojen menettämisen uhkaa.

Myös Larjavaara (1999: 5; 2007: 468–473) on tarttunut tähän tiukkaan lähi- ja etäkohteliaisuuden kahtiajakoon ja kehitellyt teoriaa kohteliaisuuden kaksista kasvoista eteenpäin. Larjavaara (2007: 470–471) korostaa, että on olemassa yleinen peruskohteliaisuuden alue, jota on vaikea analysoida eriytyneesti etä- tai lähikohteliaisuudeksi. Peruskohteliaisuuden ulkopuolisen kentän Larjavaara analysoi status-, reviiiri-, kumppani- ja pitämiskohteliaisuudeksi, joita voidaan pitää kohteliaisuuden lajeina tai osatekijöinä. Näistä status- ja reviiirikohteliaisuus edustavat Brownin ja Levinsonin jaottelun mukaan etäkohteliaisuutta, kumppani- ja pitämiskohteliaisuus lähikohteliaisuutta. Statuskohteliaisuuteen kuuluu toimijan ja vastapuolen etäisyyttä, välimatkaa. Etäisyyttä ei haluta supistaa, sillä se palvelee molempia osapuolia: antaa arvoa, mutta pitää sopivan etäällä. Myös reviiirikohteliaisuus liittyy samaan asiaan, sillä se on vastapuolen koskemattomuuden ja yksityisen alueen kunnioittamista. Tyypillistä on liiallisen suoruuden välttäminen, kiertely, pidättyväisyys ja hienotunteisuus. (Larjavaara 2007: 471–472.) Tutkimukseni kannalta tärkeimpiä alalajeja ovat kumppani- ja pitämiskohteliaisuus, joista kumppanikohteliaisuudessa Larjavaaran (2007: 472) mukaan otetaan ilo tai hyöty irti veljeydestä ja ryhmätoveruudesta sekä korostetaan me-henkeä. Toista ihmistä ei vieroksuta eikä tuijoteta ikää, statusta tai muuta arvoa. Pitämiskohteliaisuus taas vastaa ihmisen tarpeeseen olla pidetty ja hyväksytty sekä antaa tiedon siitä, ettei ole vastenmielinen tai inhottu.

Lähikohteliaissa kulttuureissa pitämistä saatetaan ilmaista runsaasti ja äänekkäästi, kun etäkohteliaissa kulttuureissa, kuten perinteisesti Suomessa, ollaan pidättyväisempiä. (Larjavaara 2007: 472.) Larjavaara (2007: 473) kuitenkin huomauttaa, että lähityyppinen kohteliaisuus on länsimaissa syrjäyttänyt ja syrjäyttämässä vanhempaa etäkohteliaisuutta yhteiskunnan muuttumisen takia. Status- ja reviiirikohteliaisuudelle ei ole tilaa ja motiivia, kun ei ole enää selvää sosiaalista hierarkiaa ja siihen liittyviä yksiulotteisia arvojakaan.

3.2 Universaalit tekstityypit

Tekstejä on mahdollista jakaa universaaleiksi tekstityypeiksi niiden yhteisten piirteiden perusteella. Saukkosen (1984: 27) mukaan tekstien tyypittelyt perustuvat loogisiin kategorioihin, joita on usein jaettu puhujakeskeisiin, puhuteltavakeskeisiin ja puhuttavakeskeisiin luokkiin. Näistä puhujakeskeiset *ilmaisevat*, puhuteltavakeskeiset *ohjailevat ja vetoavat* ja puhuttavakeskeiset *esittävät informaatiota*. Vaikka pääkirjoitusten voidaan ajatella liikkuvat luokkien rajamailla, taustalla on aina lukijoiden ohjailu ja suostuttelu, jolloin tekstit kuuluvat puhuteltavakeskeiseen tyyppiin.

Tarkempi ja tässä tutkimuksessa hyödynnetty keino analysoida tekstityyppejä on niiden tarkastelu perspektiivien avulla. Saukkonen (1984: 38–43) jakaa perspektiivit etäisyys-, dynaamisuus-, asenne- ja rakenneperspektiiveihin, joista tutkimukseni kannalta kiinnostavin on rakenneperspektiivi eli tekstityypin pohtiminen rakenteellisesta näkökulmasta. Tällöin mielenkiinnon kohteena on se, kuinka koko teksti rakentuu ja mikä on kunkin tekstinosan funktio. Seuraavia Werlichin (1979: 34–38) kuvaamia rakenneosia hyödyntämällä olen muodostanut oman tutkimuksen aineistooni sopivat tekstinosten luokat: Ensimmäinen ryhmä on *esittelevä* rakenne. Esittelevässä rakenteessa kertoja esittelee ilmiötä, jotka ovat rinnasteisessa, yhdistävässä, erottelevassa tai vastakohtaisessa suhteessa toisiinsa. Tällöin on kyse pelkästä esittelystä eikä mukana ole syy-seuraussuhteita. Toinen tyyppi on *kuvaileva* rakenne, jossa ilmiöillä on riippuvuussuhde tai alisteinen suhde toisiinsa. Tekstissä on nähtävissä se, miten asiat liittyvät toisiinsa. Kolmas tyyppi on *kertova* rakenne, jossa kertoja suhteuttaa asioita ajallisesti toisiinsa. *Analysoivassa* rakenteessa on nähtävissä asioiden suhde toisiinsa joko tiedon tai kertojan oman tulkinnan kautta, kun taas *perustelevassa* rakenteessa nähtävillä ovat asioiden syy-seuraussuhteet.

Seuraavaksi tarkastelen aikakauslehtien pääkirjoitusten rakennetta ja selvitän, millaisia sisällön osia aineistoni pääkirjoituksista on hahmoteltavissa. Esittelen muodostamieni osien pääryhmät, niiden funktiot pääkirjoitusteksteissä ja merkityksen vuorovaikutuksen luomisessa. Jotta osien määrittely itsenäisiksi funktionaalisiksi kokonaisuuksiksi on mahdollista, kiinnitän huomiota tekstien sisältöön, eri osille keskeisiin kielellisiin keinoihin ja tyypillisiin piirteisiin.

Pääkirjoituksista erottuu neljä erilaista sisällön osaa, jotka ovat *kuvaileva*, *käsittelevä kohdentava* ja *kertova osa*. Osien välille on hankala vetää selkeää rajaa

siihen, missä funktio vaihtuu, sillä eri osien elementtejä esiintyy eri puolilla tekstiä ja samalla tekstinosalla voi olla eri funktioita. Esimerkki hankalasti määriteltävästä osasta on usein tekstien alussa oleva tarina, jossa kertoja esittelee tarinan avulla aihettaan. Tällöin olen määritellyt tekstiosan kertovaksi osaksi, vaikka osa täyttäisikin myös kuvailevan osan kriteerit. Toinen hankalasti määriteltävä ero on sen välillä, onko kyseessä tekstin kuvailu vai käsittely: tekstin pienet valinnat vaikuttavat siihen, tuleeko tekstistä esittelevä, analysoiva vai kantaaottava vaikutelma. Tällaisissa tapauksissa olen luottanut omaan kieli-intuitioon ja luokitellut osion kuulumaan siihen luokkaan, jonka piirteitä tekstissä on eniten havaittavissa. Myös tutkimuksen rajallinen pituus vaikuttaa analyysin tarkkuuteen, jolloin mahdollisuutta pienten luokkaerojen tekemiseen ei ole, joten jaottelut ja niiden esimerkit keskittyvät oleellisimpiin tapauksiin. Oman tutkimuskysymykseni kannalta tällä rajojen häilyvyydellä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, sillä olen kiinnostunut aineistoni tekstien sisällön osista ja niiden funktioista, en niinkään tekstinosien järjestystä koskevista yleistyksistä tai rakenteista tekstilajin kannalta.

3.3 Kuvaileva osa

Kuvailevassa osassa kertoja esittelee lukijalle tekstin teeman, joka hallitsee koko pääkirjoituksen semantiikkaa. Koska koherentissa tekstissä tulee aina olla jokin teema, aiheen esittely on välttämätön osa jokaista tekstiä. Jako kuvailevan ja käsittelevän osan välillä ei ole kovin selvärajainen, sillä hyvin usein aiheen esittelyssä näkyy jo kertojan suhtautuminen aiheeseen. Kuvailevan osan käsittelyssä esittelen **aiheen kuvailun faktoin**, mutta muita kuvailun keinoja on nähtävissä seuraavissa luvuissa: teksteissä voidaan nostaa uusia teemoja puheenaiheeksi muun muassa analysoimalla ja ottamalla niihin kantaa (ks. Luku 3.4 Käsittelevä osa) sekä kertomuksia kertomalla (ks. Luku 3.6 Kertova osa).

Aikakauslehtien pääkirjoitusten kertojalle tyypillinen keino johdatella tekstin aiheeseen faktoin on **asiantuntijan tai luotettavan lähteen referoiminen**. VISK (§ 1457) tarkoittaa referoinnilla aiemmin esitettyjen puheiden, kirjoitusten tai ajatusten sijoittamista oman tekstin osaksi niin, että oma ja lainattu teksti ovat erotettavissa toisistaan.

- (20) Nordean tutkimuksen mukaan suomalaiset käyttävät tänä vuonna kesälomansa aikana enemmän rahaa kuin viime vuonna. Viime kesänä suomalaiset säästivät pahan päivän varalle. (APU25–26)
- (21) [Professori Liisa] Keltikankaan mukaan tärkeintä on lapsen kehitysvaiheen huomioon ottava ryhmäkoko. Kolmivuotias pärjää vielä kuuden hengen porukassa, suuremmasta on vain haittaa: sosiaalisten taitojen oppiminen käy mahdottomaksi ja aggressiivisuus lisääntyy. (TI03)

Esimerkeissä 20 ja 21 referoidaan *Nordean tutkimusta* ja *professori Liisa Keltikangasta*, jotka toimivat teksteissä asiantuntevina lähteinä. Referointitapoja voidaan jakaa tyyppeihin sen mukaan, missä määrin referaatti on sulautunut osaksi kertojan tekstiä. Esimerkeissä 20 ja 21 on käytetty adverbiaalina toimivaa postpositioliouseketta *jonkun mukaan*, jolloin kertojan kielellinen osuus näkyy vahvasti, sillä hän osoittaa kyseessä olevan toisen käden tieto. Referaatti onkin integroitunein kertojan tekstiin silloin, kun johtoilmauksena on tiedon lähteen ilmoittava lauseke, mutta varsinainen referointi on esitetty referoijan omin sanoin (VISK § 1480). Kertojan osuus vähenee toisessa referointityypissä, jossa kertova ja referoitava osuus ovat eri osina.

- (22) Työkavereiden upeilta tuntuvat jouluideat ja naistenlehtien eksoottiset joulumenyyt aiheuttavat omat paineensa, tietää Anne te Velde-Luoma. (DK12)
- (23) Hänen [Suomen puutarhaguru Pentti Alangon] suuri teesinsä on, että puutarhaa ei pidä turhaan hoitaa vaan antaa sen olla. Oikein valitut kasvit viihtyvät puutarhassa omillaan ja elävät harmoniassa toinen toistaan tukien. (VP03)
- (24) Hän [Lääkehuollon lehtori Alli Puirava] arvioi myös, että joskus henkilön ”kokonaislääkityksen selvittäminen on varsinaista salapoliisityötä”. (APU018)

Esimerkissä 22 kertoja käyttää suoraa esitystä, jossa alkuperäinen puhe ikään kuin siirtyy sellaisenaan meneillä olevaan kerrontaan. Suora esitys ei anna kertojalle juurikaan tilaa – ainoa paikka ilmaista asennetta on verbi, jolla ilmaistaan puhumisen tapaa. Tässä verbiksi on valittu *tietää*, joka osoittaa kertojan asennoitumista referoitavaan puhujaan (vrt. neutraalein, merkitykseltään väljin kommunikaatioverbi *sanoa*, VISK § 1476). Verbin merkitys lauseyhteydessä on luultavasti ’harjaantuneisuuden, kokemuksen, tietämyksen tms. perusteella hallita jk asiaa’ (NS), jota käyttämällä kertoja painottaa referoitavan kokemusta ja osaamista asiasta. Esimerkeissä 23 ja 24 on käytetty epäsuoraa esitystä, jossa referaatti on mukautettu syntaktiseksi osaksi johtoilmausta. Esimerkissä 23 epäsuora esitys antaa hiukan

enemmän tilaa kertojan tulkinnalle, sillä kertoja asettaa referoitavan ajatuksia tärkeysjärjestykseen nimeämällä ajatuksen referoitavan *suurimmaksi teesiksi*. Esimerkin 24 lainausmerkit osoittavat referaatin olevan sanatarkkaa lainausta. VISK:n (§ 1460) mukaan tällaisessa tilanteessa lainausmerkeillä on usein muukin tehtävä kuin puhdas siteeraaminen, sillä kertoja voi tuoda lainausmerkeillä omaa asennettaan esiin. Tässä sanatarkka lainaus voidaan tulkita asian painottamiseksi ja toisaalta myös tilanteen ironisoimiseksi – kuvaileehan lääkityksen selvittämistä salapoliisityöksi itse lääkehuollon lehtori.

Esimerkeissä kertoja ilmaisee selkeästi lähteen, josta tieto on peräisin. Tällä tavoin hän haluaa osoittaa luotettavuuttaan: ilmoittamalla lähteensä selkeästi ja painottamalla niiden luotettavuutta myös kertojasta muodostettava kuva on uskottava. Lukijalle tulee vaikutelma siitä, että kertojalla on pätevää sanottavaa, onhan hänellä arvostettua tietoa taustallaan. Saukkonen (2001: 156) näkeekin referoinnin yhtenä objektiivisuuden ja aitouden ilmaisemisen tapana.

Kertojalle toinen tyypillinen keino esitellä aihetta faktoin on **tapahtumien ja ilmiöiden raportointi** menneisyydestä, tästä hetkestä ja tulevaisuudesta. Esimerkeissä kertoja raportoi menneitä ja tulevia tapahtumia ottamatta niihin kantaa, asiat vain ovat ja tapahtuvat. Toteavaa vaikutelmaa vahvistaa raportoivien osioiden selvästi yleisin lausetyyppi, väitelause, jonka merkitykseen sisältyy se, että puhuja pitää totena lauseen sisältöä. Raportointiin sopii myös väitelauseen tyypillinen puhefunktio: toteamus. (Hakulinen & Karlsson 1979: 277.)

- (25) Mennyt kesä ja kuluva syksy on vuosikausiin satoisin. Mansikat olivat mahtavan kokoisia ja ihanan makoisia. Metsämustikat puolestaan isoja kuin viljellyt serkkunsa ja villivadelmia ei juuri tarvinnut etsiskellä – eikä onneksi myöskään matoja niistä. Myös puutarhan notkuvat puskat saivat omistajansa jopa rasittumaan. (MA04)
- (26) Autoteollisuudella ei mene kovin hyvin. Euroopassa ja jopa Aasiassa käyrät laskevat, ja ylikapasiteettia puretaan tehtaiden seisokeilla. Näiden maanosien autonvalmistajia lohduttanee kuitenkin se, että jossain menee vielä huonommin. (TM03)
- (27) Tilanne oletettavasti paranee joulumyynnin myötä niin, että koko vuoden tulos jäänee vain viitisen prosenttia edellisvuodesta, mikä ei ole ollenkaan hullumpi tulos. (PE11)

Kun kertoja toteaa, että *mennyt kesä ja kuluva syksy ovat vuosikausiin satoisimpia* (esimerkki 25) tai ettei *autoteollisuudella mene kovin hyvin* (esimerkki 26), hän ei kyseenalaista tai arvioi sanotun todennäköisyyttä. Nyt kertoja toteaa asiat ilman pehmennyksiä, joten hän pitää sanomaansa totena ja varmana. Koska kertoja itse uskoo väitteensä todenmukaisuuteen, taustalla on siten halu, että myös lukija uskoo väitteeseen. Kertojan epävarmuus näkyy ainoastaan ihmisten tulkintojen ja reaktioiden arvelussa sekä tulevaisuuden tapahtumien ennustamisessa, johon modaalinen ulottuvuus liittyy väistämättä (Hakulinen & Karlsson 1979: 263). Esimerkissä 26 kertoja ilmaisee episteemistä modaalisuutta potentiaalilla *lohduttanee*, kun taas esimerkissä 27 potentiaalilin *jäänee* lisäksi kertoja käyttää modaalista adverbiä *oletettavasti* arvelemaan tulevaisuuden tapahtumia.

Kokonaisuudessaan lukijan informoiminen faktoin – vetoaminen luotettavaan lähteeseen ja raportoiminen kertojan luotettavina pitämistä asioista – perustuu siihen, että kertoja haluaa antaa lukijalle luotettavaa tietoa. Kertoja luo tekstiinsä intertekstuaalisia viitteitä ja vuorovaikutusta tekstien välille, millä hän pyrkii vakuuttamaan lukijaa. Näin tehdessään kertoja mukailee Gricen (1975: 45–47) laadun maksiimia, joka ohjeistaa puhumaan totta ja kieltää sanomasta mitään, mistä ei ole tarpeeksi tietoa. Koska raportoinnissa kertojalla ei ole näyttää tietonsa lähdeä, kertomalla menneistä ja tämän hetken ilmiöistä hän vetoaa yhteiseen historiaan ja tietoon maailmasta. Näin kertoja asettaa itsensä ja lukijansa samanarvoiseen asemaan, jossa heillä molemmilla on sama tieto hallussaan. Brown ja Levinson (1987:102) nostavatkin yhteisen viitekehysten osoittamisen yhdeksi lähikohteliaisuuden keinoksi, jonka tavoitteena on keskustelijoiden lähentäminen ja vuorovaikutuksen parantaminen.

3.4 Käsittelevä osa

Käsittelevässä osassa kertoja syventää aiheen käsittelyä. Kun aihe on kuvailevassa osassa esitelty, käsittelevässä osassa kertoja analysoi ja ottaa aiheeseen kantaa. Käsittelevä osa on siten yleensä se paikka, jossa lehti esittää arvostuksia ja kannanottoja tai mainitsee mahdollisesti vaihtoehtoisia suhtautumistapoja käsiteltävään aiheeseen. Seuraavassa esittelen kertojan erilaisia keinoja käsitellä aihetta kannanotoilla ja analyysilla.

3.4.1 Käsittelyä kannanotoilla

Kertoja voi käsitellä aihetta ilmaisemalla mielipiteensä, jonka hän perustaa **yleiseen käsitykseen ja tietoon**. Kun kertoja välittää yleisen käsityksen mukaisia mielipiteitä, hän ikään kuin toimii vain argumentin välittäjänä eikä esitä väitettä täysin omissa nimissään. Tällöin kertoja luottaa siihen, että yleinen tietämys asiasta pitää paikkansa, sillä muuten hän rikkoisi Gricen (1975: 45–47) laadun maksiimia, joka käskää puhua totta ja kieltää sanomasta mitään, mistä ei ole tarpeeksi tietoa. Korostamalla yleistä tietämystä aiheesta kertoja korostaa siis itsensä ja lukijan välistä yhteisymmärrystä, sillä yhteisen tiedon taustalla on oltava yhteinen viitekehys ja käsitys maailmasta.

- (28) Pieni ero tekee monelle asialle terää. Silloin sitä ihmispoloinen saa aikaa miettiä, miksi arkiset itsestäänselvytykset kohoavat aivan toiselle arvostuksen tasolle. (MA03)

Esimerkissä 28 kertoja ilmaisee väitelauseella *pienen eron tekevän terää monelle asialle*. Tässä väitelauseen puhefunktiona on toteamus, jossa kertoja pitää totena lauseen asiasisältöä (Hakulinen & Karlsson 1979: 277). Kertoja vain toteaa asian yleisenä faktana eikä ilmaise omaa kantaansa esimerkiksi kommenttiadverbiaalilla *onneksi, valitettavasti* tai *ehkä*. Esimerkin seuraavassa virkkeessä kertoja perustelee ensimmäiseen virkkeen väitettä: *erossa ihmispoloinen saa aikaa miettiä arkisia itsestäänselvyksiä*. Sanavalinta *ihmispoloinen* ei myöskään kohdistu väitettä juuri kertojan omaksi, vaan yleistää sen kaikkien tuntemaksi totuudeksi koskemaan jokaista ihmistä.

Esimerkissä 29 kertoja puhuu laihtuttamisen vaikeudesta. Ensimmäisessä virkkeessä lauseiden välillä on konditionaalinen suhde, jossa ensimmäinen lause esittää ehdon, jonka vallitessa toisen lauseen ilmaisema asiantila olisi mahdollinen (VISK § 1134). Virkkeen verbit ovat konditionaalinen preesensissä *olisi* ja *ei olisi*, joten ilmaus on hypoteettinen ja asian toteutuminen ja paikkansapitävyys jäävät avoimeksi.

- (29) Jos laihtuminen olisi helppoa, niin Suomessa ei olisi ainuttakaan ylipainoista. Laihdutusbisneksessä on tarjolla ihmeaineita ja -dieettejä, mutta lopputulos on kuurin loputtua yleensä nolla. Tottumuksen voimaa ei voi yliarvioida.[--]
Painonhallinta on työtä, mutta sitä vartenhan meillä on härkäviikot, joulunjälkeiset pyhättömät viikot. Juhla juhlanä, arki enemmän ajatellen. (ET02)

Virkkeen taustalla on propositio siitä, että *laihduuttaminen on vaikeaa*. Oletus on luettavissa vain rivien välistä eikä sitä perustella millään lailla, joten kertoja olettaa sen yhteiseksi ajatukseksi lukijan kanssa. Kertoja myös nimeää laihdutusbisneksen tarjoamat keinot *ihmeaineiksi ja -dieeteiksi*, joiden lopputulos on *yleensä nolla*. Tällä väitteellä kertoja olettaa lukijalla olevan samanlaisia kokemuksia aiheesta, joten perusteluita dieettien arvottavalle nimitykselle ei tarvitse mainita. Oletusta tiedon yleisyydestä vahvistaa myös adverbi *yleensä*, joka korostaa sitä, että juuri näin käy useimmissa tapauksissa, tavallisesti. Edelleen seuraavassa virkkeessä kertoja toteaa yleisenä faktana *painonhallinnan olevan työtä*. Tätä seuraavassa sivulauseessa itsestäänselvyttä vahvistaa liitepartikkeli *-han (sitä vartenhan)*, jonka tehtävänä on tuoda lausumaan implikaatio, että asia on osallisille yhteistä tietoa. Sävyartikkelilla kertoja olettaa härkäviikkojen ajatuksen olevan lukijoille tuttu: vaikka laihduuttaminen on vaikeaa, meillä on tietenkin sitä varten arkiset, pyhättömät viikot joulun jälkeen. Toisaalta myös *pyhättömän viikon* käsitteeseen liittyy sisäänrakennettu oletus siitä, että juuri pyhät eli juhlan ajat ovat hankalia laihdutuksen kannalta.

Esimerkin 30 alussa kertoja esittää toteavan väitelauseen, jonka yleistä hyväksyttävyyttä ja paikkansapitävyyttä hän kommentoi.

- (30) Matkailu saastuttaa ja tuhoaa luontoa – tämä ei liene yllätys kenellekään. Matkailijat häiritsevät myös paikallisten ihmisten elämää. Siksi on hyvä, että matkailijat kantavat toiminnastaan vastuuta. Matkailualalla vastuullisuus on vielä lapsenkengissään. Siksi on myös hienoa, että suomalaiset alan toimijat allekirjoittavat Matka2009-messuilla niin sanotun Helsingin julistuksen, joka on matkailuelinkeinon kestävä kehityksen julistus. Toivotaan, että julistus näkyy myös tekoina. (MO01)

Kertojan mukaan väite matkailun saastuttavuudesta on niin totta, että jokainen sen jo tietää, *se ei liene yllätys kenellekään*. Väite on niin itsestäänselvyys, että kertojan kannattaa mainita yleinen tietämys, jolloin hän entisestään osoittaa yhteistä viitekehystä ja hakee yhteisymmärrystä itsensä ja lukijan välille. Esimerkin mielipiteen taakse kirjoittuvat siten niin kertoja itse kuin kaikki lehden samanmieliset lukijatkin. Tämän ensimmäisen väitteen ja seuraavissa virkkeissä olevien väitteiden pohjalta kertoja ottaa kantaa aiheeseen: hänestä *on hyvä, että matkailijat kantavat vastuuta* ja että *alan toimijat allekirjoittavat matkailuelinkeinon kestävä kehityksen julistuksen*. Vaikka kertoja toimiikin kannanottojen esittäjänä, hän olettaa, että hänellä on taustallaan lehteä

lukevan kansan tuki. Vielä viimeisen virkkeen passiivilla *toivotaan* kertoja vahvistaa muodostamansa ryhmän yhteistä käsitystä matkailualan tulevaisuudesta.

Kertoja voi esittää kannanottoja myös siten, että hän **kertoo omia tulkintojaan, mutta häivyttää silti itsensä taustalle**. Tällaisissa tapauksissa kertojan oma persoona ei ole vahvasti esillä, jolloin lukija saattaa tulkita väitteiden edustavan myös yleistä mielipidettä käsiteltävästä aiheesta.

- (31) Kolmannessa iässä mukavinta on, että aikaa vapautuu uusille löytöretkille. Joku herkistyy musiikille, toinen aloittaa sukututkimuksen ja kolmas kirjoittaa esikoiskirjan. Koskaan ei ole liian myöhäistä... (ET12)
- (32) Toimintasäteen rajallisuus, pikalatauspisteiden puute ja ennen kaikkea hinta viivyttävät sähköautojen tuloa. Siksi jo nyt kaivattaisiin pitkälle tähtäviä päätöksiä, jotka koskevat sekä sähköautoja valmistavaa teollisuutta että loppukäyttäjiä. (TM16)

Esimerkissä 31 kertoja käsittelee kolmatta ikää eli ikävaihetta työelämän jälkeen. Ensimmäisessä virkkeessä kertoja mainostaa iän *parhaan puolen* olevan se, että aikaa vapautuu uusille löytöretkille. Kertoja ei osoita väitteen olevan erityisesti hänen oma mielipiteensä, vaikka asian arvottaminen parhaaksi on aina omakohtaista näkemystä. Kun erityistä henkilökohtaisuuden osoitinta ei ole, virke voi vaikuttaa yleiseltä totuudelta. Samoin on esimerkissä 32, jossa kertoja ottaa kantaa sähköautojen kehittämisen puolesta. Koska esteitä sähköautojen kehittämisessä on, kertoja toteaa, että *nyt kaivattaisiin pitkälle tähtäviä päätöksiä*. Kertojan kannanotto päätösten tarpeellisuudesta on hänen omansa, mutta passiivimuotoinen verbi *kaivattaisiin* piilottaa todellisen kannanottajan: käyttämällä passiivista toive vaikuttaa yleiseltä mielipiteeltä tai siltä, että toiveen takana olisi järjestäytynyt asiaa ajava ryhmä eikä pelkkä kertoja itse. Seuraavissa esimerkeissä kertoja ottaa kantaa nykyhetken ilmiöihin:

- (33) Takasivu on sanomalehden uusi etusivu. Tv-ohjelmäsivu kertoo etukäteen seuraavan päivän puheenaiheet. Etusivulla taas on lähinnä vanhoja uutisia. Myös sisäsivut käsittelevät entistä useammin televisiota. Monet tv-formaatit on luotu niin, että ne generoivat automaattisesti lehtijuttuja. (IM10)
- (34) Jotain ajastamme kertoo sekin, että läski-sana on salakavalasti ujuttautunut myös meidän vanhempien sanavarastoon. Moni ei tuon sanan käyttöä edes liiemmin kyseenalaista. [--] Oikeasti läski on haukkumasana, ruma ja halventava, yhteydessä kuin yhteydessä. Sillä voidaan sivaltaa itseä tai toista. (MP04)

Nopealla vilkaisulla esimerkkiä 33 voisi pitää vaikkapa tutkimuksen tuloksena tai pelkkänä toteamuksena, sillä tekstistä puuttuvat kirjoittajan omaa mielipidettä korostavat sanavalinnat ja rakenteet. Pelkkää neutraalia havainnointia se ei kuitenkaan voi olla, sillä todellisuuden lait eivät ole muuttuneet: lehden takasivu on edelleen takasivu, ei etusivu. Tekstin tulkinta kuitenkin paljastaa, että kertoja analysoi tekstissä nykyjournalismin riippuvaista suhdetta televisioon. Hän ottaa kantaa aiheeseen väittämällä *sanomalehden takasivun tv-ohjelmatietojen kertovan seuraavan päivän puheenaiheet*. Odottamaton ja erilainen lähestymistapa osoittaa sisällön olevan kertojan omaa analyysia ja tulkintaa, vaikka kertoja ei käytäkään itseään korostavia keinoja. Esimerkin 34 alussa kertoja esittää tulkintoja *meidän ajastamme*, liittää itsensä *meidän vanhempien* ryhmään ja toteaa, ettei *moni* edes kyseenalaista toimintaa. Tämän jälkeen kertoja esittää aiheesta mielipiteitä, jolloin mielipiteen takana ei ole kirjoittaja yksin vaan myös samanmielinen ryhmä.

Vaikka kannanotot ovat kertojan omia, hän ei tuo itseään esiin väitteiden esittäjänä vaan huomio kiinnittyy ryhmiin, joiden edustajana hän itseään pitää. Tämä voi olla kertojan keino pyrkiä piilottamaan mielipiteitään ja siten minimoimaan mahdollinen erimielisyys. Kertoja noudattaa tällöin Leechin (1983: 131–132) sopuisuuden maksiimia, jossa erimielisyyksien minimoimisella halutaan korostaa puhekuppanien välistä samanmielisyyttä ja pitää vuorovaikutus sopuisana ja toimivana.

Kertoja voi **ottaa kantaa myös korostamalla itseään, omaa asiantuntijuuttaan tai tietämystään aiheesta**. Tällöin ei ole epäilystäkään, etteikö kertoja olisi itse mielipiteiden takana.

- (35) On siis jälleen aihetta muistuttaa etenkin kaikkia petokalapyytäjiä saalismaltista. Uusi avovesikausi olisi hyvä pyhittää jonkun uuden kalalajin kalastusmuodon opetteluun ja jättää vanhat rutiinit vähemmälle. Ja olen edelleenkin sitä mieltä, että niin haulle kuin kuhalle pitäisi saada uudistettavassa kalastuslaissa aikaiseksi jonkin pituinen kuturauha kaikelta kalastukselta. (ERÄ04)

Esimerkissä 35 kertoja korostaa itseään asettumalla asiantuntijan rooliin. Kertoja osoittaa olevansa sellaisessa asemassa, että hänellä on mahdollisuus asettua muita ylemmäs ja *muistuttaa muita kalastajia saalismaltista*. Ensimmäisen virkkeen sanavalinnat rakentavat kuvaa asiantuntijuudesta: kun kertoja sanoo *jälleen* olevan hyvä aika muistuttaa kalastajia, hän osoittaa vahvan asemansa. Hän on luultavasti jo

aikaisemmin muistuttanut samasta asiasta ja on huomannut, että taas on muistutuksen paikka – jotta kertoja pystyy saamaan tilanteesta yleiskuvaa, hänen näkökulmansa täytyy olla tavallista kalastajaa ylempänä. Kertoja korostaa omaa tietämystään ja vaikutusvaltaansa vahvalla virkkeellä, jossa hän toteaa *olevansa edelleenkin samaa mieltä* puhuttavasta aiheesta. Vahvaa kannanottoa korostaa verbi *olla jotakin mieltä* ja erityisesti puhujaa korostaa verbin yksikön 1.persoonan muoto *olen*. Kannanoton verbi *pitäisi saada* luo deonttista modaalisuutta, johon sisältyy puhujan vahva tahto ja puhuteltavan kohteen toiminnan ohjailu (Larjavaara 2007: 409). Tahto kohdistuu ulospäin lainsäätäjiin, joiden tulisi puhujan mielestä säätää kuturauha kaloille.

- (36) Uskon vahvasti siihen, että kiitollisuus on asennekysymys ja sitä voi myös harjoitella. Meillä jokaisella on vapaus valita katsooko asioita niin sanotusti miinus- vai pluslasien läpi. Kokemuksesta voin kertoa, että niin oma kuin läheistenkin olo helpottuu, jos tiukan paikan tullen heittää pluslasit nenälle ja yrittää nähdä vaikeankin asian hyvät puolet. (KL07)

Esimerkissä 36 kertoja tuo oman mielipiteensä selkeästi esille käyttämällä verbin yksikön 1. persoonaa *uskon* ja verbi-ilmausta korostavaa adverbiaalia *vahvasti*. Keskiöön nousee kertoja itse ja hänen kantansa. Esimerkin viimeisessä virkkeessä kertoja korostaa omaa tietämystään asiasta mainitsemalla oman kokemuksensa ja asettumalla siten asiantuntijan rooliin. Myös seuraavissa esimerkeissä kertoja ottaa kantaa omien kokemustensa kautta:

- (37) Itse kuulun siihen vanhaan koulunkuntaan, joka haluaa nähdä juhlan eteen vaivaa ja saa siitä jopa iloa. Mutta eihän kaikkea puuhaa tarvitse jättää aaton harteille. Tätä kirjoittaessani olen hoitanut liki kaikki joululahjat. Systeemini on se, että minulla on komerossani lahjahylly, jonne kerään pitkin vuotta kullekin läheiselleni osuvia lahjoja niin matkoilta kuin alennusmyynneistäkin – säästää aikaa, rahaa ja hermoja! (MA06)
- (38) Vaikka muu Suomi päihittääkin meidät reilulla viidellä neliöllä per nuppi, jaksan ihmetellä, miksi helsinkiläisiä lapsiperheitä aina vain syyllistetään asuntojen pienuudesta. Onhan oma koti lähiympäristöineen paljon muutakin kuin käytössä olevat asuinpinta-alan neliöt. Meidän perhe on asunut yli kymmenen vuotta kerrostaloasunnossa Helsingin Kampissa ja viihdymme erinomaisesti. (DK04)

Esimerkissä 37 kertoja nostaa itsensä esiin kertomalla esimerkin omasta toiminnastaan. Kertoja nousee vahvasti keskiöön kertomalla kuuluvansa *vanhaan koulukuntaan*, joka haluaa nähdä vaivaa juhlan eteen. Kannanotto rakentuu siten, että kertoja kertoo omista tavoistaan ja teoistaan, joita hän itse pitää hyvinä ja lopuksi kannustaa myös muita

toimimaan samoin. Kertoja nostaa itsensä esimerkiksi, josta muut voivat ottaa mallia. Esimerkissä 38 kertoja ottaa aluksi kantaa ihmettelemällä. Toisessa virkkeessä hän ottaa kantaa myös kodin määrittelyyn ja kyseenalaistaa perinteistä ajattelua seuraavalla lauseella: *Onhan oma koti lähiympäristöineen paljon muutakin kuin käytössä olevat asuinpinta-alan neliöt*. VISK:n (§ 1386) mukaan verbialkuisuudella voidaan korostaa sitä, että kyseessä on kannanotto. Tässä tapauksessa myös verbiin liitetty partikkeli -han korostaa virkkeen kantaaottavaa ja perustelevaa otetta, sillä partikkelilla kertoja viittaa tuttuuteen ja siten puhekumppaneiden yhteiseen tietovarastoon (Hakulinen & Karlsson 1979: 328). Kannanottojen jälkeen kertoja tuo esille perusteluna oman kokemuksensa asiasta, sillä hän kertoo oman perheensä olevan tyytyväinen pienempään neliömäärään. Kertoja pitää siten omaa esimerkkiään niin vahvana, että voi käyttää sitä oman kannanottonsa vahvistajana ja havainnollistajana. Esimerkki 39 poikkeaa edellisistä siten, ettei siinä ole kertojan persoonaa korostavia verbimuotoja tai sanavalintoja.

- (39) Tätä taustaa vasten on täysin käsittämätöntä tukea toimintaa, joka heikentää edelleen viimeisten ammattilaisten toimeentulomahdollisuuksia. [--] Maamme kalakantojen kehnon tilan syyt löytyvät osin yhä vaikuttavasta pula-aika-ajattelusta. Kalastuksemme on äärimmäisen saaliskeskeistä. Saalista on otettu sen mukaan kun sitä on tullut, eikä ole liiemmin pysähtytty miettimään joskus ryöstöpyynniksi yltyvän touhun mielekkyyttä tai vaikutusta kalakantoihin. (ERÄ13)

Kertoja arvioi toiminnan *täysin käsittämättömäksi*, nimeää kalankantojen tilan *heikoksi* ja kalastajien ajattelun *pula-aika-ajatteluksi*. Kertojan mielestä kalastus on *äärimmäisen saaliskeskeistä* ja toisinaan jopa *ryöstöpyyntiä*. Tässä tapauksessa toimintaa määrittävät vahvat mielipiteet ja sanavalinnat sekä arvottava nimeäminen osoittavat, että taustalla on kertoja mielipiteen esittäjänä eikä kyseessä voi olla yleinen käsitys aiheesta.

Sen lisäksi, että kertojalla on mahdollisuus korostaa tai piilottaa itseään mielipiteen sanojana, hänellä on myös erilaisia keinoja tuoda mielipiteensä esiin. Aineistolle tyypillisiä keinoja ovat **vastakkainasettelu**, **affektiivisuus** ja **vastaväitteisiin varautuminen**. Seuraavissa esimerkeissä kertoja ottaa kantaa useilla vastakkainasetteluilla:

- (40) Yhteiskunta tukee kehitystä mm. asettamalla kolesterolin tavoitearvon niin alas, että terveistäkin tulee helposti sairaita. Käytettävien lääkkeiden määrää lisää myös pyrkimys hoitaa sairautta lääkkeillä silloinkin, kun olisi tehokkaampaa hoitaa terveyttä elämäntapamuutoksilla. Lähetä kuntosalille ja painonpudotus olisi monessa elintasosairaudessa paljon pilleriä tehokkaampi hoitokeino.

Pillereihin uskovassa kulttuurissa lääkäri, joka ”oikean reseptin” sijaan määrää ”liikuntareseptin”, vaikuttaa ammattitaidottomalta, sillä hän painostaa potilasta ottamaan itse vastuuta terveydestään. (APU18)

- (41) Kaupan pussileivän jälkeen aito leipomotuote maistuu luksukselta. Toisin kuin lähimarkettien lihatischeillä, halleissa liha- ja kalakauppiat vastaavat tuotteistaan omilla kasvoillaan ja nimillään. Siksi palvelukin on mutkattoman ystävällistä ja asiantuntevaa. Halleja kiertäessäni kohtasin monta ammattiinsa intohimoisesti suhtautuvaa ravintoloitsijaa, kahvilanpitäjää ja kauppiasta. He olivat ylpeitä myymistään tuotteista. Ammattiyllpeydellä valmistetut ja valikoidut makkarat, juustot ja piirakat maistuvat parhailta. (MO08)

Esimerkin 40 ensimmäisessä virkkeessä kertoja mainitsee *terveet* ja *sairaat*, jolloin sanojen ääripäämerkitykset luovat vastakkaisuutta eikä välimuotoa näille ole. Seuraavassa virkkeessä kertoja puhuu nykyisistä käytänteistä hoitaa sairaudet lääkkeillä, mutta mainitsee perään tehokkaamman ja paremman keinon hoitaa vastaavat tilanteet elämäntapamuutoksilla. Kertoja siten luo vastakkainasettelua nykyisen huonon ja hyvän mahdollisen vaihtoehdon välillä. Vaikutelmaa tehostavat vertailevat komparatiivimuodot *olisi tehokkaampaa* ja *tehokkaampi*, jotka toistavat kertojan ehdottaman keinon paremmuutta. Edelleen viimeisessä virkkeessä kertoja toistaa asettelun: hän asettaa vastakkain kulttuurin, jossa uskotaan pillereihin ja kulttuurin, jossa uskotaan vastuunottamiseen omasta terveydestä. Kertoja korostaa asennettaan edelleen tilannetta ironisoivilla lainausmerkeillä ”oikean reseptin” ja ”liikuntareseptin” ympärillä.

Esimerkissä 41 vastakkain asetetaan *kauppa* ja *leipomo*, *pussileipä* ja *aito leipomotuote* sekä *lähimarkettien lihatischeit* ja *hallien liha- ja kalakauppiat*. Vertailevalla ilmaisulla kertoja toteaa hallissa kauppiaiden vastaavan tuotteista omilla kasvoillaan *toisin kuin* marketissa, mikä kertojan mukaan on syynä hallien hyvälle palvelulle. Hyvä palvelu, ammattiyllpeys ja intohimo johtavat taas siihen, että hallin tuotteet maistuvat paremmalle. Koko tekstin sisältö rakentuu siten vastakkainasettelulle *tunnelmaltaan kylmän marketin ja tunnelmaltaan lämpimän kauppahallin* välille. Näin kertoja pystyy korostamaan oman mielipiteensä ylivoimaisuutta vertaamalla sitä vastakkaisen käsitteen kanssa. Kun lukija näkee rinnakkain hyvän ja huonon vaihtoehdon, luultavasti hänenkin ajattelunsa kallistuu kertojan kannalle.

Kertojan kolmas keino vaikuttaa lukijaan on affektisten ilmausten käyttö. Affektisilla ilmauksilla tarkoitetaan sellaisia konventionaalistuneita konstruktioita ja muita kielenaineiksia, joilla puhuja voi osoittaa suhtautumistaan ja asennoitumistaan.

Asenne voi näkyä niin morfosyntaktisella kuin leksikaalisella tasolla. (Larjavaara 2007: 189.) Esimerkin 42 kertoja käyttää keinoja monipuolisesti mielipiteensä ilmaisun vahvistamiseksi.

- (42) Vihdoinkin myös päättäjät ovat hankkeessa mukana. Mielestäni vallan turhia ja täysin kuopattavia ovat piipitykset siitä, kuinka me suomalaiset olemme niin nuori kansa, että meiltä puuttuu ruokakulttuuri – hyvähän se on ranskalaisilla ja espanjalaisilla. Haloo! Mitä kummaa sitten on vaikka suomalainen sahti, maailman vanhimpia vielä valmistettavia olutjuomia (lue: juomakulttuuri) tai liki joka paikkakunnalla leivottavat erilaiset leivät (lue: leipäkulttuuri), erilaiset puurot, piiraat sun muut sieni-, riista- ja marjaherkut. Jos nuo eivät ole perinteistä ruokakulttuuria, niin mikä sitten. (MA02)

Esimerkki alkaa adverbeilla *vihdoinkin* ja *myös*, jotka ilmaisevat kertojan mielipidettä: asiaa tapahtuu viimein ja lopulta mukaan on saatu myös päättäjät. Toisessa virkkeessä kertoja korostaa mielipidettään genetiivisijaisilla intensiteettimääritteillä *vallan* (turhia) ja *täysin* (kuopattavia), jotka korostavat kertoja mielipidettä ominaisuuden suuremmasta asteesta (VISK § 666). Nimeämällä puhetapahtuman *piipittämiseksi* kertoja rinnastaa kommentit heikkoon ja tässä tapauksessa valittavaan ääntelyyn. Kertojan kanta on siis hyvin selvä; nämä ajatukset tulisi unohtaa. Lauseessa *hyvähän se on ranskalaisilla ja espanjalaisilla* on *se*-sana ei-referentiaalisessa käytössä, jolloin lause saa affektisen tulkinnan. Kyseessä on fokusrakenne, jonka affektinen merkitys korostaa lauseen vakuuttelevaa tehtävää. (VISK § 1715.) Heti jäljessä oleva huomionkohdistin *haloo* ja huutomerkki hakevat voimakkaasti huomiota, sillä huudahdus poikkeaa ympärillä olevasta tekstistä erilaisella, terävällä tyylillään. Kertoja käyttää mielipiteensä vahvistamiseen myös affektista interrogatiivilauseen rakennetta *mitä kummaa sitten on*, joka on toisaalta retorinen kysymys, mutta ilmaisee erityisesti kertojan hämmästystä tai syytöstä. Virkkeen keskellä olevat sulkeet ja niiden sisällä olevat lukuohjeet myös alleviivaavat kertojan mielipidettä. Hän yrittää rautalangasta väentämällä osoittaa, että suomalaisten tulisi olla ylpeitä omasta, elävästä ruokakulttuuristaan.

Kun kertoja tuo vahvasti esille itseään ja omia mielipiteitään, hän rikkoo Leechin (1983: 131–132) vaatimattomuuden maksimiä, joka ohjaa välttämään itsensä kohottamista. Tällöin maksimin rikkomisen voi kuitenkin selittää Leechin toisella maksimilla, jalouden maksimilla, joka ohjaa maksimoimaan toiselle tulevan hyödyn. Tässä tapauksessa kertojan mielestä itsensä kohottaminen asiantuntijan asemaan on tärkeämpää kuin vaatimattomuuden maksimin noudattaminen, sillä neuvomisen ja

ohjaamisen kautta hän pystyy maksimoimaan lukijalle tulevan hyödyn kaikista parhaiten tarjoamalla tälle punnittuja, perusteltuja mielipiteitä.

3.4.2 Käsittelyä analyysilla

Pääkirjoituksissa toinen keino käsitellä aihetta kannanoton lisäksi on aiheen analysoiminen. Tarkoitan analyysilla kertojan erilaisia keinoja havainnoida käsiteltävää teemaa ilman selkeää kannanottoa. Yksi tapa analysoida on **teeman monipuolinen pohtiminen ja eri vaihtoehtojen punnitseminen**. Seuraavissa esimerkeissä pohtiminen tulee selvästi esille, sillä kertoja mainitsee mieltivänsä ja käsittelevänsä kyseessä olevaa asiaa:

- (43) Koska itse tavoitan joulun ensimmäiset kaiut tavaratalon joulukoristeosastolla, on ehkä syytä miettiä, mitä kaupallisuudella tarkoitetaan. (KV18)

- (44) Muistin episodin, kun aloin pohtia, missä kohdin aito minäni on saanut kolahduksia. (OL12)

Esimerkissä 43 kertoja kertoo omasta suhteestaan tavaratalojen jouluosastoihin. Hän itse *tavoittaa joulun ensimmäiset kaiut sieltä*, jonka takia kertoja kokee tärkeäksi miettiä, mitä kaupallisuudella tarkoitetaan. Ilmaisussa *on ehkä syytä miettiä* kertoja nimeää toiminnan *miettimiseksi*, joka viittaa suoraan asian käsittelytapaan. Maininnalla viitataan myös siihen, mitä tekstissä on odotettavissa seuraavaksi. Tässä miettimisen mainitseminen sijoittuu tekstikokonaisuuksissa analyysiosion alkuun, jolloin miettimisen mainitsemisesta seuraa odotus varsinaisen analyysin alkamisesta. Samoin on myös esimerkissä 44, jossa kertoja puhuu minuutensa kolahduksista. Kertoja viittaa aikaisemmin tapahtuneeseen tilanteeseen, jonka hän *muisti* myöhemmin, kun hän *alkoi pohtia* omaa minuuttaan. Esimerkin imperfektimuotoiset verbit viittaavat menneeseen ajankohtaan ja ne myös implikoivat tilanteen päättyneen puhehetkeen mennessä. Vaikka pohtiminen siis näyttääkin jo loppuneen, lukija voi olettaa, että kertoja haluaa tulevassa tekstissä kuitenkin kertoa tästä pohtimisesta tarkemmin, sillä muuten koko maininta vaikuttaa turhalta.

Esimerkki 45 poikkeaa edellisistä siten, ettei siinä erityisesti nimetä toimintaa *pohtimiseksi* tai *miettimiseksi*, vaan mainitaan, että käsiteltävä aihe *on synnyttänyt kiivasta keskustelua*.

- (45) EU:n ensi vuonna voimaan astuva määräys, joka kieltää vapaa-ajankalastajia myymään mereltä veneestä käsin pyydettyjä kaloja, on synnyttänyt kiivasta keskustelua. (ERÄ13)

Kun kertoja ylipäättään mainitsee keskustelun ja kuvailee sitä vielä erityisen kiivaaksi, lukijalle tulee oletus, että aiheen täytyy kertojan mielestä olla merkittävä. Pääkirjoituksen perinteisten tehtävien, kannanottamisen ja vaikuttamisen, takia lukija voi olettaa, että myös kertojalta on odotettavissa pohdintaa tai kannanottoa aiheesta.

Kun kertoja analysoi teemaa pohtimalla sitä monipuolisesti ja punnitsemalla vaihtoehtoja, tällöin analyysissa tyypillisiä ovat **pehmennykset ja lievennykset**. Kertoja analysoi aihetta monelta eri kantilta, pyrkii ottamaan huomioon eri näkökulmat sekä välttää liian ehdottomia tulkintoja.

- (46) Ainakin suomalaisten perinteisesti korkea luottamus viranomaisiin tuntuu rakoilevan. Ehkä kyse on todellisesta muutoksesta, ja Suomesta on tulossa länsimainen kansalaisyhteiskunta, sellainen, jossa voi olla omaa mieltä asioista, vaikka mielipide olisi vallanpitäjien tai enemmistön mielestä väärä. Tai sitten me olemme vain hysteerisiä. (IM11)

Esimerkissä 46 kertoja analysoi sikainfluenssarokotteen aiheuttamaa kohua ja sen vastakkaisia näkökantoja. Kertoja pohtii, mistä tässä on kyse: hän ottaa esille useita erilaisia vaihtoehtoja, mutta ei nosta mitään niistä ehdottomaksi totuudeksi. Erilaisten tulkintojen mahdollisuus näkyy vaihtoehtoja korostavien adverbien käyttämisessä. Kertoja toteaa, että *ainakin* luottamus tuntuu rakoilevan, jolloin kertoja ottaa kantaa siihen, että jos muut tulkinnat eivät pidä paikkaansa, niin edes tämä kyseinen pätee. Toisaalta tämäkään tulkinta ei ole kaikista vahvimmin sanottu, sillä kertojan mukaan luottamus *tuntuu rakoilevan*. Käyttämällä vaikutelmaverbiä *tuntua* kertoja vetoaa omaan arvioonsa, jolloin tulkinta pehmentyy. Toinen arvio alkaa modaalisella adverbilla *ehkä*, joka ilmaisee epävarmuutta väitteen suhteen. Sanassa näkyy kertojan asenne, joka kattaa koko lauseen tarkoitteen. Viimeinen virke alkaa *tai*-rinnastuskonjunktioilla, joka ilmaisee vielä yhtä uutta vaihtoehtoista tulkintaa. Näillä lievennyksillä kertoja pitää kaikki vaihtoehdot avoimina loppuun saakka eikä anna yhtä oikeaa tulkintaa tilanteelle. Hän myös ottaa huomioon mahdollisesti erimielisen lukijan, eikä halua sanoa mitään liian ehdotonta tai lukijaa pois ajavaa. Esimerkissä 47 kertoja pohtii syitä kauppahallien uudelle suosiolle. Myös tässä esimerkissä näkyy eri vaihtoehtojen punnitseminen, sillä kertoja pohtii aihetta usealta kantilta.

- (47) Toisaalta paikallisen, lähellä tuotetun ruuan suosio on tehnyt mummojen ja pappojen arvostamista herkuista kaikkien haluamia. Pullat, limput ja kotijuustot ovat hallien suosituinta antia. Ajattomien herkkujen ohella kauppahalleissa näkyvät toki trendit: sushibaarit ja luomukaupat. (MO08)

Ensimmäisessä virkkeessä kauppahallien nousun yhtenä syynä kertojan mukaan voisi olla lähiruuan suosio. Virke alkaa partikkelilla *toisaalta*, jonka merkitys 'toiselta kannalta katsottuna' korostaa vaihtoehtoisuutta, sitä, että kyseessä on vain yksi ehdotus syyksi. Toisessa virkkeessä kertoja toteaa perinteisten herkkujen olevan hallien suosituinta antia, mutta pehmentää väittämää kolmannessa virkkeessä: hänen mukaan *halleissa näkyvät toki myös trendit*. Modaalisella partikkelilla *toki* kertoja ottaa saman tien huomioon myös toisen puolen, jolla saattaa olla vaikutusta suosioon. Hän ei yritä väittää, että ainoa syy menestykseen olisivat perinteisyys, vaan hän ymmärtää, että myös trendikkäät herkut houkuttelevat asiakkaita. Muita pehennyksen ja lievennyksen keinoja näkyy esimerkeissä 48 ja 49:

- (48) Kuningatar näyttäisi nyt vaihtuneen, mutta viimeistä näytöstä ei ole vielä nähty. (APU09)

Esimerkissä 48 kertoja sanoo, että kuningatar *näyttäisi* vaihtuneen. Verbin *näyttää* merkitys korostaa epävarmuutta ja sitä, että kyse on kertojan omasta tulkinnasta. Myös verbin konditionaalimuoto korostaa ennustettua ja epävarmaa asiantilaa. Sivulause jatkaa edelleen epävarmaa linjaa, sillä se alkaa *mutta*-rinnastuskonjunktioilla, joka ilmaisee odotuksenvastaista tilaa. Vaikka kertoja ensimmäisessä lauseessa tulkitseekin asiaa melko varmana, hän jättää sivulauseessa tilaa myös toisenlaiselle vaihtoehdolle. Myös adverbistä *vielä* tulee merkitys, että tilanne ei ole ratkennut, mutta näin tulee kuitenkin myöhemmin tapahtumaan.

- (49) Tietysti on hyvä, että päättäjätkin huomaavat uuden tekniikan. Se saattaa lopulta johtaa hyviin ratkaisuihin, sitten jos ja kun sähköautot ovat tavallisen autonkäyttäjän ulottuvilla. (TM16)

Esimerkki 49 alkaa modaalipartikkelilla *tietysti*, jolla kertoja korostaa esittämänsä asiointilan olosuhteista johtuvaa odotuksenmukaisuutta (VISK § 1608). Kertojan mielestä on luonnollisesti hyvä, että päättäjätkin huomaavat sähköautojen mahdollisuuden. Kertoja mukaan tämä *saattaa johtaa* hyviin ratkaisuihin. Käyttämällä episteemistä modaaliverbiä *saattaa* kertoja esittää arvion todennäköisyydestä, hänestä

se on mahdollista, mutta kanta on edelleenkin vain hänen oma arvionsa. Kertojan kanta sähköautojen tulevaisuudesta näkyy konjunktioita rinnastavassa fraasissa *jos ja kun*, joka korostaa konjunktioiden merkitystä. Kertoja sanoo tulkintansa pehmentäen, sillä hän olettaa sähköautojen tulevan tavallisten autonkäyttäjien ulottuville, muttei halua olla sanoissa ehdoton.

Brown ja Levinson (1987:113–117) ovat huomioineet ristiriitojen välttämisen, samanmielisyyden osoittamisen ja lievennysten käyttämisen ja nostaneet ne lähikohteliaisuuden strategioiksi, joilla luodaan yhteistä viitekehystä osallistujien välille. Pääkirjoituksille tyypillisellä pehmentelyllä kertoja pystyy osoittamaan sanansa laajalle lukijakunnalle, sillä hän ei esitä näkökantojaan tiukasti ja järkähtämättömästi, vaan osoittaa ymmärtävänsä mielellään myös muut mielipiteet.

Kertoja voi tuoda analyysissa esille pohdiskelevaa otettaan myös **retorisilla kysymyksillä**. Retorisilla kysymyksillä tarkoitetaan interrogatiivisia lausumia, joihin ei odoteta vastausta, vaan niissä on paremminkin odotus samanmielisyyden osoituksesta (VISK § 1705). Retoriset kysymykset toimivatkin usein puheteknisenä keinona, jolla kiinnitetään huomiota käsiteltävään aiheeseen.

(50) Milloin viimeksi mielipiteeni oli niin selvä ja oikea? (KV11)

Esimerkissä 50 kertoja miettii omaa nuoruuden ehdottomuuttaan. Kyseessä on tyypillinen retorinen kysymys, sillä kertoja ei odota saavansa vastausta tai kommenttia kysymykseensä – koskeehan kysymys kertojaa itseään, joten satunnainen lukija ei edes osaisi antaa oikeaa vastausta. Kysymys toimii lähinnä aiheeseen johdatteluna ja herättelynä, sillä pääkirjoituksen seuraavissa virkkeissä kertoja ei pyri vastaamaan kysymykseen vaan pohtii aihetta yleisesti: ”Nyt kaikissa asioissa on puolensa ja puolensa. Ikä pyöristää kulmat, kokemus tukkii säröt ja halkeamat.” (KV11). VISK:n (§ 1705) mukaan retoriset kysymykset voivat toimia myös väitteenä ja pohdiskeluna: Kertojan esittämä kysymys voi toimia väitteenä, johon kertoja sitoutuu ja joka sisältää sekä kysymyksen että siihen tarkoitettun vastauksen. Retoriset kysymykset voidaan tulkita pohdiskeleviksi, mikäli niihin liittyy epävarmuutta ilmentäviä elementtejä. Esimerkissä 51 kertoja esittää retorisen kysymyksen sikainfluenssautisten merkityksestä. Vaikka kyseessä on kysymys, siihen implikoituu samalla väite ”sikainfluenssautiset kertovat jostain itseään laajemmasta”. Koska kertoja esittää oman

tulkintansa kysymyksen muodossa, oma tulkinta ei nouse keskiöön, vaan vaikutelma on analysoiva.

(51) Kertovatko sikainfluenssautiset sittenkin jostain itseään laajemmasta? (IM11)

Lisää pohdiskelevaa vaikutelmaa tuo lauseeseen partikkeli *sittenkin*, joka ilmaisee vaihtoehtoista mahdollisuutta. Kertoja on ehkä aiemmin pohtinut muita vaihtoehtoja, mutta on tullut *kuitenkin kaikesta huolimatta* tähän tulokseen. Esimerkissä 52 kertoja pohdiskelee kaupallisuuden merkitystä joulunvietossa. Kysymysten alussa on vaihtoehtosuhdetta ilmaisevia rinnastuskonjunktioita *tai* ja *vai*, jotka osoittavat kertojan pohdiskelun. Kertoja ei joko tiedä tai halua sanoa yhtä tulkintaa tilanteelle, joten näkyvillä on kertojan ajatusprosessia.

(52) Onko se sitä, että käyttää veronpalautukset joululahjoihin? Tai sitä, että päättää ostaa tänä vuonna vain kotimaisia tuotteita pukinkonttiin? Vai tarkoittaako kaupallisuus sitä tunnetta, joka valtaa mielen aatonaaton iltana supermarketin kassajonossa? (KV18)

Vaikka kertoja ei retorisia kysymyksiä kysyessään odota lukijalta vastausta, voidaan kysymysten ajatella olevan myös vahvasti lukijaan kohdistuvia. Koska pääkirjoitusten vuorovaikutussuhde on yksipuolinen, kysymykset antavat kertojalle yhden suoran keinon herätellä lukijaa pohtimaan ja analysoimaan aiheita ikään kuin yhdessä kertojan kanssa. Auki kirjoitetuilla kysymyksillä kertoja kuvailee ajatusprosessiaan, jolloin myös lukijan on helpompi päästä aiheeseen kiinni.

Jatkuvasta ymmärtämisestä ja eri näkökantojen huomioimisesta poikkeaa analyysitapojen toinen ääripää, jossa analyysissa on selkeästi **kertojan omaa tulkintaa** aiheesta. Kertoja ei tällöin esittele eri tulkintavaihtoehtoja, vaan esittää pelkästään oman näkemyksensä mukaisen analyysin.

(53) Monissa lajeissa suomalaiset ovat kaukana maailman kärjestä, siksi tappio keihäänheitossa, meidän omassa lajissamme, on menestystshullulle katkera paikka. Tavallinen urheiluhullu sen sijaan pystyy nauttimaan myös Andreas Thorkildsenin rennosta varmuudesta ja huikeasta tuloksesta. Suomalaiset heittäjät sen sijaan tuskastuvat erilaisiin ongelmiin, vaikka vain rutiinisuuritusta kaivattiin. (APU35)

(54) Elokuvat ovat taikamaailma, jossa kuva ja sana yhdistyvät muodostamaan uusia kokonaisuuksia. Ei siis ihme, että välillä elokuvien ympärillä käytävässä kommunikaatiossa sanat saavat ihan uutta merkitystä. (EP09)

Esimerkissä 53 kertoja analysoi suomalaista keihäänheittoa ja penkkiurheilijoiden suhdetta siihen. Kertojan omaa tulkintaa on pohdinta siitä, miksi tappio keihäänheitossa on suomalaiskatsojille niin kova paikka: hän tulkitsee tilanteen siten, että *koska muissa lajeissa suomalaiset ovat kaukana kärjestä, tappio omassa lajissa, keihäänheitossa, tuntuu siksi niin pahalta*. Tämä on kertojan oma ja ainoa tulkinta aiheesta eikä hän esittele muita vaihtoehtoisia syitä. Kertoja myös jatkaa tilanteen analysoimista pohtimalla, mistä urheiluhullu nauttii ja mikä suomalaisilla heittäjillä meni vikaan – näitä pohtiessa kertoja antaa edelleen vain yhden mahdollisen tulkinnan tilanteesta. Samoin esimerkissä 54 näkyy kertojan oma analyysi. Hän pohtii elokuvamaailmaa ja antaa siitä tulkintansa, minkä mukaan elokuvat *ovat taikamaailma*. Kertoja ilmaisee ajatuksensa metaforalla, jossa kahta toisiinsa entuudestaan liittymätöntä asiaa verrataan toisiinsa ilman kuin-sanaa. Kyseessä on kielikuva, jonka kertoja on muotoillut tilanteeseen sopivaksi ja omien ajatustensa kielentäjäksi. Tulkinta näkyy edelleen toisessa virkkeessä, jossa kertoja perustelee väitteensä oman analyysin perusteella. Kertojan oma mielipide näkyy seuraavassa esimerkissä vahvasti, kun kertoja tuo näkemyksensä esille erityisen suoraan. Esimerkissä 55 kertoja analysoi vanhempien alkoholin käyttöä.

- (55) Suomalaiset juovat entistä enemmän, mutta ymmärtävät paljon paremmin lasta ja hänen tarpeitaan. Yksikään aiempi sukupolvi ei ole ollut yhtä omistautunut vanhemmuudelle kuin meidän sukupolvemme. Siinä on vaikeaa yhtälöä riittämiin. Käytännössä nykyajan äiti tai isä, joka on tottunut ajattelemaan alituisen lapsen parasta, luopuu periaatteistaan vain yhdessä tilanteessa, juopuessaan. (MP06)

Faktaa voi olla se, että suomalaiset juovat entistä enemmän, mutta kertojan omaa tulkintaa taas se, että *lasta ymmärretään nykyään paremmin kuin ennen*. Kertojan mukaan nykyinen sukupolvi on myös *omistautuneempi vanhemmuudelle* kuin aikaisempi. Kertoja tulee itse esimerkeissä vahvasti esille, sillä analyysit ovat tiukkoja eikä perusteluja tai pehmennyksiä ole käytetty. Esimerkit näyttävät hyvin, kuinka rajanvetoa eri tekstienosien ja niiden funktioiden välillä on hankala tehdä ja kuinka kyse on lukijan tulkinnoista. Tässä tapauksessa analyysi liikkuu pohdinnan ja kannanoton rajamailla, sillä tulkinnassa toisten omistautumisen vahvuudesta ja ymmärtävyyden paremmuudesta kertoja laittaa vanhempia paremmuusjärjestykseen. Myös seuraavissa esimerkeissä kertojan oma tulkinta näkyy asioiden arvioimisena ja toisiinsa suhteuttamisena.

- (56) Hiustyyliä on sitä paitsi paljon helpompi – ja halvempi – muuttaa kuin pukeutumistyyliä. Vaatekaapin sisältöä ei noin vain vaihdeta skeittarista lolitaksi, mutta kampaajakäynnillä voi saada uuden identiteetin parissa tunnissa. (DM10)
- (57) Niittäus vaan, ja hän järjesti asiat niin, että minun epäjärjestelmällisyyteni ja hänen järjestelmällisyytensä mahtuivat kitkatta saman katon alle. Ei sen kummempaa syväanalyysia luonteiden erilaisuudesta. Se, jos mikä, vaatii elämäntaitoa ja sydäntä. (MN45)

Esimerkissä 56 kertoja analysoi kampaajalla käymisen hyviä puolia. Hän arvioi, kuinka hiustyylin muuttaminen on *helpompaa* ja *halvempaa* kuin pukeutumistyylin vaihtaminen. Hän myös suhteuttaa kampaajalla käymisen – ja siten uuden identiteetin saamisen – kestävän *pari tuntia*, kun taas sama *ei noin vain* tapahdu vaatekaapin sisältöä vaihtamalla. Esimerkissä 57 kertoja taas pohtii perheenjäsenten luonteenpiirteitä. Viimeisessä virkkeessä kertoja arvioi kyseisen toiminnan *jos minkä vaativan elämäntaitoa ja sydäntä*. Molemmissa esimerkeissä analysoijaksi nousee pelkästään kertoja itse, sillä asioiden arvottaminen ja suhteuttaminen toisiinsa vaatii subjektiivista mielipidettä. On analysoijasta riippuvaista, minkä kukakin kokee helpommaksi tai vaikeammaksi tai mikä toiminta kenenkin mielestä vaatii sydäntä. Kuten kertojan kannanotoissa, myös tässä kertojan voidaan ajatella toimivan Leechin (1983: 131–132) tahdikkuuden maksiimin mukaan tehostamalla toiselle tulevaa hyötyä informoimisen ja asioiden taustojen selittämisen kautta. Toisaalta mieleen tulee myös Crusen (2000: 370) esittämä kritiikki Leechin maksiimeja kohtaan: haluavatko kaikki todella aina toimia yhteistyössä toistensa kanssa? Voiko pääkirjoituksen kertojalla olla omien mielipiteiden esittämisen taustalla vain halu päteä tai vaikkapa provosoida ja pyrkiä herättämään keskustelua julkisuudessa?

3.5 Kohdentava osa

Kuvailevan ja käsittelevän osan lisäksi aikakauslehden pääkirjoituksissa on jakso, joka keskittyy erityisesti vuorovaikutuksen korostamiseen. Kohdentava osa ei ole yleensä yhtenäinen tekstijakso, vaan kohdennuksia on eri puolilla tekstiä. Kohdentamalla kertoja suuntautuu lukijaa kohti ja kohdistaa viestinsä lukijalle: teema aktivoituu lukijalle, kun kertoja tekee tekstin lukijalle henkilökohtaiseksi. Esittelen seuraavaksi kohdentavia keinoja sen mukaan, kohdistaaako kertoja huomion **lukijaan, meihin** vai **lehteen** ja tätä kautta näiden väliseen vuorovaikutukseen. Koska kohdentavalla osalla

on merkittävä rooli vuorovaikutuksen muodostajana, annan analyysin edetessä myös kvantitatiivista tietoa kielellisistä piirteistä suhteuttamalla niitä toisiinsa.

3.5.1 Kertoja kohdentaa lukijaan

Yksi kertojan keino kohdentaa tekstin huomio lukijaan on **toivottaminen**. Toivotus sijoittuu yleensä tekstin loppuun, jolloin se rinnastuu esimerkiksi kirjeen lopputoivotuksiin tai keskustelun päättämiseen.

(58) Valoa Jouluun ja Onnea Uuteen Vuoteen, Tieteen lukijat! (TI13)

(59) Onnellisia remontteja, kauneutta, tasapainoa ja järjestystä jokaiseen kotiin!
(DK03)

(60) Inspiroivaa lokakuuta! (DM10)

Esimerkeistä näkyy toivotusten aika- ja tilannesidonnaisuus, sillä hyvin usein kertoja viittaa toivotuksessaan ajankohtaiseen tapahtumaan, ajanjaksoon tai tekstissä käsittelemäänsä aiheeseen. Ajankohdan kertoja on ottanut huomioon esimerkeissä 58 ja 60, jossa toivotus kohdistuu *Jouluun ja Uuteen Vuoteen* sekä *lokakuuhun*. Esimerkeissä 59 ja 60 toivotuksessa on linkki käsiteltyyn aiheeseen: *remontteihin, kauneuteen, tasapainoon ja järjestykseen* sekä *inspiraatioon*. Tällä tavoin kertojalla on viimeinen mahdollisuus painottaa aihettaan ja kohdistaa haluamansa asia vielä kerran suoraan lukijalle.

Lopputoivotukset ovat pääkirjoituksille hyvin tyypillisiä ja niitä onkin eri muodoissa kolmasosassa teksteistä. Morfosyntaktisesti toivotukset ovat joko partitiivimuotoisia substantiivilausekkeita tai imperatiivilauseita. Tavallisia ovat perinteiset ”Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta kaikille lukijoillemme!”(PE12) ja ”Pirteää syksyä!”(KO05) mutta erikoisemmat loppuhyvästelyt – kuten ”Virkeitä elokuisia aamuja ilman herätyskellon pärinää!”(TI08) ja ”Herkullisia ja leivontakulttuuririkkaita kevätjuhlahetkiä!”(MA02) – voivat toimia tekstissä huutomerkkinä, lukijan huomion kiinnittäjinä sekä viimeisenä käsitellyn aiheen painottajina. Toivotuksia on mahdollista kohdentaa myös nimeämällä lukijoita, jolloin toivotuksen kohde on erityisesti huomioituna.

Toinen yleinen kohdennuskeino ovat **kysymykset**. Kysymyslauseella kertoja osoittaa epä tietoisuutta ja esittää lukijalle kehotuksen tarjota puuttuva tieto. Kysymyslauseita on kahta päätyyppiä: vaihtoehtokysymyksiä, joiden yhteisenä tuntomerkinä on lauseenalkuiseen sanaan tai lausekkeeseen liitetty partikkeli -kO (esimerkki 61 ja 62) ja hakukysymyksiä, jotka alkavat kysymyssanalla (esimerkki 63) (Karlsson 1982: 82–84).

(61) Kun olit viimeistä päivää töissä, huokaisitko haikeana, sillä halua olisi ollut, muttei oikeutta? Vai kärsitkö parhaillaan kivuista tietäen, että työtä on tehtävä vielä liian monta vuotta ennen kuin vapaus koittaa? (ET06)

(62) Oletko sinä löytänyt elämäsi tarkoituksen? (OL10)

Esimerkeissä 61 ja 62 on vaihtoehtokysymyksiä, joissa kertoja viittaa lukijaan persoonapronominilla *sinä* ja yksikön 2. persoonassa olevilla verbeillä. Viittaamalla eksplisiittisesti lukijaan kertoja pysäyttää lukijan huomion ja herättelee häntä pohtimaan aihetta aktiivisesti. Esimerkkien kysymykset liittyvät edeltävän tekstijakson aiheeseen ja toimivat aiheen henkilökohtaistajina. Ne tiedustelevat lukijan omaa suhtautumista asiaan, jolloin kysymykset edellyttävät lukijan päättelyprosessia. Tiedustelu esimerkissä 61 voidaan tulkita kuitenkin hiukan näennäiseksi, sillä kysymyksistä käyvät ilmi kirjoittajan luomat ennakkokäsitykset vastausvaihtoehdoista. Hakulinen ja Karlsson (1979: 286) luokittelevat tällaiset kysymykset puhefunktioltaan tarkistuskysymyksiksi, jossa kysyjältä ei niinkään puutu tietoa itse asiasta, vaan se, osaako lukija vastata kysyjän odottamalla tavalla. Näin kertoja pyrkii luomaan jatkuvasti yhteisymmärrystä ja vahvistamaan kertojan ja lukijan välistä samanmielisyyttä ja me-henkeä. Esimerkissä 62 käytetty *sinä*-muoto on tyypillinen keino kohdistavassa osassa. Tässä esimerkissä kysymystä edeltää kertojan kertomus oman elämäntarkoituksensa löytämisestä, jossa kertoja puhuu vain itsestään, ei lukijasta. Tällaisen tekstijakson jälkeen *sinä*-muotoinen kysymys pysäyttää lukijan ja tekee edeltävän asian lukijalle henkilökohtaiseksi. Kysymystä voidaan pitää tässä ja muissakin tapauksissa edellisen tekstijakson tiivistymänä.

Esimerkissä 63 kertoja pohtii luonnonantimien käyttöä joukkoruokailussa. Vaikka hakukysymykset täyttävät kaikki kysymyksen tunnusmerkit ja osoittuvat lukijaa kohti, kysymykset voidaan tulkita tässä tapauksessa myös retoriseksi kysymyksiksi, joihin ei odoteta vastausta vaan ennemminkin samanmielisyyden osoitusta.

- (63) Kun luonto on näin äveriäällä tuulella, niin kyllä panee raapimaan korvallista, että miksi se ei näy muun muassa joukkoruokailussa? Miten on mahdollista, että mustikat, mansikat sun muut marjat ovat ”edullisempia” käyttää talvella pakastettuina? Miksei niitä voi tarjota runsaskätisemmin silloin, kun satokausi on parhaimmillaan? (MA04)

Erityisesti toisen virkkeen *miten on mahdollista* on tulkittavissa interrogatiiviseksi muotoilluksi päivittelyksi, sillä kysymyssanalla *miten* alkavat lauseet voidaan usein tulkita asenteellisiksi (VISK § 1678). Kysymyksillä ja ihmettelyillä luonnonantimien niukasta käytöstä kertoja ei siten tivaa lukijoilta vastausta ongelmaan, vaan pyrkii jakamaan oletettavasti samoja ajatuksia yhdessä lukijan kanssa.

Kohdentaviin keinoihin kuuluu myös lukijan **kehottaminen**. Kehottavia osia leimaavat imperatiivi- ja konditionaalimuotoiset verbit sekä deonttiset modaali-ilmaukset. Seuraavissa esimerkeissä kertoja kehottaa lukijaa toimintaan yksikön toisen persoonan imperatiivimuotoisilla verbeillä *anna, nauti, iloitse, jaa, seuraa, mene, valitse* ja *matkusta*. Imperatiivilauseella kertoja muodostaa direktiivin, jolla hän käskee, kehottaa, pyytää, antaa luvan tai neuvoo. Koska velvoite on aina lähtöisin tilanteesta, direktiivin esittäjästä, se kuuluu deonttisen modaalisuuden piiriin (Larjavaara 2007: 409).

- (64) Anna siis itsellesi lupa hipsutella haukotellen yöpaita päällä ja villasukat jalassa vaikka koko päivän. Nauti tekemisestä, iloitse onnistumisesta, ja ennen kaikkea, jaa ilo myös läheistesi kanssa. (SK11–12)
- (65) 1. Seuraa tarjouksia. [--] 2. Mene sinne, missä amerikkalaiset viihtyvät. [--] 4. Valitse Lontoo, valitse Tukholma. [--] 5. Matkusta kotimaahan. (MO02)

Esimerkeissä 64 ja 65 kertoja asettuu vahvasti havainnoivan kertojan rooliin, sillä hän nostaa itsensä sellaiseen asemaan, jossa hänellä on oikeus ohjeistaa lukijoita. Esimerkissä 64 kertoja ei pakota ikävään toimintaan, vaan kannustaa rentoutumiseen ja nauttimiseen. Myös esimerkissä 65 kertojan neuvot ovat kaverillisia, sillä hän jakaa itse hyväksi kokemiaan tapoja edulliseen matkusteluun taloudellisen taantumisen aikana. Imperatiivimuotoisen verbin käyttäminen on kuitenkin aina kertojan tietoinen, näkyvä ratkaisu, jolla hän kohdistaa sanansa henkilökohtaisesti lukijalle ja korostaa heidän välistä vuorovaikutustaan. Seuraavissa esimerkeissä kertoja käyttää toista yleistä modusta, konditionaalia, lukijan neuvomiseen.

- (66) Jokainen vanhan koiran omistaja voisikin ottaa tavoitteekseen opettaa lemmikilleen tempun, jota se ei konsanaan nuorna taitanut. (KO05)
- (67) Käytännössä omistajat varmaan luopuisivat ikääntyvistä autoistaan pienemmälläkin korvauksella, jos heille tarjottaisiin samalla avustusta uuden auton hankintaan. Kustannukset meillä voisi jakaa valtion ja automaahantuojiin kesken. Toimenpiteen hyöty olisi taatusti kustannuksia suurempi. (TM13)

Esimerkissä 66 kertoja esittää direktiivin, jossa modaaliverbin *voisikin* merkitys käsittää sen, että kertojan mielestä teko kannattaa tai on suotavaa tehdä. Virkkeen tulkintaan direktiiviksi vaikuttaa konditionaali, jota käytetään myös ehdotuksina ja kehotuksina (VISK § 1659). Esimerkissä kehottamista korostaa edelleen direktiivin kohderyhmän nimeäminen, jonka mukaan *jokaisen vanhan koiran omistajan* olisi hyvä opettaa lemmikilleen uusi tempu. Esimerkissä 67 kertoja esittää ohjeen, mutta tällä kertaa päättäjille. Hän puhuu autokannan uudistamisesta ja ehdottaa uuden auton ostoon liittyvää avustusta. Aikakauslehtien pääkirjoituksissa ohjeistuksen kohdistaminen vallankäyttäjiiin on huomattavasti harvinaisempaa kuin ohjeen kohdistaminen tavalliseen lukijaan. Ero on suuri verrattuna sanomalehtien pääkirjoituksiin, joissa muun muassa lehden linjaa viitoittavilla pääkirjoituksilla voidaan ajatella vaikutettavan erityisesti myös päättäjiin. Esimerkissä 67 kertoja käyttää konditionaalia jos-niin-yhdysrakenteessa, jossa kertoja osoittaa, miten toisessa lauseessa esitetty asia olisi mahdollinen, mikäli toisessa lauseessa ilmaistu ehto toteutuisi. Ehdotus ei nouse voimakkaasti esiin tekstistä, vaan se on piilotettu rivien välistä luettavaksi. Kertoja kuvailee mahdollista tilannetta, sitä, mitä tästä hyvästä toiminnasta voisi seurata – juuri näillä hyvillä seurauksilla hän vetoaa päättäjiin ja perustelee ehdotustaan.

Kertoja pystyy kohdentamaan lukijaan myös tavallisesta poikkeavin keinoin, kuten **antamalla lukijalle jotain**. Kyseessä on myös Brownin ja Levinsonin (1987: 129) mainitsema positiivinen kohteliaisuusstrategia, jolla kertoja vahvistaa kuulijan positiivisia kasvoja täyttämällä lukijan toive ja antamalla lukijalle lahjoja.

- (68) Ps. Haluamme, että vastuulliseksi matkailijaksi ryhtyy mahdollisimman moni. Siksi Vastuullisen matkailijan käsikirja on vuoden 2009 Mondon tilaajalahja. Se lähetetään automaattisesti kaikille lehden kestotilaajille tilausjakson uusiutuessa. (MO01)
- (69) Lisäksi kestotilaajat saavat etuasiakasetuina paitsi Erän Vuosivieheen keväällä ennen jäiden lähtöä, myös paksun Erän Vuosikirjan syksyllä sekä kaksi Miesten Maailma -erikoislehteä kaupan päälle. (ERÄ01)

Kertoja lahjoo lukijoita esimerkeissä *Vastuullisen matkailijan käsikirjalla*, *Erän vuosivieheellä*, *Erän vuosikirjalla* sekä *kahdella erikoislehdellä*. Kummallekin lehdelle tilaajalahjat vaikuttavat olevan vakiintunut tapa, sillä esimerkissä 68 lahja nimetään *vuoden 2009* tilaajalahjaksi ja esimerkissä 69 kyseessä ovat *vuosiviehe* ja *vuosikirja*. Vuosi-sanana toistaminen luo vaikutelman, että tapa on jokavuotinen ja vakiintunut. Lukijan huomioiminen lahjoin ei ole pääkirjoituksille tyypillinen, mutta sitäkin vahvempi keino luoda positiivista vuorovaikutusta lehden ja lukijan välille, minkä takia tapaukset ovat mainitsemisen arvoisia.

3.5.2 Kertoja kohdentaa meihin

Kertoja voi kohdentaa huomion pelkän lukijan lisäksi myös *meihin*. Tässä yhteydessä *meillä* tarkoitetaan yhteistä ryhmää ja viitekehystä, johon kertoja olettaa itsensä ja lukijan kuuluvan. Aikakauslehti pyrkii siten kestäviin ja pysyviin lukijasuhteisiin luomalla yhteisön lukijoidensa kanssa (Töyry 2006: 471). Kohdentaessaan meihin kertoja lähentää vuorovaikutukseen **osallistujia nimeämällä ja puhuttelemalla**.

Seuraavissa esimerkeissä kertoja nimeää ryhmän, johon hän itse kuuluu ja johon hän olettaa myös lukijan kuuluvan. Ryhmän nimeäminen rakentuu usein me-pronominista ja ryhmää kuvaavasta substantiivista tai substantiivilausekkeesta. Sanomalehtien pääkirjoituksia tutkinut Hemánus (1972: 33) toteaa, että pääkirjoituksille tyypillisiä ovat juuri sisäryhmien muodostamiset. Määritelmällä hän tarkoittaa ryhmää, jonka edustajana lehti esiintyy ja jonka piiriin se ainakin implisiittisesti katsoo suuren osan lehden lukijoista kuuluvan. Heikkisen (1999: 238) mukaan kyse on usein sellaisen samanmielisyyden luomisesta, jossa kirjoittaja pyrkii tietämään ja arvioimaan asioita samalla tavalla kuin oletettu yhteistyöhaluinen me-vastaanottaja. Myös Leech (1983: 131–132) mainitsee sopuisuuden maksimin, minkä mukaan tärkeää on maksimoida myötämielisyys puhujan ja puhukumppanin välillä. Koska aikakauslehtien kohderyhmät on määritelty tarkasti ulkoapäin, sisäryhmäksi määrittyy usein se ryhmä, kenelle kustantaja on lehden suunnannut:

- (70) Mutta vielä vaikeampaa on välittää lapselle terve ja tasapainoinen suhde itseen ja muihin. Siinä asiassa me äidit ja isät – olimme sitten lihavia tai laihoja – olemme prikulleen samalla viivalla. (MP04)

- (71) Näyttää siltä, että varma tieto kalan tuoreudesta on vain meillä omaa kalansaalista silloin tällöin saavilla. (ERÄ06)
- (72) Meitä pelaajanaisia on yhä enemmän ja enemmän. (PE10)

Esimerkki 70 on Meidän perhe -lehestä, jossa sisäryhmäksi muodostuu *me äidit ja isät* ja esimerkki 71 Erä-lehestä, jossa sisäryhmä on *me omaa kalansaalista silloin tällöin saavat*. Molemmissa tapauksissa sisäryhmät menevät kohderyhmän kanssa yksiin, sillä Meidän perhe -lehden ydinkohderyhmäksi rajataan ”kouluikäisten lasten vanhemmat” (Sanomamagazines 2010a) ja Erä-lehden kohderyhmäksi ”kalastajat ja luonnossa ja vesillä liikkujat” (Aikakausmedia 2011). Esimerkin 72 ryhmä poikkeaa linjasta siten, että lehden kohderyhmää ovat ”nuoret ja nuorenmieliset miehet, jotka pelaavat enemmän tai vähemmän” (Sanomamagazines 2010b), mutta sisäryhmäksi on esimerkissä nimetty *me pelaajanaiset*. Poikkeavuus selittyy sillä, että kyseessä on lehden erikoisnumero, joka on suunnattu pelejä vähemmän pelaaville ja joka kannustaa jokaista ikään ja sukupuoleen katsomatta tarttumaan peleihin.

Kertoja voi puhua *meistä* myös **ryhmää selkeästi nimeämättä**. Tällöin ryhmän yhteistä nimittäjää ei sanota välttämättä suoraan, vaan se on pääteltävissä tekstistä implisiittisesti.

- (73) Ikääntyminen antaa sen suloisen edun, että ulkonäkö ei ole ykkösasia, mutta liikakilojen vaikutus terveyteen askarruttaa sitäkin enemmän. Ja nehan me tiedämme: verenpaine, selkäkivut... (ET02)
- (74) Kohta saamme upottaa sormet multaan ja kylvää yrttien siemenet. Ei aikaakaan, kun niistä kehittyy terhakoita taimia, joita vaalimme kuin lapsia. Ihan pian hankimme myös kevään ensimmäiset orvokin taimet. Ja sitten hups onkin kesä ja puutarha työntää vihreää kuin vimattu. Nostamme maasta ensimmäiset uudet perunat, mansikat, herneet... (VP01)
- (75) Voisiko joku kertoa, koska meistä tuli amerikkalaisia? Vielä hetki sittenhän me pilkkasimme amerikkalaisten sievistelyä, tekopyhyyttä ja pakkomielleltä tuohtua kaikesta, mihin liittyy seksi. (IM09)

Esimerkissä 73 kertoja puhuu ikääntymisestä ja liikakilojen terveysvaikutuksista, jotka kertojan mukaan *me tiedämme*. Kertoja lukee siten itsensä ja lukijat samaan ryhmään, muttei anna ryhmälle nimeä. Tekstiyhteydestä päätellen *meidät* voidaan liittää aiemmin mainittuun ikääntymiseen, jolloin ryhmäksi kirjoittuu esimerkiksi *me eläkeläiset* tai *me seniorit*. Tässä ja seuraavissa esimerkeissä lehden kohderyhmän tunteminen tosin antaa

vahvaa suuntaa sisäryhmästä, määritelläänhän ET-lehti ”kolmannen elämänvaiheen asiantuntijaksi” (Sanomamagazines 2010c). Myös toisen esimerkin sisäryhmä on helposti pääteltävissä. Kertoja kuvailee puutarhatoita useilla yksikön 3. persoonan verbimuodoilla *saamme, vaalimme, hankimme, nostamme*, jolloin tekstin ja puutarhan hoitoon keskittyneen lehden teemoista voidaan päätellä sisäryhmäksi esimerkiksi *me puutarhurit*.

Esimerkki 75 on edellisistä poikkeava, sillä tekstin *meitä* on vaikea osoittaa heti tietyn ryhmän edustajiksi. Myöskään kohderyhmän määrittelystä ei juuri ole apua, sillä ”Imagen lukijat ovat kohderyhmä, jota on muilla medioilla vaikea tavoittaa. He löytävät uudet asiat ensimmäisenä ja toimivat oman ympäristönsä mielipidevaikuttajina” (Mediaopas 2010). Kun mitään pienempää ryhmää on vaikea osoittaa, kirjoittuu esimerkkiin siten laaja ryhmä, esimerkiksi *me suomalaiset*. Toisaalta voi miettiä, kuinka laajasti suomalaisten keskuudessa amerikkalaisten tekopyhyyttä sitten on arvosteltu – ehkä kyseessä kuitenkin on rajatumpi ja siten lehden kohderyhmään soveltuva ryhmä, kuten *me tiedostavat suomalaiset*. Vaikka suoraa nimeä ryhmälle ei siis annettaisikaan, kertojan oletuksena ja toiveena on, että lukija ymmärtää itse kuuluvansa ryhmään ja siten samaistuu kertojan tekstiin.

3.5.3 Kertoja kohdentaa lehteen

Kun kertoja haluaa tuoda tekstissään keskiöön itse lehden, hän voi kohdentaa huomion tekstissä lehden sisältöön, lehdentekoon ja lukijoiden palautteeseen. Nostamalla lehden huomion keskipisteeksi kertoja korostaa lehden ja lukijoiden välistä vuorovaikutusta, sillä lehden sisältö on juuri se kohtauspaikka, johon koko kanssakäyminen osallistujien välillä perustuu. Lehden sisältö on se tuote, josta lukijat maksavat ja jota lehdentekijät pyrkivät mainostamaan, jotta lukijat pysyisivät lehden lukijoina jatkossakin.

Usein pääkirjoituksen aihe on valittu jonkin lehden jutun perusteella, jolloin pääkirjoitus avaa aihetta ja jättää lukijalla kiinnostuksen siirtyä artikkelin pariin. Rimmon-Kenan (1991 [1983]: 9) on pohtinut lukemisen dynamiikkaa ja tekstien houkuttelevuutta fiktion tulkinnassa, mutta toteaa, että menetelmiä voi soveltaa myös ei-fiktiivisten tekstien tulkinnassa. Hänen mukaansa tekstien houkuttelevuus perustuu siihen, että tekstin täytyy pysyä mahdollisimman pitkään siinä vaiheessa, jossa kaikkea ei vielä ymmärretä eikä tiedetä. Tekstit vain vihjaavat ja herättävät mielenkiintoa, mutta eivät paljasta liikaa. (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 159, 164.) Tällä tavoin lukija saa

aktiivisen osan myös pääkirjoitusten tekstien merkityksen muodostamisessa – hän ehtii pohtia omia näkökantojaan ja tietojaan aiheesta, kun aiheisiin vain johdatellaan, muttei paljasteta koko totuutta.

Viittaukset ovat pääkirjoituksille niin perinteinen osa rakennetta, että erilaisia **viittauksia lehden sisältöön** löytyy noin joka toisesta aineiston pääkirjoituksesta. Seuraavissa esimerkeissä kertoja esittelee lehden sisältöä aikakauslehtien pääkirjoitukselle tyypillisimmillä keinoilla.

- (76) Keksi teema, organisoி musiikki ja naposteltavat, ja säväytä sitten juhlatyyliilläsi. Tästä Demistä löydät kaiken mitä tarvitset. (DM11)
- (77) Osa geologeista ja arkeologeista on vakuuttunut, että Susiluolan ”esineet” ovat aivan tavallisia luonnon muovaamia kiviä, jollaisia voi noukkia mistä tahansa sorakuopasta. Susi koko luolalöytö, jupisevat tiukimmat skeptikot (ks. s. 50–56). (TI05)
- (78) Professori Veikko Surakka Tampereen yliopistosta pohtii itkun positiivisia puolia jutussamme *Itku tekee hyvää*. (KL03)

Esimerkissä 76 kertoja viittaa koko lehteen, *tähän Demiin* ja mitä luultavimmin koko lehden kantavaan teemaan, sanoohan kertoja lehdestä löytyvän *kaiken mitä tarvitset*. Seuraavassa esimerkissä kertoja avaa Susiluola-aihetta ja mainitsee geologit, arkeologit ja skeptikot, joilla on omat käsityksensä aiheesta. Suluissa olevat sivunumerot viittaavat kyseiseen lehteen ja artikkeliin, joka valaisee aihetta laajemmin. Esimerkissä 78 kertoja viittaa artikkeliin mainitsemalla jutun, jutun nimen sekä hiukan sen sisältöä.

Edellä mainituilla tavoilla rakennetut viittaukset lomittuvat yleensä pääkirjoituksessa käsiteltävään aiheeseen, jolloin viittaus lehteen antaa vinkin aiheen jatkokäsittelystä lehden sivuilla. Irrallisempi tapa viitata lehteen on viittaus jälkikirjoituksessa, kuten esimerkissä 79.

- (79) PS. Suuri pipoparaati sivulla 24 saa neulojan mielen villiintymään. (SK09)

Tällainen viittaustapa voi olla tekstin aiheesta täysin irrallinen, jolloin jälkihuomautuksella halutaan nostaa uusi asia huomion kohteeksi. Tällöin huomautus on vinkinomainen maininta kertojan mielestä mielenkiintoisesta aiheesta. Jälkikirjoituksessa mainittu viittaus on muita viittaustapoja erikoisempi ja poikkeuksellisempi keino, mutta kyseisten viittausten yleisyys aineistossa on erikoista:

kaikista viittauksista tätä tapaa on käytetty vajaan kolmasosassa. Yleisyys selittynee sillä, että tapa on yleinen muutamien lehtien pääkirjoituksissa, joten toistot samojen lehtien teksteissä vaikuttavat tulokseen.

Pääkirjoituksissa esitellään toisinaan myös **lehdentekoprosessia**. Erä-lehden päätoimittaja Seppo Suuronen kiteyttää osuvasti pääkirjoituksessaan (ERÄ01) syyn tälle tulevien numeroiden avaamiselle ja lehdentekoon perehdyttämiselle: ”Toivon, että tämä vain pintaa raapaissut juttulista herättää luottamusta Erä-lehden sisällön monipuolisuudesta, ajankohtaisuudesta ja luotettavuudesta. Olemme aina lukijoidemme asialla.” Seuraavissa esimerkeissä kertoja puhuu lehdenteosta, jolloin lukija pääsee lähemmäs lehteä ja kertojaa:

- (80) Päätimme syksyllä toimituksessa hetkeksi unohtaa tasa-arvotutkijat ja koko naismies-akselin ja seurata yhden kiireisen syysviikon ajan opetusministeri Sari Sarkomaan elämää. Noin kuukausi jutun ilmestymisen jälkeen tuli uutinen opetusministerin erosta. (MP01)

- (81) Olin tapani mukaan pyöritelty päässäni monenlaisia aiheita pääkirjoitukseen. Mielestäni siihen pitää kiteytyä lehden ajankohta ja sanoma ihmiskunnalle. Ensin ajattelin kirjoittaa aiheesta likiruoka. [--] Hylkäsin kasvatus-aiheen, koska olen kirjoittanut siitä ennenkin ja koska innostuin Pentti Alangon ajatuksista hänen uudessa teoksessaan Pieni vihreä kirjani. [--] Päädyin kuitenkin kirjoittamaan siitä, mitä Pentti sanoo taimista. Mutta juuri kun ryhdyin kirjoittamaan, pöydälleni napsahti postikortti, jonka lähetti Taimi Kalliokoski Halsualta. (VP03)

Esimerkissä 80 kertoja kertoo mainitsemansa jutun suunnitteluvaiheista ja jutun ilmestymisen jälkeisistä tapahtumista, esimerkissä 81 pääkirjoituksen suunnitteluprosessista. Kun kertoja tällä tavoin raottaa lehdenteon taustoja, hän antaa ikään kuin sisäpiirin tietoa ja päästää lukijan lähemmäksi lehteä ja itseään. Tällöin asiantuntijan ja maallikon osat lähenevät toisiaan ja lukijan on helpompi samaistua kertojaan.

Voimakkaimmillaan huomiota lukijan ja lehden väliseen vuorovaikutukseen kiinnitetään **palautteesta puhuttaessa**. Tällöin noudatetaan Gricen (1975:47) suhteen maksiimia, missä pidetään tärkeänä uusien asioiden kytkemistä vanhoihin asioihin – pyytämällä ja saamalla palautetta puheenaiheeksi nousee siis jo tuttu, aiemmin esitetty asia.

- (82) Kuuntelemme täällä toimituksessa herkin korvin palautettanne lehdestä. Lähettäkää toiveita ja parannusehdotuksia meille jatkossakin runsain mitoin,

luemme ne kaikki ja panemme korvan taakse. Toimituksen yhteystiedot löytyvät seuraavalta sivulta. Ollaan yhteydessä! (KV11)

- (83) Palautteesta päätellen olemme onnistuneet: ”Hurttamaisen hurjat hännänheilutukset ja kiitokset Suomen parhaasta erikoislehdestä! Älkää ihmeessä muuttako karvaakaan! Lehtenne on koiraihmissen unelma: upea ulkoasultaan, sopivassa suhteessa asiaa, huumoria ja tuiki tarpeellista tuotetietoakin. Kuvat ovat huikeita ja tekstit nasevia, värikästä kieltä ja mmmehukkaita sanoja tulvillaan!!!” Kiitos kannustavista sanoista Turkuun! Kannattaa antaa palautetta, sitä kirpeää kritiikkiäkin, lukijoiden tyytyväisyys on meidän työmme tärkein mittapuu! (KO06)

Ensimmäisessä esimerkissä kertoja pyytää palautetta lukijoilta ja kertoo, että toimituksessa palautetta arvostetaan. Imperatiivimuotoinen kehoitus *lähettäkää* korostaa vahvasti kertojan halua vuorovaikutukseen, samoin esimerkin päättävä passiivimuotoinen direktiivi *ollaan yhteydessä*, joka korostaa molemminpuolisuutta yhteydenpidossa. Myös konkreettiset ohjeet yhteystietojen luo kannustavat lukijoita antamaan palautetta. Jälkimmäisessä esimerkissä kertoja puhuu lehteen lähetetystä positiivisesta palautteesta ja kannustaa palautteen lähettämiseen, sillä ”lukijoiden tyytyväisyys on meidän työmme tärkein mittapuu”. Tuomalla palautteen näkyville kertoja antaa myös lukijoille mahdollisuuden päästä lehden sivuille, jolloin lehdentekijöiden ja lukijoiden roolit lähentyvät toisiaan. Palautteesta puhuminen näkyvällä paikalla lehden pääkirjoituksessa korostaa palautteen ja vuorovaikutuksen tärkeyttä kertojalle ja koko lehdelle.

3.6 Kertova osa

Viimeinen pääkirjoitusten sisällön osista on kertova osa, jossa kertoja pukee ajatuksiaan ja kokemuksiaan kertomuksen muotoon. Rimmon-Kenan (1991 [1983]: 9) nimeää kertomuksen perusaspektit *tarinaksi*, *tekstiksi* ja *kerronnaksi* – toisin sanoen kyseessä ovat tapahtumat, niiden kielellinen esittäminen sekä kertomisen tai kirjoittamisen akti. *Tarina* viittaa tässä jaottelussa kerrottuihin tapahtumiin, jotka on irrotettu paikaltaan tekstistä ja palautettu kronologiseen järjestykseen. *Tekstillä* tarkoitetaan puhuttua tai kirjoitettua diskurssia, jonka tehtävänä on tarinan kertominen: teksti on se, jonka luemme. Jaottelun kolmas aspekti on *kerronta*, jolla tarkoitetaan tekstin tuottamista tekona. (Rimmon-Kenan 1991 [1983]: 9–10.) Keskityn analyysissä *tekstin* aspektiin,

sillä vain tekstin välityksellä on mahdollista saada tietoa tarinasta ja kerronnasta eli tarinan tuottamisprosessista.

Kertovassa osassa kertoja kertoo juonellista kertomusta, joka liittyy yleensä lehden teemaan tai tiettyyn artikkeliin. Kertomukset toimivat pääkirjoituksissa samoin kuin arkikeskustelussa: kertomuksen kertomisesta syntyy odotus vuorovaikutuksesta, kokemusten jakamisesta. Kertomalla tarinaa kertoja voi herättää lukijassa vastaavia muistoja ja siten aktivoida lukijaa aiheen käsittelyyn. Vaikka kertomuksissa kerrotaankin jo menneistä asioista, kertomus ei suuntaudu vain menneisyyteen, vaan myös kerrontahetkeen ja tulevaisuuteen, sillä kerronta on aina vuorovaikutusta kertojan ja lukijoiden välillä (Bamberg 2006: 139–140).

Kertomusten käyttäminen pääkirjoituksissa on hyvin yleinen keino, sillä kertomuksia on noin kahdessa kolmasosassa teksteistä. Kertomus voi olla johdatus aiheeseen, jolloin esimerkkitarinan kertominen toimii argumentoinnin välineenä, jossa yksityisestä mennään kohti yleistä. Kertomuksella voidaan myös kommentoida tai ottaa kantaa tai koko pääkirjoitus voi rakentua yhdelle tai useammalle kertomukselle. Kertovassa osassa onkin mukana kaikkien muiden sisällön osien funktioita: kertomuksella voidaan *kuvaila*, *käsitellä* sekä *kohdentaa* niin kertojaan itseensä kuin lukijaan. Seuraavassa erittelen pääkirjoitusten kertomuksia neljällä esimerkillä, joissa näkyy erilaiset kertojatyypit ja kerronnan tasot. Esimerkit 84, 86 ja 87 ovat erityislaatuisia, sillä näistä jokainen kertomus on toiminut pääkirjoituksessa sellaisenaan, kun tavallisempaa pääkirjoituksille ovat lyhyemmät kertomukset ja niihin liittyvät kommentoinnit ja linkitykset lehteen. Näissä tapauksissa, kun pääkirjoitus koostuu pelkästä kertomuksesta (ja mahdollisesta lopputoivotuksesta, jotka esimerkeistä on jätetty pois), pääkirjoituksen merkitys kiteytyy ”tarinan opetukseen”. Kertomuksen merkitystä ei selitetä auki, vaan lukijan tehtäväksi jää päätellä syy kertomuksen esittämiselle.

Seuraavan esimerkin kertomuksessa kertoja kertoo omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan mökkeilyn suhteen. Minä-kertojan kertomat kertomukset ovat pääkirjoituksissa kertomuksista selvästi yleisimpiä, sillä niitä on kaikista kertomuksista noin kaksi kolmasosaa. Kaikista pääkirjoituksista minä-muotoisia kertomuksia löytyy noin joka toisesta.

- (84) Tunnustan suoraan, että en ole mökki-ihmisiä. En omista enkä edes aio hankkia omaa kesämökkiä.

Silti mökkeily herättää minussa ristiriitaisia tunteita, olenhan viettänyt niin monia onnellisia kesiä sukulaisten ja tuttavien mökeillä. Oma lukunsa ovat ne ikimuistoiset asiat, jotka olen kokenut ensi kertaa juuri kesämökillä. Leikki-ikäisenä matkustin perheeni mukana isotädin Rokuan mökille, jonka rannalla opettelini käsipohjauinnin alkeet. Ensimmäiset airojen vedot soutuveneellä taisin ottaa serkkujeni mökillä Tornion edustalla. Naapurini Minnan kanssa mökkireissut Muhokselle alkoivat mennä jo viihteellisemmiksi – lauloimme iskelmiä ja pukeuduimme kilvan hänen äitinsä sen ajan muotivetimiin. Luokkakaverini Helenan mökillä ajoin ensi kertaa autolla. 15-vuotiaana vietin hauskan rippileirin seurakunnan mökillä, jossa sosiaalisten suhteiden ja silmäpelin lisäksi taisin oppia jotain myös luonnossa liikkumisesta ja makkaranpaistosta nuotiolla. Karhunkierroksella Kuusamon erämökeille nautin lukiokavereideni kanssa eka kerran vaeltamisesta ja erämökeissä yöpymisestä, sen minkä nyt hyttysten tappamiselta ehdin. Varsinainen mökkisustamisen kauteni alkoi parikymppisenä poikaystäväni satavuotiaalla mökkitilalla, jossa yli 15 vuotta opettelimme yhdessä vanhan talon kunnostamista, maalausta ja eri ikäisten mökkitarvikkeiden ja kirjavan roinan yhdistelyä Ikean maalaisromanttisiin uutuuksiin. Lasten kanssa taas mökkeilimme Ahvenanmaalla ja Ruotsissa, jossa yövyimme aina turistinähtävyyksien lähellä sijaitsevilla leirintäalueiden tai maaseututilojen pittoreskeissa pikkumökeissä. Kesäloman lähestyessä tunnen taas outoa levottomuutta, koska en ole sopinut vielä ainuttakaan mökkireissua tai irtiottoa kaupungista maalle. Tänä kesänä se voisi olla viikonlopun mittainen pikapyrähdyksellinen hyvinvarustetulle vuokramökille, jossa perheeni voi samalla ulkoilla ja kuntoilla. Ja jos en sellaista mökkiä enää onnistuisikaan meille vuokraamaan, joskushan se on koettava ensi kertaa myös kesä kaupungissa. Ei se nyt niin kamalaa voi olla. (DK06)

Esimerkin 84 rakenne mukailee pääkirjoitukselle tyypillistä kertomuksen kaavaa, jossa tapahtumat sijoittuvat aikaan ja asioilla on hierarkkisia suhteita toisiinsa. Ajan vaihtelu näkyy kertojan iän muutoksessa. Kertoja kertoo *leikki-ikäisestä* itsestään, *luokkakaverin* kanssa tehdyistä retkistä, *rippikoulutapahtumista*, *parikymppisenä* poikaystävänsä kanssa tekemistään mökkireissuista sekä *tästä kesästä*. Syy-seuraussuhde on näkyvissä muun muassa siinä, että kertoja kertoo tuntevansa *kesäloman lähestyessä taas outoa levottomuutta*, sillä hän on tottunut mökkeilemään säännöllisesti – tässä tapauksessa levottomuus johtuu edellä mainituista aikaisemmista mökkireissuista, joista on muodostunut kertojalle tapa.

Toisaalta esimerkki voidaan ajatella yhdeksi pienemmistä kertomuksista koostuvaksi kertomukseksi, jonka tarinat sijoittuvat sisäkkäisille kertoja-yleisötasoille. Itse en näe pääkirjoitusten kontekstissa kuitenkaan syytä erotella sisäkkäisten tasojen kertojaa suuremman tason kertojasta, sillä pääkirjoitusten luonteen takia kertojan tärkeimpänä tehtävänä ei ole taiteellisen ja tulkinnallisen tuotoksen tekeminen, vaan lehteen perehdyttäminen ja kasvoina toimiminen. Tällöin on oletettavaa, että kertojaksi

voidaan ajatella läpi pääkirjoituksen se henkilö, joka nimellään ja usein kuvallaan tekstin on allekirjoittanut.

Esimerkissä ajan muutos näkyy myös kertojan käyttämien aikamuotojen vaihtelussa, sillä hän kuvaa menneitä tapahtumia imperfektissä ja tätä hetkeä preesensissä. Imperfekti on perinteisesti pääasiallinen kertomisen ja raportoinnin tempus (Hakulinen & Karlsson 1979: 249), mutta myös preesensillä on mahdollista kertoa kertomusta. Preesens kuvaa perinteisesti käynnissä olevan hetken tapahtumia, jolloin kertoja luo vaikutelmaa, että lukijat pääsevät mukaan kokemaan tapahtumia. Kun tapahtumat tapahtuvat tässä ja nyt, myös lukijat pääsevät niihin osallisiksi. Muissa pääkirjoituksissa preesensia on käytetty myös toisessa merkityksessä: kyseessä on tällöin dramaattinen preesens (esimerkki 85), jossa kertoja puhuu menneistä tapahtumista preesens-muodossa.

- (85) On aikainen aamu. Mustarastaat ovat aloittaneet konserttinsa pihakoivuissa ja jostain kuuluu koiran haukuntaa. Makaan peiton alla ja katselen auringon leikkiä seinillä. Hitaasti ojentelen jäseniäni ja hengitän kesän tuoksua. [--]
Aamiaispöydässä teen lomasuunnitelmia lasteni kanssa. Luettelen paikkoja ja päiviä, suunnittelen ajoreittejä. Ipanat eivät oikeastaan edes kuuntele, koska seuraavat ikkunalla surraavaa karpästä. Äkkiä nappaan muistikirjan pöydältä ja sullon sen lipaston alimpaan laatikkoon, villapaitojen taakse. Pysyköön siellä ja odottakoon seuraavaa talvea.
Päätän omistaa tämän kesän Pienille Tärkeille Asioille. Sellaisille, joihin Suomen ainutlaatuisessa kesässä on syytä keskittyä: apilan tuoksuun, kasteiseen nurmikkoon ja ohi pyrähtävään sudenkorentoon. (SK6–7)

Esimerkissä minä-kertoja tarkastelee mennyttä tilannetta silminnäkijänä, kuin olisi läsnä menneessä. Kertoja kuvaa aikaista aamua, tunnelmaa ja aamiaispöytää ja kuvailee hetkeä, jolloin hän teki kesää koskevan päätöksensä. Mennyt tilanne dramatisoidaan ja esitetään menemättömänä, jolloin myös lukija pääsee kertomukseen mukaan ja ainutlaatuinen tilanne korostuu (VISK § 1529). Vaikka preesensin käyttö menneiden tapahtumien dramatisoijana ei ole pääkirjoituksille erityisen yleinen keino, se on vahva kertojan ja lukijan välisen vuorovaikutuksen korostaja – kun kertoja kertoo kertomuksensa siten, että lukija pääsee mukaan kertomukseen, toimijoina kertomuksessa ovat silloin ikään kuin kertoja ja lukija yhdessä. Myös Brown ja Levinson (1987: 106) mainitsevat preesensin käytön, jolla heidän mukaansa voidaan vahvistaa kuulijan kiinnostusta esitettävään asiaan.

Esimerkeissä 84 ja 85 kertoja kohdentaa huomion vahvasti itseensä käyttämällä minä-pronominia ja pronominin mukaan taipuvaa verbiä, joilla hän korostaa jatkuvasti

kertomuksen omakohtaisuutta. Toisaalta puhumalla yksikön ensimmäisessä persoonassa kertoja voi kohdentaa sanojaan samalla myös lukijaan (Yli-Vakkuri 1986: 99), jolloin lukija voi samaistua kertojan omakohtaiseen kertomukseen. Minä-kertoja on tarinassa sisällä ja osallistuu tapahtumiin, jolloin kertoja luokitellaan intra- ja heterodiegeettiseksi: tällöin kertojat ovat aktiivisia toimijoita, joiden aitoon kokemukseen lukijoiden on teoreettista pohdiskelua helpompi samaistua.

Kuten suullisessa puheessa, myös tekstissä oma puheenvuoro aktivoi odotuksen lukijan vastauksesta ja siten osallistujien välisestä vuorovaikutuksesta. Kertoja voi kertomuksellaan myös toimia rohkaisevana esimerkkinä tai kannanottajana. Saukkonen (1984: 101) mainitsee, että silloin kun kertojan tavoitteena on lukijan eläytyminen kertomukseen, kertojan on asetettava itsensä päähenkilön asemaan. Tällöin kertojan on kerrottava mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja konkreettisesti tunteisiin vetoavat, dramaattiset ilmiöt siten, kuin päähenkilö ne itse koki.

Toinen pääkirjoitusten kertojatyyppejä on hän-kertoja, joka kertoo kertomusta hänmuodossa. Kaikista kertomuksista hän-kertojan kertomukset ovat melko harvinaisia, sillä niitä on vain vajaa viidennes. Tyypillisesti hän-kertoja kertoo ystävästään ja tälle tapahtuneista asioista – tällöin kertoja toisaalta on itse mukana kertomuksessa sivustaseuraajana, mutta toisaalta tietää myös päähenkilön sisäiset ajatukset ja tunteet.

(86) ”Se oli kammottava tunne”, ystäväni huokaisi äskettäin.

Hän ompeli eräänä viikonloppuna päiväpeittoa. Homma tympi häntä kovasti jo etukäteen: yhden suoran sauman takia piti mitata, leikata, siksakata, taas mitata ja päämätä, sitten vielä surrutella metritolkulla saumaa suoraksi. Ärsyttävintä oli pujottaa peitonmittainen nuppineuloja kankaaseen ja kohta taas nyppiä ne pois. Ystäväni päätti hurauttaa saumat ilman tuskallisia mittailuja ja nuppineuloja.

Kukapa sitä päiväpeittoa niin läheltä katsoisi, että huomaisi vinot reunat?

Päiväpeitosta tuli kamala. Ystäväni ei kuitenkaan ehtinyt asiaa harmitella, sillä lopputulosta katsellessaan hän tajusi jotain vielä kamalampaa: herranen aika, mähän olen kuin anoppini!

Miehen äitikään ei jaksakaan tehdä asioita ihan viimeisen päälle. Yleensä anoppi kutoo villapaidat vähän sinnepäin, yksi hiha saattaa hyvin olla toista pidempi. Aivan kuten ystäväni, myös hänen anoppinsa on melkoisen pihi. Molemmat myös loukkaantuvat herkästi, innostuvat asioista vauhkouteen asti eivätkä osaa sanoa kellekään ei. Ystäväni alkoi ahdistaa. Anopissa ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta entä heidän elämänsä yhteisessä mieheensä? Miksi ihmeessä puoliso halusi elää äitinsä kaksoisolennon kanssa? Etsikö mies vaimokseen äitiään? Oudointa oli, että juuri anopin ja miniän yhteiset piirteet synnyttivät pariskunnan vakavimmat riidat.

Lohdutin kaveriani: ”Kaikissa ihmisissä on joitakin samoja piirteitä.”

Ajatus jäi silti vaivaamaan häntä. Kun pariskunnalla oli rauhallinen tiskihetki (he siis tiskaavat yhdessä!), ystäväni uskalsi vihdoin nostaa asian esille.

”Oletko huomannut, että mä olen ihan samanlainen kuin äitisi?” hän aloitti varovasti. Mies hymyili ja jatkoi tiskaamista: ”No joissain asioissa voit ollakin. Mitäs siitä?”
”Eikö se vaivaa sua? Tai tunnu oudolta?” ystäväni tivasi.
”Ei. Sun kanssa on niin helppoa olla, kun sä tunnut niin tutulta.”
Nainen huokaisi syvään. Ilmankos anopinkin kanssa kaikki on niin mutkatonta.
(MN47)

Kertoja tietää, mitä ystävä *ajatteli*, hän tietää, että ystävää *ahdisti* ja hän tietää, että *ajatus jäi vaivaamaan* ystävää. Kertojalla olisikin mahdollisuus kertoa kertomusta täysin ulkopuolisena ja objektiivisena, mutta hyvin usein kertoja myötäelää tapahtumia ja näkyy siten itsekin tekstissä: näin kertoja, joka osallistuu kertomukseen, mutta ei kerro itsestään, luokitellaan intra- ja homodiegeettiseksi kertojaksi. Kertoja tuo esimerkissä esille, että kyseessä on *hänen ystävänsä* ja että kertoja on ollut tilanteessa *lohduttajana*. Kertomalla aiheesta ystävänsä kokemana kertoja korostaa tapahtuman todellisuutta: hän voisi puhua aiheesta myös yleisellä tasolla, mutta aidon kokemuksen jakaminen auttaa lukijaa samastumaan tilanteeseen paremmin.

Kolmas kertojatyyppeä on kaikkítietävä kertoja, joka nimensä mukaisesti tietää kaiken ja on hierarkkisesti kaiken yläpuolella – kertoja luokitellaan ekstra- ja homodiegeettiseksi kertojaksi. Hän ei ole itse mukana kertomuksessa, vaan pysyy poissa kertomuksen tarinamaailmasta. Kaikkítietävällä kertojalla ei ole rajoitteita eivätkä ajan vaihtelut estä kerrontaa. Minä-kertomukset hallitsevat tarinoita selvästi, sillä myöskään kaikkítietävän kertojan kertomuksia ei ole koko aineistosta kuin vajaa viidennes.

- (87) Kaivosen koiraperheen aamurauha rikkoutuu vasta silloin, kun isäntäväki suvaitsee nousta ylös. Nelijalkaiset perheenjäsenemme eivät ole erityisen aamuvirkkuja eivätkä omaa sisäistä kelloa, jonka mukaan pitäisi heräillä ja herättää joka aamu samaan aikaan. Koiran ja kissan herätyskellona toimivat keittiöstä kuuluvat kolinat. Jos isäntäväki nukkuu pitkään, karvaiset kaverit koisivat samaten.

Arkiaamut ovat aikaisia ja touhua täynnä. Isäntä lähtee virkistymään aamulenkille Bertta-koiran kanssa, ja emäntä jää annostelevaan ja kustuttamaan koirannappuloita ja lusikoimaan kissanruokaa. Aamulenkien jälkeen sekä isäntä että koira asettuvat ansaitulle aamiaiselleen.

Bertta saa viettää päiväsydämen yksin kotosalla, eikä useamman tunnin ruokalevosta tunnu olevan koiralle huolta eikä haittaa, päinvastoin. Koira-aikuinen osaa ottaa päivän hiljaiset hetket oman rauhan ja luiden kaluamisen kannalta. Niinä päivinä kun korkataan uusi muhkea sääriluu, haukku ei muuta haluakaan tehdä kuin viihtyä omassa nurkassaan – luunsa kanssa tietysti. Se ei millään malttaisi lähteä lenkillekään, tai ainakin sillä on kova kiire kotiin. Iltapäivä tuo koululaiset kotosalle, ja Bertalla on vuorossa seuranpidon ja pissalengin vuoro. Omanarvontuntoinen lemmikki tietää tarkasti, että nyt sopii

odottaa mukavaa yhdessäoloa. Jos näin ei jostain syystä tapahdukaan ja koira kokee jääneensä syrjään ja suljetuksi kaiken kivan ulkopuolelle, se kyykistyy kapinapissalle – sisätiloissa tietysti, jotta pahastumisen merkit varmasti huomataan. Muuten iso tyttö pystyy jo pidättelemään pitkäänkin, eikä varsinaisia vahinkolirahduksia ole tullut vuosiin.

Illalla on koko perhe koolla. Jokainen kotiintulija on saanut ylenpalttisen ystävällisen vastaanoton, ja paimen voi rentoutua, kun koko lauma on jälleen saatu kokoon. Päivän huipennukseksi Bertta pääsee ulkoiluttamaan aikuista isäntäväkeä pitkälle lenkille; joskus mennään vauhdilla ja joskus otetaan verkkaisesti nuuskutellen. Iltapäivään ja iltaan saattaa sopia enemmänkin aktiviteetteja. Etenkin silloin kun nuoriso on aktiivisimmillaan, pihaan saattaa nousta omatekoinen agilityrata, noutokapula lentää kaarella tai ihmistyttö ja koirarouva kirmata vapaalle juoksulenkille metsään. Näin se sujuu, ihana arki. (KO04)

Esimerkissä 87 kertoja kertoo Kaivosen perheestä. Kertoja on periaatteessa kaikkietävä, vaikka alku paljastaa kertojaksi perheenjäsenen, kun hän kommentoi, etteivät *nelijalkaiset perheenjäsenemme ole erityisen aamuvirkkuja*. Kertoja pysyttelee kuitenkin loppukertomuksen ajan taustalla, joten vaikka hän paljastaakin kuuluvansa kertomukseen, ei hän tuo itseään muilta osin tekstissä esiin. Kertomuksessa seurataan perheen päivärutiineja ja erityisesti perheen koiran vaiheita. Kertomuksen kertojan näkökulman voidaan ajatella noudattavan koiran näkökulmaa, mutta kertoja nousee paikoitellen kokonaan kertomuksen yläpuolelle: hän näkee samanaikaisesti isännän ja koiran lenkillä sekä emännän kotona keittiössä. Tällainen kertojan ja tarkastelunäkökulman vaihtelu onkin pääkirjoitusten kertomuksille hyvin tyypillistä, sillä kertojatyyppit eivät usein ole selkeitä vaan ne sekoittuvat ja vaihtelevat kertomuksen edetessä.

4 AIKAKAUSLEHTIEN PROFILIT

Suomalaisessa kulttuurissa aikakauslehdellä on vankka asema, sillä Suomi tunnetaan Euroopan eniten aikakauslehtiä lukevana maana (Parko & Rentola 2005: 5). Myös rahallisesti laskettuna aikakauslehden asema on vahva, sillä se edustaa toiseksi suurinta joukkoviestinnän alaa. Suomi on poikkeuksellisen tilaajavaltainen maa, sillä lähes yhdeksän kymmenestä myydystä aikakauslehden numerosta toimitetaan tilattuina kotiin (Nordenstreng & Wiio 2003: 77, 34–35). Tilausten suosioista huolimatta lehdet ovat riippuvaisia lukijoiden jatkuvasta kiinnostuksesta, sillä jokaisen numeron on oltava niin houkutteleva, että lukija haluaa käyttää siihen aikaansa. Lehden täytyy houkutella irtonumeron ostajia, mutta samalla vakuuttaa tilaajat lehden laadukkaasta ja mielenkiintoisesta sisällöstä. Lehden markkinoinnissa pyritäänkin lukijasopimuksen syntymiseen eli lukijan ja lehden välille muodostuvaan sidokseen, joka voi olla lehden tilaaminen tai muu käyttö (Töyry, Rätty & Kuisma 2008: 35–36). Lukijasuhteiden syntymiseksi lehdet pyrkivät luomaan yhteisön lukijan kanssa muun muassa vuorovaikutteisuuden avulla, sillä läheisyyden mielikuva kasvattaa kiinnostusta.

Erittelen seuraavaksi eri lehdille tyypillisiä vuorovaikutuksen ja läsnäolon keinoja. Lassila-Merisalo (2009) on tutkinut väitöskirjassaan aikakauslehtien artikkeleita, jotka saavat kaunokirjallisia piirteitä muun muassa kertojan läsnäolon kautta. Hän on analysoinut eri lehtien jutuissa näkyviä kertojan asenteita ja suhteuttanut niitä lehtien imagoon: asenteet hän jakaa neutraaliin, analyttiseen, empaattiseen, buddy-tyyliin, kunnioittavaan, röyhkeään ja autoritääriin (Lassila-Merisalo 2009: 109–118). Hyödynnän omassa analyysissä hänen jaotteluaan, mutta muodostan omat ryhmät erilaisille pääkirjoitusten tyyliin edellisissä luvuissa tutkittujen kertojan roolien ja sisällön osien perusteella. Pohdin miten kertojan roolit ja eri sisällön osat suhteutuvat toisiinsa eli mitkä funktiot ovat eri lehtien pääkirjoituksissa yleisimpiä.

Tutkittavat piirteet ovat sisällön osien mukaan *kannanottaminen*, *analysointi*, *tarinoiden käyttäminen*, *esittely faktoin ja siteeraten* sekä *lehteen tai lukijaan viittaaminen*. Merkittävimmiksi ja lehtien välillä eroa tekeviksi piirteiksi nousevat aineistossani *kannanottaminen* ja *tarinoiden käyttäminen*. Merkittävällä piirteellä tarkoitan sellaista piirrettä, jota on käytetty säännöllisesti ja usein jonkin lehden pääkirjoituksissa. Paljon tai melko paljon käytetyksi piirteeksi lasken aineistossa sellaisen, jota on käytetty lehden jokaisessa (viidessä) tai lähes jokaisessa (neljässä) pääkirjoituksessa. Tällaisissa tapauksissa piirrettä on käytetty myös yhdessä tekstissä

yleensä useammin kuin vain yhden kerran. Kannanottaminen ja tarinoiden kertominen osoittautuvat aineistossa myös rajantekijäksi, sillä aineistosta on erotettavissa melko selvästi ne lehdet, joissa piirteitä käytetään ja ne lehdet, joissa piirteet ovat harvinaisia. Kolmas melko merkittävä piirre on *lukijaan viittaaminen* – tätä esiintyy tasaisemmin useimmissa lehdissä, mutta näistä lehdistä erottuvat kuitenkin ne, joissa piirrettä käytetään paljon. Muiden tarkasteltavien piirteiden perusteella ei ole mahdollista tehdä yhtä suoraa päätelmiä lehtien pääkirjoitusten tyyleistä, mutta otan myös näiden piirteiden esiintymisen huomioon lehtiä esitellessäni. Seuraavissa alaluvuissa selvitän, millaista tyyliä erityyppisten lehtien pääkirjoituksissa käytetään sekä pohdin lehden profiilin ja kohderyhmän vaikutusta vuorovaikutuksellisten keinojen käyttöön.

4.1 Kantaottavat pääkirjoitukset

Siihen nähden, että aikakauslehden pääkirjoituksen sanotaan poikkeavan sanomalehden pääkirjoitusten kantaottavasta tyylistä ja olevan pääosin käyntikortti lehteen ja johdattelua sen maailmaan, kannanottojen runsaus aineistossani on huomiota herättävää: aineiston joka toisesta pääkirjoituksesta on löydettävissä suoraa kannanottoja. Huomioitavaa on, että niissä teksteissä, joissa kannanottoja on, niitä on yhdessä tekstissä yleensä useita. Kannanotoilla tarkoitan tässä tekstijaksoja, joissa oman tulkintani mukaan pääfunktiona on oman mielipiteen esille tuominen eksplisiittisesti. Tähän ryhmään en laske esimerkiksi tarinoihin implisiittisesti kirjoittuneita käsityksiä oikeasta ja väärästä tai hyvästä ja huonosta, sillä niin tarkka tarinoiden merkitysten tulkitseminen ei ole tutkimukseni puitteissa mahdollista.

Sanomalehden pääkirjoituksia tutkinut Hemánus (1972: 17–18) on jakanut pääkirjoituksia ryhmiin kantaottavuuden mukaan. Hän kuvaa pääkirjoitukset jatkumoksi, jonka toisessa päässä ovat vahvasti kantaottavat tekstit ja toisessa päässä objektiivisuuteen pyrkivät, heikosti kantaottavat tekstit (mts. 30). Hemánus jakaa pääkirjoitukset neljään eri tyyppiin (ks. Taulukko 3) sen mukaan, esitetäänkö pääkirjoituksessa arvostuksia ja tarjotaanko siinä lukijalle vaihtoehtoisia kannanottoja.

Taulukko 3. Pääkirjoitusten jakaminen niiden kantaaottavuuden ja vaihtoehtojen tarjoamisen asteen mukaan (Hemánus 1972: 19)

	Kantaaottavuuden aste	
Vaihtoehtojen tarjoamisaste	Ei esitetä arvostuksia tai kannanottoja	Esitetään arvostuksia ja kannanottoja
Mainitaan vaihtoehtoisia kannanottoja	1. Pohdiskeleva pääkirjoitus	2. Erotteleva pääkirjoitus
Ei mainita vaihtoehtoisia kannanottoja	3. Taustaa valottava pääkirjoitus	4. Linjaa viitoittava pääkirjoitus

Pohdiskelevassa pääkirjoituksessa (1.) ei esitetä käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia, vaan mainitaan useita vaihtoehtoisia kannanottoja. Yksinkertaistetusti tällaista pääkirjoitusta voidaan kuvailla ”toisaalta toisaalta”-pohdiskeluksi, jossa ei haluta asettua selvästi millekään kannalle. Erottelevassa pääkirjoituksessa (2.) esitetään arvostuksia, mutta siinä mainitaan myös useampia vaihtoehtoisia kannanottoja. Pääkirjoitus kuitenkin suosittelee lukijalle jotain tiettyä mielipidettä esitetyistä vaihtoehdoista. Taustaa valottavassa pääkirjoituksessa (3.) ei esitetä asiaa koskevia arvostuksia eikä vaihtoehtoisia kannanottoja. Pääkirjoitusta voidaan kuvailla lähinnä uutisen taustaselvitykseksi. Linjaa viitoittavalle pääkirjoitukselle (4.) on ominaista, että siinä käsitellään arvostuksia mainitsematta muita mahdollisia kannanottovaihtoehtoja. (Hemánus 1972: 19, 22, 25, 27.) Aikakauslehtien kantaaottavat tekstit sijoittuvat jaottelussa erottelevaan (2.) ja linjaa viitoittavaan (4.) pääkirjoitukseen.

Aikakauslehden kertojalla on erilaisia keinoja varautua mahdollisiin vastaväitteisiin ja pyrkimystä vastaamaan kysymyksiin, joiden hän olettaa olevan lukijan mielessä. Seuraavissa esimerkeissä kertoja on tuonut esiin mielipiteitään laajemmaltikin, mutta lainauksissa mukana ovat vain kohdat, joissa on näkyvissä viittauksia vasta-argumentteihin.

- (88) En halua sohaista kielten, matematiikan tai uskonnon opetusta, mutta ilman ravitsevaa ruokaa ei noista edellistä mene mitään päähän pienemmälle tai isommallekaan ihmiselle. [--] Arvaan, että soraäänit valittavat rahan puutetta. Siitä se vasta rahan säästö syntyi, kun ihmistaimet oppisivat kuin synnyintaitoinaan raaka-aineiden kunnioituksen ja järkevän ruoanlaiton. Ei tarvitsisi surkutella uusavuttomuutta ja ruokakilojen roskeen heittämisä. (MA05)

Esimerkissä 88 kertoja ottaa kantaa sen puolesta, että kotitalousopetusta tulisi opettaa nykyistä nuoremmillekin lapsille. Viittaukset vastaväitteisiin ovat hyvin eksplisiittisiä, sillä kertoja sanoo, *ettei halua sohaista kielten, matematiikan tai uskonnon opetusta*. Hän ei siis halua lisätä kotitalousopetusta muiden aineiden kustannuksella, vaan hän rauhoittelee näiden aineiden opettajia tai muita aiheesta huolestuneita. Edelleen kertoja kuitenkin kommentoi, ettei muidenkään aineiden oppiminen onnistu ilman ravitsevaa ruokaa – tällä tavoin hän huomioi erimielisen lukijan ja hakee yksimielisyyttä. Myös toisessa virkkeessä kertoja viittaa vastakkaisiin mielipiteisiin eksplisiittisesti, hän *arvaa, että soraäännet valittavat rahan puutetta*.

- (89) Mustasukkaisessa asenteessa matkailuun ei ole sinänsä mitään pahaa. Täytyy vain muistaa, että vaikka muutkin käyvät itselle rakkaassa maassa tai kaupungissa ja ihastuvat siihen, se ei ole keltään pois. (MO04)
- (90) Tie on pitkä, ja etulinjassa olemisessa on riskinsä, mutta joskus kannattaa olla ladun aukaisija eikä perässähiihtäjä. (TM16)

Esimerkin 89 tekstissä kertoja on aiemmin analysoinut mustasukkaisia matkustajia ja jakanut heitä arvostelevaan sävyyn eri ryhmiin. Arvostelun lopuksi kertoja varautuu erimielisyyteen kommentoimalla, ettei tässä tavassa ole *sinänsä* mitään pahaa. Adverbiin *sinänsä* liittyy tässä tapauksessa ehto: asiassa ei ole mitään pahaa, jos vain muistaa, ettei jakaminen ole keltään pois. Esimerkin 90 taustalla on kertojan kannanotto sähköautojen kehittämisen puolesta. Kertoja luettelee kehittämisestä seuraavia hyviä puolia laajasti, mutta tässä esimerkissä myös viittaa riskeihin. Kertoja ei kuitenkaan esittele mahdollisia riskejä sen laajemmin, vaan tyytyy pelkästään toteamaan, että etulinjassa olemisessa on riskinsä. Esimerkkien 89 ja 90 viittaukset vastaväitteisiin ovat siis esimerkin 90 viittauksia implisiittisempiä, sillä viittauksia on vähemmän ja ne ovat epäsuorempia. Lisäksi kertoja tyytyy lähinnä toteamaan vastaväitteiden olemassaolon, muttei pyri juurikaan vastaamaan niihin.

Kertojan muita näkökantoja huomioiva ote näkyy myös samaistumisen ja ymmärtämisen osoittamisena. Kun kertoja kertoo ymmärtävänsä erilaisia tilanteita, hän osoittaa kykyä analysoida aiheita myös muusta kuin omasta näkökulmastaan. Näin kertoja varmistelee yhteisymmärrystä erilaisten tulkintojen välillä. Samaistumisen voi osoittaa suoraan sanavalinnoilla:

- (91) Ymmärrän siis hyvin, miksi tupakka koukuttaa ja siitä on vaikea päästä eroon. Tietyt tilanteet, tunteet ja päivän rytmi kuuluvat yhteen tupakan kanssa. Nikotiini vaikuttaa aivojen mielihyvakeskukseen. (KL02)
- (92) Yhteistyö yritysten kanssa on monin tavoin kannatettavaa, mutta ymmärrettävästi rahoille halutaan nopeasti vastinetta, ja tutkimustulokset salataan. (TM22)

Näin on esimerkissä 91, jossa kertoja sanoo *ymmärtävänsä hyvin* tupakan koukuttavan vaikutuksen – juuri suoremmin ymmärtämistä ei enää voisikaan ilmaista. Koko tekstin aiheena on tupakoinnin lopettamisen hyödyt, joten samaistumalla lopettajan vaikeuksiin kertoja luo vahvaa myötämielisyyttä. Myös esimerkissä 92 kertoja esittää ymmärtävänsä tilanteen monesta eri näkökulmasta, sillä esimerkissä on kyse korkeakoulujen tutkijoiden ja yritysten välisestä yhteistyöstä, josta on tutkijoilla sekä hyötyä että haittaa. Kertoja välittää asennoitumistaan asenneadverbilla *ymmärrettävästi*, jolla kertoja viestittää, kuinka järkeenkäypää toiminta on.

Varautumalla vastaväitteisiin ja perustelemalla ne saman tien kertoja toteuttaa Leechin (1983: 131–132) muotoilemaa kohteliaisuusperiaatetta. Kertoja noudattaa sopuisuuden alamaksiimia, joka ohjaa minimoimaan erimielisyyden ja maksimoimaan yksimielisyyden kertojan ja lukijan välillä – näin kertoja ottaa lukijan huomioon ja huolehtii vuorovaikutuksen sujumisesta varautumalla mahdollisiin erimielisyyksiin jo etukäteen. Muita aineistossa käytettyjä vaihtoehtoisten kannanottojen esittelyjä on esitelty jo aiemmin luvussa 3.4.2 Käsittelyä analyysillä: luvussa on esimerkkejä *aiheen monipuolisesta pohtimisesta, vaihtoehtojen punnitsemisesta ja omien näkökantojen pehmentämisestä ja lieventämisestä*.

Määrällisesti suoraan eri kannanottojen esille tuomista ei ole nähtävissä aineistossa erityisen usein: eri keinoja on käytetty 7 eri lehdessä, yhteensä 13 eri pääkirjoituksessa. Kun vaihtoehtojen esille tuominen suhteutetaan kannanottojen määrään, selviää, että vain joka viidennessä kantaottavassa tekstissä tarjotaan vaihtoehtoisia kannanottoja. Määrä on yllättävän pieni, sillä tutkimuksen taustaoletuksena on, että aikakauslehtien pääkirjoituksissa kantaottavuus ei ole merkittävin tekijä, vaan että tekstit paremminkin pohtivat kuin osoittavat ehdottomia mielipiteitä. Toisaalta tulosta tasaa kantaottavissa teksteissä näkyvä analyysin suuri määrä: mielestäni asioiden pohtiminen ja analysoiminen sekä omien mielipiteiden perusteluiden kertominen ovat myös juuri tätä vaihtoehtoisten mielipiteiden huomiointia. Vaikkei tekstissä suoraan mainittaisikaan vastaväitteisiin varautumista, on

tämä oletus mielestäni kirjoittunut jo journalistiseen perinteeseen, johon kuuluu totuudenmukaiseen ja objektiiviseen tiedonvälitykseen pyrkiminen ja luotettavien tietolähteiden käyttäminen (Suomen Journalistiliitto 2011). Näiden tietojen perusteella aineiston jakaminen erottelevaan ja linjaa viitoittavaan tyyliin ei ole täysin selvärajaista: toisaalta eksplisiittisiä viittauksia muihin mielipiteisiin on suhteellisen vähän, mutta analyysia tekstin aiheesta on aineiston jokaisessa pääkirjoituksessa. Mielipiteitä ei siis esitetä perustelematta, vaan tiukimmankin kannanoton taustalla on aina pohdintaa.

Kantaaottavia pääkirjoituksia voidaan jaotella myös sen mukaan, mitä muita piirteitä teksteistä löytyy. Aineistosta erottuvat lehdet, joissa otetaan paljon kantaa ja joissa on paljon analyysia: tällaisia ovat Tekniikan Maailma, Apu ja Image. Tekniikan Maailman tärkein tavoite on tarjota ”tietoa, josta on hyötyä”: lehti haluaa olla se lähde, josta suomalainen mies hakee tietoa ollessaan ostamassa uutta autoa tai tekniikkaa. Lehti määrittelee lukijansa vahvoiksi mielipidevaikuttajiksi, koska intohimoisen lukemisen kartuttama tietämys on arvostettua myös lukijan tuttavapiirissä. (Otavamedia 2011, Aikakausmedia 2011.) Näiden tietojen varjossa ei ole mielestäni yllättävää, että lehdestä löytyy paljon kannanottoja ja paljon analyysia. Kun lehti haluaa olla arvostettu tiedonlähde ja sen lukijat määrittellään ympäristönsä mielipidevaikuttajiksi, oletuksena on, että myös lehti itse pyrkii vaikuttamaan mielipiteisiin. Lehden pääkirjoituksissa kannanottojen taustalla näkyvät analyysijaksot, mikä vahvistaa kuvaa vakavasti otettavasta tietolähteestä. Vakavasti otettavuutta korostaa myös se, ettei teksteissä ei ole lainkaan tarinoita eikä kertoja tuo itseään kielellisillä valinnoilla esille. Kertoja saattaa näin pyrkiä noudattamaan tieteellisen tekstin konventioita, joissa oman itsensä esille tuomista pyritään välttämään ja joissa pyritään objektiivisuuteen kannanotoissa ja perusteluissa (Solin 2009: 252). Lehden pääkirjoituksissa ei viitata juurikaan lukijaan eikä lehteen – toisaalta lukijoiden viittaamisen sijaan teksteissä sanat ja vaatimukset osoittuvat usein päättäjiä kohtaan. Näin pääkirjoitukset muodostavat lehdessä oman itsenäisen kokonaisuutensa, joka ei toimi suoraan johdattelijana lehden artikkeliin vaan lehden kannan esittelijänä yhteiskunnallisiin aiheisiin.

Apu ja Image ovat kannanotoissa kahden tyylin välillä: toisaalta lehdissä käytetään paljon analyysia, mutta myös paljon tarinoita kannanottojen tukena. Molempien lehtien profiilissa mainittu ajankohtaisuus voi selittää kannanottojen runsaan määrän: lehdet haluavat informoida lukijoitaan ajankohtaisista aiheista, mutta samalla myös ilmaista omaa kantaansa niistä. Kertomusten suuri määrä kertoo kuitenkin

asteen viihteellisemmästä, rennosta otteesta: esimerkiksi Avun määritelmän mukaan lehti on ”viihteellinen lehti niille, jotka haluavat ymmärtää maailmaa ja elämää”. Toisaalta Avussa kertomukset vetoavat moniin lukijoihin, sillä lehden lukijakunta ei rajaudu iän, ammatin tai sukupuolen mukaan. (Aikakausmedia 2011.) Nordenstreng ja Wiio (2003: 18) tarttuvatkin tähän lukijakunnan rajaamattomuuteen ja huomauttavat, että Suomen lehtikentässä on erikoista se, että yleisaikakauslehdet kuten Apu ovat säilyneet, kun ne useimmissa muissa vastaavan elintason maissa ovat melkein kadonneet television tieltä.

Avun pääkirjoituksissa on huomattavissa myös niille oma, persoonallinen tyylinä, jossa kertoja viittaa lukijaan huumorin tai ironian kautta.

- (93) PS. Kun ukko Luomajärvi suksiaan, niin lemmitty lie naista harvoin vaan.
V. A. Koskenniemen (1895–1962) runollinen tulkinta hiihdon huoltojoukkojen menestyksen salaisuudesta. (APU09)

Kertoja viittaa esimerkissä lukijaan olettamalla samanmielisyyden: sen että lukija ymmärtää humoristisen vertauksen ja halutun asennoitumisen aiheeseen.

Imagessa kertomukset ovat pääasiassa kaikkietävän kertojan esittämiä. Kun kertoja ei korosta tarinoilla itseään, ote pysyy tarinoiden käytöstä huolimatta melko objektiivisena. Toisaalta tarinoiden käyttämisellä voidaan pyrkiä lehden tavoitteisiin, siihen, ettei lehti jätä kylmäksi ja että lehdessä nostetaan esiin terävällä tyylillä uusia näkökulmia ja ilmiöitä (Aikakausmedia 2011). Kun Avussa lukijoihin viittaaminen tapahtuu huumorin kautta, Imagen keinona ovat lähinnä lukijoihin suuntautuvat retoriset kysymykset, joilla kertoja herättelee lukijaa miettimään omaa kantaansa. Molempien lehtien pääkirjoituksissa kertoja viittaa lehden sisältöön huomattavasti useammin kuin Tekniikan Maailman teksteissä. Tällöin pääkirjoitus toimii enemmän lehteen johdattelijana ja sisällön esittelijänä kuin pelkkänä kannanottona ajankohtaisiin aiheisiin.

Seuraavalle kantaottavien tekstien ryhmälle tyypillistä on, että runsaiden kannanottojen lisäksi mukana on paljon tarinoita. Tällaisia lehtiä ovat Maku, Kotilääkäri, Olivia ja ET, joista kolme ensimmäistä luokitellaan naisten erikoislehdeksi ja viimeisin perhe- ja yleisaikakauslehdeksi. Itse voisin sijoittaa myös ET-lehden naisten erikoislehtien joukkoon, sillä samoin kuin ryhmän muut lehdet, lehti on erikoistunut tietyn erityisryhmän, tässä tapauksessa kolmannen elämänvaiheen ikäryhmän ja pääasiassa naisten tarpeisiin ja kiinnostuksiin (Aikakausmedia 2011).

Näissä lehdissä kannanottojen perustelut nousevat lähinnä tarinoista, jolloin lehtien pääkirjoitusten yleistä tyyliä voi kuvailla edellisiä lehtiä viihteellisemmäksi. Näissä lehdissä kannanottojen aiheet noudattelevat lehtien omaa aihealuetta, jolloin suoria kannanottoja ajankohtaisiin, yhteiskunnallisiin aiheisiin ei ole samoin kuin edellisissä lehdissä. Jokaisessa lehdessä kannanottoja löytyy joka pääkirjoituksesta ja yleensä useammasta sisällön osasta.

Pääkirjoitusten tarinoiden tyylit ryhmässä ovat melko tasaisesti minä-, hän- ja kaikkietävän kertojan kertomuksia, joskin linjasta erottuu Olivia-lehti, jossa pääpaino on minä-tarinoilla. Lehti erottuu muutoinkin aineiston pääkirjoituksista, sillä muualla aineistossa on yleisesti nähtävissä yhteys minä-kertojan tiheän käytön ja kantaottamattomuuden välillä: lähes kaikissa muissa lehdissä, joissa käytetään paljon tarinoita ja tarinoissa vain minä-kertojaa, ei esitetä juurikaan eksplisiittisiä kannanottoja toisin kuin Oliviassa. Mitään tätä poikkeusta avaavaa selitystä en ole aineistosta huomannut, joten kyseessä lienee lähinnä Olivian pääkirjoitustoimittajan valitsema tyyli.

Maku-, Kotilääkäri-, Olivia- ja ET-lehdissä käytetään usein viittauksia lukijaan: tyypillisiä keinoja viitata ovat kysymykset, toivotukset mutta erityisesti myös neuvomiset. Lukijan neuvominen ja ohjaaminen ovat lehdissä kokonaisuudessaan melko vahvassa yhteydessä kannanottamiseen: kun lehti ilmaisee kantaansa, on myös oletettavampaa, että tällöin kertoja ohjaa lukijaa toimimaan halutulla tavalla. Eniten ryhmän lehdistä viittauksia lukijaan löytyy Maku-lehden pääkirjoituksissa, joissa neuvomisen ja ohjaamisen lisäksi kertoja mainitsee lukijat usein ja viittaa heihin toivotuksin. Syy lehden runsaalle lukijan opastamiselle voidaan löytää lehden määrittelystä, jossa lehden todetaan olevan arvostettu ruokalehti, joka *auttaa* kokkaajaa ja *opastaa* tätä tekemään ”parhaimmat ruoka-viiniyhdistelmät tai keventämään oloa, muttei kukkaroa”. Toisaalta voikin miettiä, heijastuuko lehdelle yleinen tekstilaji, resepti tai ohje, myös pääkirjoitustekstin tyylin. Vastaava yhteys on löydettävissä myös Kotilääkäri-lehdestä, sillä myös tämä lehti kertoo muun muassa *kannustavansa* lukijoita hyvän olon hakemiseen ja *antavansa runsaasti itsehoito-ohjeita ja vinkkejä*. (Aikakausmedia 2011.)

Viimeinen havaittava piirre ovat tekstien viittaukset lehteen. Maku-, Kotilääkäri- ja ET-lehdistä viittauksia löytyy melko usein, kun taas Olivia-lehdestä viittauksia lehteen ei löydy. Tällöin kolmen ensimmäisen lehden pääkirjoitukset sulautuvat lehden sisältöön, kun Olivian pääkirjoitukset toimivat enemmänkin puheenvuorona kulloinkin

tärkeään asiaan. Tutkimuksessani ei ole mahdollista ottaa kantaa siihen, liittyykö käsiteltävä aihe siltikin lehden numeron teemaan, vaikkei suoraa viittausta artikkeliin ole: toisaalta tämä on oletettavaa, sillä täysin teemasta poikkeava kirjoitus ei toimisi pääkirjoitukselle ajatellussa tehtävässä johdatella sisään lehden maailmaan.

Edellä esitellyt kantaaottavat pääkirjoitukset asettuvat asteikolle joko sen mukaan, onko niissä käytetty paljon analyysia vai paljon kertomuksia. Tähän väliin sijoittuu kuitenkin vielä kolme lehteä, joissa kannanottoja on paljon, mutta kantojen perustelun keinoja on käytetty laajasti: lehdet ovat Tiede, Erä ja Episodi. Tiede-lehdelle tyypillistä on runsaiden kannanottojen lisäksi se, että niissä perusteluina käytetään melko paljon analyysia mutta myös faktaan viittaamista. Analyysin käyttäminen ja faktaan viittaaminen ovatkin mielestäni oletettavia keinoja tiedelehdelle, joka määrittelee olevansa näköalapaikka tieteeseen ja tarjoavan ”rautaisannoksen huvia, hyötyä ja ahaa-elämyksiä” (Aikakausmedia 2011). Erikoisempaa olisi, jos kyseisiä keinoja ei teksteissä olisi käytetty. Myös muilta osin Tiede-lehdessä näkyy tieteellisyyteen pyrkivä ote: teksteissä ei käytetä tarinoita eikä kertoja tuo itseään esille, vaan aiheet pysyvät yleisinä. Lehdessä halutaan ottaa lukija huomioon, sillä tekstit päättyvät säännöllisesti lopputoivotukseen, joka on usein liitetty käsiteltyyn aiheeseen tai ajankohtaan. Lehden pääkirjoituksille on myös tyypillistä lehden sisältöön viittaaminen, sillä teksteissä toistuvat viittaukset lehden artikkeleihin jälkikirjoituksissa.

Erä- ja Episodi-lehdissä kannanoton lisäksi on käytetty tasaisesti niin analyysia, faktaan viittaamista kuin tarinoita, jolloin mikään keino ei nouse toista vahvemmaksi. Lehtien pääkirjoituksen tyyli sijoittuu siten edellisten välille. Toisaalta tekstissä pyritään objektiivisuuteen ja oman asiantuntijuuden korostamiseen analyysilla ja faktaan viittaamisella, sillä kyseiset lehdet kuuluvat harrastelehtiin, jotka pyrkivät tarjoamaan ”vertailutestattua hyötytietoa kalastus- ja retkeilyvälineistä” (Erä) ja ”tietoa elokuvista, niiden tekijöistä ja taustoista” (Episodi) (Aikakausmedia 2011, Popmedia 2011). Toisaalta lehdissä herätetään lukijan huomiota myös minä-kertojan ja kaikkitietävän kertojan kertomuksilla – näin voidaan tuoda esille myös lehden viihdyttävää puolta. Eroavaisuus lehtien välillä näkyy lehden sisältöön viittaamisessa: Erä-lehdessä on paljon viittauksia lehteen, tuleviin numeroihin tai palautteeseen kun Episodissa tätä ei ole näkyvillä niin paljon. Erä-lehdessä viittauksia lukijoihin on myös jonkun verran enemmän kuin Episodissa, joskaan kummassakaan niitä ei erityisen paljon ole.

4.2 Tarinoivat pääkirjoitukset

Kannanottojen lisäksi toinen aikakauslehtien pääkirjoituksille hyvin tyypillinen keino on kertomusten kertominen. Etukäteisoletus tutkimuksessani oli tarinoiden runsas käyttö, mutta siitä huolimatta niiden yleisyys on yllättävää. Kahdestakymmenestä lehdestä kahdessatoista tarinoita käytetään säännöllisesti paljon tai melko paljon ja lehdistä vain kahdessa tarinoita ei käytetä lainkaan. Nämä tarinattomat lehdet ovat Tekniikan Maailma ja Tiede-lehti, joten tulos ei yllätä: lehdet ovat tieteellisiä ja pyrkivät objektiivisuuteen, jolloin niissä ei haluta korostaa viihteellisyyttä eikä kertoja halua korostaa itseään.

Pääkirjoitusten kertomukset jakautuvat minä-, hän- ja kaikkitietävän kertojan kertomuksiin. Näistä minä-kertomukset ovat aineistossa selvästi yleisimpiä: kaikista kertomuksista minä-kertomuksia on noin kaksi kolmasosaa ja kaikista pääkirjoituksista minä-kertomuksia löytyy noin joka toisesta tekstistä. Esittelin edellisessä alaluvussa paljon kertomuksia sisältävät lehdet, joissa otetaan myös kantaa, joten jäljellä ovat lehdet, joissa pääpaino on kertomuksilla. Tällaisia lehtiä ovat Deko, Demi, Meidän perhe, Me Naiset, Suuri Käsityö ja Kotivinkki. Yhteistä kaikille lehdille on se, että lehdissä on selvästi hallitsevana kertomustyyppinä minä-kertomukset ja että näitä minä-kertomuksia on löydettävissä useita yhdestä tekstistä.

Hyvin paljon minää esille tuovia lehtiä ovat Me Naiset ja Kotivinkki. Molemmissa lehdissä jokaisessa numerossa on käytetty tarinoita, monessa useamman kerran. Lehdillä on persoonallinen, muista poikkeava pääkirjoitusten tyyli, jossa pääkirjoitukset rakentuvat usein tarinan pohjalle tai koko pääkirjoitus koostuu pelkästä yhdestä tai useammasta tarinasta. Me Naiset -lehdellä tämä piirre on erityisen huomioitavaa, sillä lehden pääkirjoituksissa ei viitata lähes ollenkaan lehden sisältöön eikä myöskään lukijaan. Verrattuna muihin ryhmän lehtiin piirre on erikoinen, sillä minä-kertomuksia runsaasti sisältävissä lehdissä runsas lukijaan ja lehteen viittaaminen on selvästi yleisempää kuin viittaamatta jättäminen. Toisaalta kertomusten voidaan ajatella sisältävän viittauksia lukijaan esimerkiksi tutun, yhteisen aiheen, huumorin tai esimerkkiä antavan tapauksen kautta, joten viittausten täydellistä puuttumista on mahdotonta todeta. Lehden pääteema, ”hyväntuulisesti arjessa”, selittää osaltaan kertomusten yleisyyttä: pääkirjoituksessa halutaan nostaa esille kertojan itsensä kokemia arkisia tapahtumia yleensä juuri hyväntuuliseen sävyyn. Samoin kertomusten suurta määrää selittää se, että lehti sanoo keskittyvänsä sykehdyttäviin puheenaiheisiin

ja mieleen jääviin tarinoihin. (Aikakausmedia 2011.) Kotivinkissä tarinoiden lisäksi merkittäväksi nousee lehteen viittaamisen ja analysoinnin suuri määrä. Vaikkei kannanottoja lehden pääkirjoituksista löydykään, verrattuna Me Naiset -lehteen Kotivinkissä pohditaan ja arvioidaan asioita enemmän. Järjestelmällinen lehden sisältöön ja sen artikkeleihin viittaaminen kuuluu selvästi kertojan kirjoitustyyliin. Kertoja haluaa yhdistää tekstinsä liittymään selkeästi lehden aiheisiin ja siten johdattelemaan lehden maailmaan.

Seuraavat lehdet, Deko, Demi, Meidän perhe ja Suuri Käsityö, ovat pääkirjoituksiltaan melko samankaltaisia. Jokaisessa kertoja tuo itseään vahvasti esiin ja vaikka kannanottoja ja analyysia on melko harvoin, lukijaan viitataan ja tätä neuvotaan paljon. Myös lehteen viitataan usein. Lehdet kuuluvat erikoislehtien luokkaan: Deko asumiseen liittyviin erikoislehtiin, Demi nuorten lehtiin, Meidän perhe ja Suuri Käsityö naisten erikoislehtiin. Syyksi samankaltaisuuteen voidaan ajatella se, että kaikki lehdet ovat suunnattu naisille ja ovat tyyliltään samantyyppisiä, lukijaan suuntautuneita ja valmiita neuvomaan lukijaa omasta erikoisalastaan. Esimerkiksi nuorille naisille suunnattu Demi haluaa tarjota ”ihania unelmia ja oman elämän tärkeitä rakennusaineita”, jolloin rakennusaineiksi ymmärrän lehden neuvomisen, auttamisen ja tiedon tarjoamisen tytöille. Samaa tulkintaa korostaa myös lehden toteamus siitä, että ”Demi on rakastettu auktoriteetti”. Toisena esimerkkinä Suuri Käsityö toteaa tarjoavansa käsityölehtien markkinajohtajana eniten ohjeita, jolloin jo ohjeiden maininta paljastaa vuorovaikutukseen pyrkimisen olevan lehdelle tärkeää. (Aikakausmedia 2011.)

Selvästi kantaaottavaa tyyliä ja paljon tarinoita käyttävien lehtien ääripäiden väliin jää joukko lehtiä, joissa eri keinoja käytetään tasaisesti: Mondo-, Koirat-, Pelit- ja Viherpiha-lehdistä on löydettävissä niin kannanottoja, analysointia, kertomuksia kuin faktaan, lehteen tai lukijaan viittaamista. Lehdet tasapainottelevat pääkirjoituksissaan kylmän faktan ja pehmeämmän kertomuksen välillä, toisinaan pohtivat aihetta ja toisinaan ottavat siihen kantaa. Lehtien välille on hankala löytää suurempia yhtäläisyyksiä, sillä esimerkiksi Viherpiha muistuttaa aiheeltaan ja teemoiltaan muista lehdistä eniten Deko-lehteä, mutta näiden lehtien pääkirjoitusten tyylit poikkeavat suuresti toisistaan. Kun Dekossa kertoja korostaa itseään, Viherpihassa minä näkyy vähemmän, tekstissä otetaan myös kantaa ja analysoidaan selvästi Deko-lehteä enemmän. Eli vaikka yhtäläisyyksiä lehtityyppien ja erityisesti lehtien kohderyhmän

perusteella onkin tehtävissä, ei osalle ilmiöistä ole löydettävissä selkeää selitystä. Kyseessä on tällöin lehden oma linja ja kertojalle ominainen tyyli, joka hyödyntää tasaisesti eri kielellisiä vaikuttamisen keinoja.

4.3 Yhteenveto pääkirjoituksista

Edellä olen tarkastellut aineistoni aikakauslehtien profiileja ja eri lehdille tyypillisiä pääkirjoituksen kielellisiä keinoja. Tutkimukseni aineistossa aikakauslehtien pääkirjoituksissa erotteleviksi piirteiksi nousevat kantaottavuus ja tarinoiden käyttäminen. Taulukossa 4 on tiivistetty aineiston lehtien pääkirjoituksille tyypilliset piirteet.

Taulukko 4. Aikakauslehtien pääkirjoitusten tyypilliset piirteet

			Muita erityispiirteitä
Kantaottavat pääkirjoitukset	Mielipiteitä ja analyysia	Tekniikan Maailma	Ei tarinoita, ei minää -> objektiivisuutta, viittauksia päättäjiin.
		Apu	Paljon tarinoita, huumoria, paljon viittauksia lehteen.
		Image	Paljon (kaikkitt.) tarinoita, ei paljon minää, paljon viittauksia lehteen, retorisia kysymyksiä.
	Mielipiteitä ja tarinoita	Kotilääkäri	Kertomukset minä-, hän- ja kt-kertojan, Oliviassa poikkeuksellisen paljon minää + paljon kantaa. Kannanottojen aiheet hiukan edellisiä viihteellisempiä. Paljon viittauksia lukijaan: neuvoja, kysymyksiä, paljon viittauksia lehteen: teksti ohjaa lehden maailmaan, poikkeus: Olivia.
		Maku	
		ET	
		Olivia	
	Mielipiteitä ja eri keinoja	Episodi	Perusteluina analyysia, faktaan viittaamista ja tarinoita. Tyyli vaihtelee objektiivisen ja viihteellisen rajamailla.
		Erä	
		Tiede	Perusteluina analyysi ja faktaan viittaaminen, ei tarinoita, ei minää esillä.

Tarinoivat pääkirjoitukset	Erityisen paljon minää	Me Naiset	Persoonallinen tyyli, jossa koko pääkirjoitus rakentuu usein tarinan pohjalle (erityisesti MN), ”tarinan opetus”. Kotivinkissä myös analyysia, paljon viittauksia lehteen.
		Kotivinkki	
	Muut	Deko	Paljon tarinoita, minä paljon esillä. Paljon viittauksia lukijaan: neuvominen. Paljon viittauksia lehteen
		Demi	
		Meidän Perhe	
Suuri Käsityö			
Monipuolisesti eri keinoja käyttävät	Mondo	Tasaisesti käytetty kannanottoja, analysointia, kertomuksia ja faktaan, lukijaan tai lehteen viittaamista. Mikään keino ei nouse merkittävästi esiin. Tasapainottelua kylmän faktan ja pehmeämmän kertomuksen välillä.	
	Koirat		
	Pelit		
	Viherpiha		

Kokonaisuutena kantaottavista pääkirjoituksista on mahdollista sanoa joitain yleisiä huomioita. Aineisto osoittaa, että kannanoton taustalle ainoa mahdollisuus ei ole analyysijakso tai faktoihin viittaaminen, vaan kertojan on mahdollista perustella kantaansa myös kertomusten avulla. Tosin kannanoton yhteydessä olevia tarinat ovat harvoin vain pelkkiä minä-tarinoita – ehkä minä-tarinaa tai omaa, subjektiivista kokemusta ei pidetä niin vakuuttavana perusteluna kuin etäisemmän kertojan kertomusta. Tai ehkä kertoja haluaa etäännyttää mielipiteen kauemmas itsestään kuin miltä se minä-kertomuksen jälkeen esitettynä voisi vaikuttaa. Aineistosta on myös nähtävissä pieniä yhteyksiä kannanottamisen ja analysoinnin sekä faktaan viittaamisen välillä: jos tekstistä löytyy analysoiva jakso tai vastaavasti faktaan viittaamiseen perustuva jakso, kantaottavan jakson sijoittuminen samaan tekstiin on todennäköisempää kuin se, ettei tekstissä ole kannanottoa.

Hemánuksen (1972: 30) mukaan erotteleva ja linjaa viitoittava pääkirjoitus kuuluvat niihin, joilla pyritään vaikuttamaan lukijan mielipiteisiin, asenteisiin ja

arvoihin. Näissä tyypeissä käytetään siten hänen mukaansa monipuolisesti kielellisen vaikuttamisen keinoja. Olen samaa mieltä Hemánuksen kanssa, että teksteissä, joissa esitetään eniten omia kannanottoja, pyritään vaikuttamaan vahvasti lukijaan, mutta tutkimukseni perustuu kuitenkin käsitykselle, että kaikkien pääkirjoitusten taustalla on tavoitteena lukijaan ja hänen asenteisiinsa ja mielipiteisiinsä vaikuttaminen, koostuu teksti sitten kertomuksista tai kannanotoista.

Tarinoivia pääkirjoituksia esiintyy aineistossa pääosin naisille suunnatuissa lehdissä. Erityisesti minä-tarinat ovat selvästi tyypillisiä juuri naistenlehdissä, samoin kuin lehdet, joissa kannanottoja on vain vähän, ovat pääosin naistenlehtiä – miehille suunnatut lehdet sijoittuvat pääosin paljon tai melko paljon kantaaottaviin. Yksinkertaistettuna minä-tarinat ja kannanotot ilmenevät harvoin samoissa teksteissä. Pieni yhteys on myös lukijaan viittaamisen ja kertomusten välillä: oletettavaa on, että usein kertomusta käyttävissä pääkirjoituksissa viitataan myös lukijaan keskimääräistä enemmän. Tällöin kertomuksen tuoma viihteellisempi ote ja luonnollinen kuulijan huomioiminen kertomistilanteessa saattavat korostaa tarvetta huomioida lukijaa myös suoraan viittaamalla. Myös tiivis lukijaan viittaaminen on yhdistettävissä naistenlehdille tyypilliseksi piirteeksi. Poikkeuksena on Tiede-lehti, joskin lehden viittaukset lukijaan koostuvat lähinnä perinteisistä lopputoivotuksista.

5 LOPUKSI

Tarkastelin tekstintutkimuksen alaan sijoittuvassa tutkimuksessani kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta suomalaisten aikakauslehtien pääkirjoituksissa. Tutkittavia lehtiä olivat Apu, Deko, Demi, Episodi, Erä, ET, Image, Koirat, Kotilääkäri, Kotivinkki, Maku, Me Naiset, Meidän perhe, Mondo, Olivia, Pelit, Suuri Käsityölehti, Tekniikan Maailma, Tiede ja Viherpiha. Aineisto koostui 100 pääkirjoituksesta, joten jokaisesta lehdestä mukana oli 5 pääkirjoitustekstiä.

Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää aikakauslehtien pääkirjoituksissa näkyvää kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta kertojan roolien, tekstien rakenteen ja sisällön kautta. Selvitin, millaisia kertojan rooleja teksteihin kirjoittuu ja miten erilaiset roolit vaikuttavat vuorovaikutukseen. Tämän jälkeen tutkin pääkirjoitustekstien sisällön osia ja pohdin, mitä tehtäviä eri osilla on ja miten ne luovat vuorovaikutusta lukijan ja kertojan välille. Lopuksi selvitin, millaista vuorovaikutusta erityyppisten lehtien pääkirjoituksissa on nähtävissä ja mistä erot lehtien välillä johtuvat. Lähestyin tekstejä kerronnan näkökulmasta, jolloin hyödynsin analyysissä narratologian eli kertomuksen tutkimuksen käsitteistöä. Taustateorian vuorovaikutuksen pohtimiseen käytin Gricen (1975) ajatuksia yhteistyöstä, Leechin (1983) kohteliaisuusperiaatetta sekä Brownin ja Levinsonin (1987) universaalia kohteliaisuusteoriaa. Analyysissä on käytetty myös lingvististä käsitteistöä syntaksin, semantiikan ja tyyliintutkimuksen alalta.

Tutkimus osoitti, että aikakauslehtien pääkirjoituksilla on jatkuvasti vahva pyrkimys vuorovaikutukseen eri roolien ja sisällön osien kautta. Lukija halutaan huomioida lehden linjaan sopivalla tavalla. Seuraavaksi esittelen analyysilukujen tulokset sekä erityyppisille lehdille tyypilliset vuorovaikutuksen keinot.

Kertojan roolien analyysi osoitti, että aikakauslehtien pääkirjoitusten kertojat ovat moniroolisia. Kertojan roolit vaihtelevat teksteissä sisällön osien ja niiden funktioiden mukaan. Tutkimuksessa kertojan roolien analyysin taustalla oli jatkuvasti vuorovaikutuksellinen näkökulma: roolien mukana vaihtelee se, millaista kertojan ja lukijan välistä vuorovaikutusta tekstissä rakennetaan. Tutkimuksessa esille nousevia rooleja ovat *ulkopuolinen kertoja*, *havainnoiva kertoja* ja *osallistuva kertoja*. Näistä *ulkopuolinen kertoja* nousee kaikkietäväksi ja tarinaan liittymättömäksi kertojaksi. Hän ei korosta itseään, vaan häivyttää itsensä pääosin tapahtumien taustalle. Ulkopuolinen kertoja tuntee myös menneet tapahtumat, hän tietää asioiden syyt ja

seuraukset eikä häntä sido aika tai paikka. Hänen tyyliinsä on selvästi objektiivisuuteen ja luotettavuuteen pyrkivää, mikä näkyy esimerkiksi faktaan viittaamisessa tai ulkopuolisen lähteen käyttämisessä. Tällöin vuorovaikutusta vahvistavat keinot eivät ole itsensä esiintuominen tai viittaukset lukijaan, vaan paremminkin asiantuntijuuden ja luotettavuuden osoittaminen sekä ilmiöiden taustojen tunteminen.

Havainnoiva kertoja näyttäytyy ulkopuolista kertojaa enemmän pääkirjoitusteksteissä. Näkyvyys riippuu kertojan omasta havainnoinnista, sillä mitä enemmän havainnoiva kertoja tekee huomioita ympäristöstään, sitä enemmän hän tekstissä näkyy ja siten vaikuttaa lukijaan. Vähiten kertoja näyttäytyy lukijoille havainnoidessaan ympäristöään ja kuvaillessaan henkilöitä – joskin näissäkin tapauksissa kertoja olemassaolo on varmaa, sillä valitsemalla havainnoimansa piirteet kertoja osoittaa olemassaolonsa. Vahvimmin kertoja näyttäytyy tekstissä ja vaikuttaa lukijaan kommentoidessaan ja arvottaessaan tapahtumia. Tällöin kertoja pohtii aihetta, ilmaisee mielipiteensä ja esimerkiksi ohjaa lukijaa toimimaan haluamallaan tavalla.

Osallistuva kertoja osallistuu ja näyttäytyy vahvasti tekstissä kertomalla itsestään ulkopuolisen tai tarinassa mukana olevan silmin. Kertojan rooli korostuu ja hänestä tulee tekstin maailmassa oleva toimija, joka pyrkii luomaan vuorovaikutusta itsensä ja lukijan välille. Kertomalla tarinaa itsestään kertojan rooli on tekstissä vahva, sillä lukijat ymmärtävät aiheet kertoja omaksi kokemukseksi: minä-kertojan osallisuus tarinassa on merkittävää, jolloin lukijan on helppo samaistua kertojaan seuraamalla tarinaa hänen näkökulmastaan. Osallistuvan kertojan rooli on aineistossa hallitseva, sillä minä-muotoisia tarinoita on aineistossa noin joka toisessa pääkirjoituksessa. Muita osallistuvan kertojan keinoja ilmaista osallisuuttaan tekstissä ovat muun muassa me-pronominin käyttäminen itsestään ja lukijasta, omien mielipiteiden ilmaiseminen, lehdentekoprosessin avaaminen sekä viittaukset kirjoitustilanteeseen. Pääkirjoituksen monirooliselle kertojalle tyypillistä on roolien vaihtelu ja liukuminen roolien välillä: esimerkiksi ero havainnoivan ja osallistuvan kertojan välillä on minimaalinen silloin, kun kertoja tekee havaintoja tunteisiin vetoavasta tilanteesta. Toisaalta kyseessä on havaintoja tekevä kertoja, toisaalta yhteistä viitekehystä vahvistava ja vuorovaikutukseen pyrkivä osallistuva kertoja.

Tutkimuksen toisessa analyysiosassa tarkastelin pääkirjoituksissa näkyviä sisällön osia, niiden funktioita ja niissä näkyvää kertojan pyrkimystä vuorovaikutukseen lukijan kanssa. Pääkirjoituksista erottui neljä erilaista osaa, jotka ovat *kuvaileva, käsittelevä, kohdentava* ja *kertova osa*. Kuten kertojan roolien kohdalla, myös sisällön

osissa rajat aineistossa eivät ole täysin tarkkarajaisia: eri osien elementtejä esiintyy eri puolilla tekstiä ja samalla tekstinosalla voi olla useita funktioita. Tämän vuoksi olen luottanut jaottelussa omaan kieli-intuitiooni ja luokitellut osat kuulumaan siihen luokkaan, jonka piirteitä tekstin osassa on eniten havaittavissa. Ryhmistä ensimmäinen on *kuvaileva osa*, jossa kertoja esittelee lukijalle pääkirjoitustekstin hallitsevan teeman faktoin. Aihetta esitteleviä keinoja pääkirjoituksissa ovat luotettavan lähteen referointi sekä tapahtumien ja ilmiöiden raportointi. Referoinnissa kertoja ilmaisee lähteen, josta tieto on peräisin: näin kertoja osoittaa luotettavuuttaan ja hänestä itsestään muodostettava kuva on uskottava. Raportoimalla ilmiöitä kertoja esittää asiansa varmana ja totena. Koska kertoja itse uskoo väitteensä todenmukaisuuteen, taustalla on halu, että myös lukija uskoo väitteeseen. Kokonaisuudessaan lukijan informoiminen faktoin perustuu siihen, että kertoja haluaa antaa lukijalle luotettavaa tietoa. Vetoamalla myös yhteiseen historiaan ja tietoon maailmasta kertoja asettaa itsensä ja lukijansa samanarvoiseen asemaan, jossa heillä on sama tieto hallussaan. Pääkirjoituksissa jako kuvailun ja käsittelyn välillä ei ole kovin selvärajainen, sillä usein aiheen esittelyssä näkyy jo kertojan suhtautuminen aiheeseen. Näin esittelevän osan elementtejä on nähtävissä myös käsittelevässä ja kertovassa osassa.

Käsittelevässä osassa kertoja syventää aiheen käsittelyä analysoimalla aihetta ja ottamalla siihen kantaa. Kannanotoissa kertojalla on eri keinoja tuoda mielipiteensä esille: Hän voi ilmaista mielipiteen, joka perustuu yleiseen käsitykseen ja tietoon, jolloin kertoja toimii lähinnä argumentin välittäjänä eikä esitä väitettä täysin omissa nimissään. Korostamalla yhteisymmärrystä kertoja korostaa itsensä ja lukijan välistä yhteistä viitekehystä ja käsitystä maailmasta. Kertoja voi myös kertoa omia tulkintojaan, mutta silti piilottaa itsensä taustalle. Tällöin huomio kiinnittyy ryhmiin, joiden edustajana hän itseään pitää – näin mielipiteiden esittäjänä vaikuttaa olevan ryhmä, jolloin kertoja minimoi mahdolliset erimielisyyden ilmaukset itsestään kauemmas. Kertoja voi esittää mielipiteet myös selkeästi ominaan ja korostaa itseään sekä omaa asiantuntemustaan aiheesta. Kertoja asettuu muita ylemmäs ja pitää omaa esimerkkiään niin vahvana, että sitä voi käyttää kannanoton vahvistajana ja havainnollistajana. Kertoja pyrkii mielipiteiden esittämisessäkin vuorovaikutukseen, sillä kannanottojen kautta hän pystyy maksimoimaan lukijalle tulevan hyödyn tarjoamalla tälle punnittuja ja perusteltuja mielipiteitä. Tutkimuksessa selvisi myös erilaisia keinoja kannanottojen esittämisen vahvistamiseksi: näitä ovat vastakkainasettelut, affektisten ilmausten käyttö ja vastaväitteisiin varautuminen. Käsittelevään osaa kuuluu kannanottojen lisäksi myös

analyysi, jonka tyypillinen keino on teeman monipuolinen pohtiminen ja eri vaihtoehtojen punnitseminen. Tällöin analyysissa tavallisia ovat pehmennykset ja lievennykset, joita käyttämällä kertoja pyrkii ottamaan huomioon eri näkökulmat ja välttämään liian ehdottomat tulkinnat. Hän huomioi myös erimielisen lukijan, jolloin lehden lukijakunta on mahdollisimman laaja. Pohdiskeleva ote voi näkyä myös retoristen kysymysten käytössä. Kysymykset ovat toisaalta johdattelua ja aiheen pohdiskelua, mutta myös keino herätellä lukijaa ja kohdistaa aihe suoraan hänelle. Tällä tavoin kertoja kutsuu lukijan pohtimaan aihetta yhdessä, sillä auki kirjoitetuilla kysymyksillä kertoja kuvailee ajatusprosessiaan, jolloin lukijan on helpompi päästä aiheeseen kiinni. Analyysitavoista poikkeuksellinen on kertojan oma tulkinta, jossa hän ei esitä vaihtoehtoisia tulkintoja, vaan esittää pelkästään oman näkemyksensä mukaisen analyysin. Analyysit ovat tiukkoja eikä pehmennyksiä ole käytetty, jolloin analyysin tyyli on lähimpänä kannanottojen tyyliä.

Kohdentavassa osassa kertoja keskittyy vuorovaikutuksen korostamiseen suuntautumalla lukijaa kohti. Kohdentavat keinot jakautuvat sen mukaan, kohdistaaako kertoja huomionsa lukijaan, meihin vai lehteen ja tätä kautta näiden väliseen vuorovaikutukseen. Lukijaan suuntautuvassa kohdentamisessa tyypillinen keino on tekstiin loppuun sijoittuva toivottaminen, jota on aineistossa kolmasosassa teksteistä. Toivotukset toimivat vuorovaikutuksen paikkoina, joissa kertoja kiinnittää lukijan huomion ja osoittaa sanansa suoraan hänelle. Muita keinoja ovat kysymykset ja kehottamiset ja näissä toisen persoonan pronominit sinä ja te. Kysymyksellä kertoja osoittaa epätietoisuutta ja esittää lukijalle kehotuksen tarjota puuttuva tieto. Kertoja ei välttämättä odota lukijan vastausta, vaan ennemminkin samanmielisyyden osoitusta, jolloin yhteinen viitekehys kertojan ja lukijan välillä vahvistuu. Erityisesti sinämuotoinen kysymys pysäyttää lukijan ja tekee aiheen hänelle henkilökohtaiseksi. Lukijan kehottaminen näkyy pääkirjoituksissa imperatiivi- ja konditionaalimuotoisissa verbeissä sekä deonttisissa modaali-ilmauksissa. Kehottaminen on vahva vuorovaikutusta korostava keino, jossa kertoja nostaa itsensä auktoriteetin asemaan. Kohdentamalla huomion meihin kertoja korostaa yhteistä ryhmää ja viitekehystä, johon kertoja olettaa itsensä ja lukijan kuuluvan. Aikakauslehdelle yhteisön luominen on tärkeää, sillä tavoitteena ovat kestävät ja pysyvät lukijasuhteet. Tyypillinen keino kohdistamiseen on osallistujien eli kertojan itsensä ja lukijoiden nimeäminen ja puhutteleminen tavallisesti me-pronominilla ja ryhmää kuvaavalla substantiivilla tai substantiivilausekkeella. Huomio voidaan kohdistaa ryhmään myös sitä selkeäsi

nimeämättä, jolloin ryhmä on pääteltävissä tekstistä implisiittisesti. Koska aikakauslehtien kohderyhmät on määritelty tarkasti ulkoapäin, sisäryhmäksi määräytyy usein se ryhmä, kenelle kustantaja on lehden suunnannut. Tärkeintä on, että lukija kokee itse kuuluvansa ryhmään ja samaistuu siten kertojan tekstiin. Kohdentamalla huomion lehteen kertoja korostaa lehden ja lukijoiden välistä vuorovaikutusta, sillä lehden sisältö on juuri se kohtausta, johon koko kanssakäyminen osallistujien välillä perustuu. Lehden sisältö on se tuote, josta lukijat maksavat ja jota lehdentekijät pyrkivät mainostamaan, jotta lukijat pysyisivät lehden lukijoina jatkossakin. Aineistossa tyypillisesti käytetty keino lehteen kohdentamisessa ovat viittaukset lehden sisältöihin; artikkeleihin, teemaan, aikaisempiin tai tuleviin lehtiin. Myös esittelemällä lehdentekoprosessia, kuten tulevien lehtien sisältöä, kertoja pyrkii herättämään luottamusta lehteä kohtaan. Kertomalla taustoista ja lehden teon vaiheista kertoja antaa ikään kuin sisäpiirin tietoa ja päästää lukijan lähemmäs lehteä ja itseään. Tällöin asiantuntijan ja maallikon osat lähenevät toisiaan ja lukijan on helpompi samaistua kertojaan. Myös puhumalla palautteesta ja tuomalla sen näkyville kertoja antaa lukijoille mahdollisuuden päästä lehden sivuille – palautteesta puhuminen näkyvällä paikalla lehden pääkirjoituksessa korostaa palautteen ja vuorovaikutuksen tärkeyttä lehdelle.

Viimeinen sisällön osista on *kertova osa*, jossa kertoja kertoo juonellista tarinaa, joka liittyy yleensä lehden teemaan tai tiettyyn artikkeliin. Koska tarinalla on aina merkitys tekstissä, kertovassa osassa on mukana myös muiden sisällön osien funktioita: tarinalla otetaan kantaa, sillä pohditaan, sillä kohdennetaan huomio myös lukijaan. Kertomus onkin aina vuorovaikutusta kertojan ja lukijoiden välillä, sillä kertomuksen kertomisesta syntyy odotus vuorovaikutuksesta, kokemusten jakamisesta. Kertomalla tarinaa kertoja voi herättää lukijassa vastaavia muistoja ja aktivoida lukijaa aiheen käsittelyyn. Kertomukset ovat pääkirjoituksissa yleisiä, sillä niitä löytyy noin kahdesta kolmasosasta teksteistä. Tavallisimpia ovat minä-kertomukset, joita löytyy noin joka toisesta pääkirjoituksesta. Minä-kertomuksissa huomio kiinnittyy kertojaan, jolloin tarinan omakohtaisuus korostuu. Minä-kertomusten toimijat ovat aktiivisia toimijoita, joiden aitoon kokemukseen lukijoiden on teoreettista pohdintaa helpompi samaistua. Hän-kertoja kertoo yleensä ystävälleen sattuneista tapahtumista, jolloin kertoja edelleen korostaa asioiden todellisuuspohjaa ja samastumista. Kolmas kertojatyyppe on kaikkietävä kertoja, joka tietää kaiken ja on tarinan yläpuolella. Kertojan valta korostuu, jolloin hän asettuu ohjailevaan asemaan suhteessa lukijaan.

Kertojan roolien ja sisällön osien pohjalta tehdyssä jaottelussa pääkirjoitukset ja lehdet jakautuivat kahteen päätyyppiin: *kantaaottaviin* ja *tarinoiviin pääkirjoituksiin*. *Kantaaottavissa pääkirjoituksissa* huomio kiinnittyy kannanottoihin, sillä niitä on käytetty lehden eri numeroissa paljon tai melko paljon. Kantaaottaviin pääkirjoituksiin kuuluvat aineistossani Tekniikan Maailma, Apu, Image, Kotilääkäri, Maku, ET, Olivia, Episodi, Erä ja Tiede. Lehtiä on mahdollista jaotella vielä sen mukaan, mitä muita keinoja teksteissä on käytetty mielipiteiden perustelemisen taustalla: analysoivia lehtiä ovat Tekniikan Maailma, Apu ja Image, tarinoita perusteluina käyttäviä Kotilääkäri, Maku, ET ja Olivia sekä tasaisesti eri keinoja käyttäviä (analyysi, faktaan viittaaminen, tai tarinat) Episodi, Erä ja Tiede. Aineisto siis osoittaa, että kannanoton taustalle ainoa mahdollisuus ei ole analyysijakso, vaan kertojan on mahdollista perustella kantansa myös kertomusten avulla – joskin perusteluina käytettävät tarinat ovat pääosin kaikkitietävän kertojan tarinoita, jolloin muutoin yleiset minä-tarinat eivät tässä yhteydessä ole tyypillisiä. Minä-tarinaa ei ilmeisesti pidetä tarpeeksi vakuuttavana perusteena lehden linjaa osoittavalle mielipiteelle tai pääkirjoitustoimittaja ei halua välttämättä liittää itseään niin tiukasti mielipiteen taakse.

Kantaaottavista pääkirjoituksista on nähtävissä yhteyksiä kannanottamisen ja analysoinnin sekä faktaan viittaamisen välillä: jos tekstistä löytyy analysoiva jakso tai vastaavasti faktaan viittaamiseen perustuva jakso, kantaaottavan jakson sijoittuminen samaan tekstiin on todennäköisempää kuin se, ettei tekstissä ole kannanottoa. Siihen nähden, että aikakauslehden pääkirjoituksen sanotaan poikkeavan sanomalehden pääkirjoitusten kantaaottavasta tyylistä ja olevan pääosin käyntikortti lehteen ja johdattelua sen maailmaan, kannanottojen runsaus aineistossa on huomiota herättävää, sillä aineistossa lähes joka toisesta pääkirjoituksesta on löydettävissä suoria kannanottoja. Myös vaihtoehtoisten mielipiteiden esittämisen vähäisyys hämmästyttää, sillä taustaoletuksena oli, että aikakauslehtien pääkirjoitukset paremminkin pohtivat kuin osoittavat ehdottomia mielipiteitä. Toisaalta tulosta tasaa kantaaottavissa teksteissä näkyvä analyysin suuri määrä, sillä laskea pohtimisen ja punnitsemisen myös vaihtoehtoisten mielipiteiden huomioimiseksi. Vaikka pääkirjoitusteksti vaikuttaisi siis viihteelliseltä, arkisistakin aiheista voidaan sanoa tiukkoja mielipiteitä. Tätä huomiota tukee Heikkisen (1999) tutkimus politiikkapääkirjoituksista, joissa sinänsä viattoman oloisiin teksteihin kirjoittuu erityisesti vastakkainasettelujen kautta jyrkkiä ristiriitoja ja tiukkoja arvomaailmaan sitoutumisia: rivien väleihin kätkeytyviä arvoasetelmia ei aina

edes havaita, sillä ympäröivän yhteisön jäsenenä olemme sokaistuneet joillekin vakiintuneille tavoille käyttää kieltä.

Tarinoivissa pääkirjoituksissa kertoja kertoo paljon kertomuksia. Tällaisia lehtiä aineistossa ovat Deko, Demi, Meidän perhe, Me Naiset, Suuri Käsityö ja Kotivinkki. Alkuoletukseni oli tarinoiden runsas käyttö aikakauslehtien pääkirjoituksissa, mutta siitä huolimatta niiden yleisyys yllätti, sillä vain kahdessa lehdessä tarinoita ei käytetä lainkaan. Nämä lehdet ovat Tekniikan Maailma ja Tiede, jotka ovat aiheiltaan teknisiä ja tieteellisiä. Lehdet pyrkivät oletettavasti objektiiviseen tarkasteluun tyypillisen tekstilajinsa mallin mukaan, jolloin niissä ei haluta korostaa viihteellisyyttä eikä kertojaa itseään. Yhteistä tarinoiville pääkirjoituksille on se, että lehdissä on selvästi hallitsevana kertomustyyppinä minä-kertomukset ja että näitä kertomuksia on löydettävissä useita yhdestä tekstistä. Minä-kertomukset luovat teksteihin realismia, mikä on aina ollut osa aikakauslehtien sisältöä. Subjektiivinen kuvaus maailmasta nojaa lukijalle tuttuihin asioihin ja antaa tälle mahdollisuuden samaistumiseen. (Siivonen 2006: 235.) Aineistossa näkyy pieni yhteys myös lukijaan viittaamisen ja kertomusten välillä: oletettavaa on, että usein kertomusta käyttävissä pääkirjoituksissa viitataan lukijaan keskimääräistä enemmän.

Minä-muotoisia tarinoita esiintyy aineistossa naisille suunnatuissa lehdissä, samoin kuin lehdet, joissa kannanottoja on vain vähän, ovat pääosin naistenlehtiä. Myös tiivis lukijaan viittaaminen on yhdistettävissä naistenlehdille tyypilliseksi piirteeksi. Tätä huomiota tukevat Harjun (2010) tutkimuksen tulokset naisten ja miesten lifestyle-lehtien lukijasuhteen rakentamisen eroista: naistenlehdille on selvästi miestenlehtiä tyypillisempää runsas minä-kerronta, johon lukija pystyy samaistumaan.

Tutkimuksen tärkeimmät huomiot perustuvat juuri naisten ja miesten lehtien eroille, sillä vastaavia yhtäläisyyksiä ryhmien sisällä ei ole nähtävissä esimerkiksi harraste- tai ajankohtaislehdissä. Naistenlehtien pääkirjoitukset osoittautuivat tutkimuksessa miehille suunnattuja lehtiä viihteellisemmiksi. Tähän vaikuttavat lehtien teemat ja pääkirjoitusten aihevalinnat, mutta myös naistenlehtien kertojan vuorovaikutukseen pyrkivämpi asenne. Töyryn (2006: 209) selvitys tukee huomiota, sillä hän toteaa nykyajan naistenlehden puhuttelevan lukijaa kuin ystävätärtä. Karkeasti sanottuna naistenlehdissä kerrotaan tarinoita, puhutaan itsestä ja lehdestä sekä viitataan paljon lukijaan, kun miehille suunnatuissa lehdissä sekä ajankohtaislehdissä huomion kohteena ovat mielipiteet ja aiheen analyysi. Kertoja tulee näissä teksteissä esille lähinnä ulkopuolisena ja havainnoivana kertojana, joka ei itse osallistu tekstin

tapahtumiin. Miehille suunnatut lehdet ovat Suomessa pääosin tiettyyn aiheeseen liittyneitä harraste- tai erikoislehtiä, jolloin aihevalinnat ja niiden käsittely pääkirjoituksissa on rajatumpaa kuin esimerkiksi perhelehdissä. Naistenlehtien aiheet – parisuhde, muoti, kauneus, koti ja perhe – ovat perinteisesti ajateltuna pehmeämpiä aiheita kuin miesten harrastelehtien elektroniikka, metsästys tai tiede, jolloin niistä puhuminen on erilaista: harrastuksiin liittyviä, neutraalimpia aiheita on normaalimpaa verrata ja arvottaa toisiinsa. Niihin ollaan ilmeisemmin rohkeampia ja tottuneempia ottamaan kantaa kuin vaikkapa naistenlehtien aiheisiin elämän perusarvoista tai oikeanlaisesta elämäntyylistä. Töyry (2006: 224) on kuitenkin todennut, että naistenlehdet ovat täynnä ristiriitoja, vaatimuksia ja kannanottoja naisille, mutta lehdet käsittelevät niitä yleensä piilevästi sijoittamalla eri näkökulmat eri teksteihin ja tekstien alatyyppeihin. Näin ollen on oletettavaa, että myös naistenlehdistä kannanottoja löytyy runsaasti, joskaan pääkirjoitus ei selvästi ole ainoa paikka niiden ilmaisulle.

Aikakauslehtien pääkirjoituksissa näkyvää vuorovaikutusta on tässä tutkimuksessa tarkasteltu sekä kertojan roolien että sisällön osien näkökulmasta, jolloin työssä käytetyt monialaiset taustateoriat ovat tukeneet analyysia ja mahdollistaneet kokonaiskuvan luomisen suomalaisen aikakauslehdistön pääkirjoituksista. Narratologian käsitteistö tarjosi tietoa kertojan analyysiin ja vuorovaikutus- ja kohteliaisuusteoriat antoivat välineitä vuorovaikutuksen havaitsemiseen kertojan tekstistä ja rivien välistä. Tutkimus herätti myös kiinnostuksen jatkaa ja syventää aiheen tarkastelua: erityisen mielenkiintoisiksi osoittautuivat kertojan esittämät tarinat, joiden funktioiden tutkiminen antaisi lisää tietoa niiden merkityksestä pääkirjoituksille. Myös kertojan itsensä esiintuomisen syytä olisi mielenkiintoista tutkia, sillä aineiston perusteella on oletettavaa, että esimerkiksi siirtymänä käytetyllä minä-muotoisella ilmauksella on lähinnä tekstuaalinen merkitys, kun taas minä-muotoinen kertomus sitouttaa kertojan selvästi enemmän tekstin maailmaan sekä vaikuttaa kertojan ja lukijan väliseen vuorovaikutukseen.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

- ALANKO, OUTI 2001: Lukijasta lukemiseen, tulkinnasta elämykseen: lukijan käsite kirjallisuudentutkimuksessa. – Outi Alanko & Tiina Käkelä-Puumala (toim.), *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* s. 207–240. Tietolipas 174. Helsinki: SKS.
- APO, SATU 1990: Kertomusten sisällön analyysi. – Klaus Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* s. 62–80. Helsinki: Gaudeamus.
- BAMBERG, MICHAEL 2006: Stories: Big and small. Why do we care? – *Narrative Inquiry* 16 (1) s. 139–147.
- BROWN, PENELOPE – LEVINSON, STEPHEN 1987: *Politeness: Some universals in language usage*. Studies in Interactional Sociolinguistics 4. Cambridge: Cambridge University Press.
- CHATMAN, SEYMOUR 1978: *Story and discourse: Narrative structure in fiction and film*. Ithaca: Cornell University Press.
- CRUSE, D. ALAN 2000: *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: University Press.
- GRICE, PAUL 1975: Logic and conversation. – Peter Cole & Jerry L. Morgan (toim.), *Syntax and semantics 3: Speech acts* s. 41–58. New York: Academic Press.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. Helsinki: SKS.
- HARJU, SAARA 2010: *Lukijasuhteen rakentamisen keinoja Trendi ja Veli-lehdessä – sisarellista vertaistukea ja miehisyyden todistelua*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.
- HEIKKINEN, VESA 1999: *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 728. Helsinki: SKS.
- 2000: Teksteihin tunkeutuvat todellisuudet. – Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä (toim.), *Teksti työnä, virka kielenä* s. 116–214. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 116. Helsinki: Gaudeamus.
- HEIKKINEN, VESA – VOUTILAINEN, EERO 2009: Koloratiivirakenne Hirventappopaikka-romaanissa. – Vesa Heikkinen (toim.), *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen* s. 135–169. Tietolipas 229. Helsinki: SKS.
- HEMÁNUS, PERTTI 1972: *Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista*. Monistesarja 10. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos.

- KALLIOKOSKI, JYRKI 1996: Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykypäivään. – Jyrki Kalliokoski (toim.), *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä* s. 37–97. Kieli 9. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KANTOKORPI, MERVI 1990: Proosan runousoppia. – Mervi Kantokorpi, Pirjo Lyytikäinen & Auli Viikari (toim.), *Runousopin perusteet* s. 105–171. Helsingin yliopiston lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- KARLSSON, FRED 1982: *Suomen peruskielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 378. Helsinki: SKS.
- KARVONEN, PIRJO 1995: *Oppikirjateksti toimintana*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 632. Helsinki: SKS.
- KECKMAN, KATJA 2009: *Vihanhallintaprojekti ja oikeudenkäynti. Kahden Nyt-liitteessä ja Imagessa ilmestyneen henkilöjutun lähitarkastelua kertomuksen näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- LARJAVAARA, MATTI 1999: Kieli, kohteliaisuus ja puhuttelu. *Kielikello* 2/1999 s. 4–10.
- 2007: *Pragmasemantiikka*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1077. Helsinki: SKS.
- LASSILA-MERISALO, MARIA 2009: *Faktan ja fiktion rajamailla: kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Jyväskylä Studies in Humanities 118. Jyväskylän yliopisto.
- LEECH, GEOFFREY 1983: *Principles of pragmatics*. London: Longman.
- MAKKONEN-CRAIG, HENNA 2005: *Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä: näkökulmia suomen kielen dialogisiin passiivilauseisiin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1026. Helsinki: SKS.
- MUIKKU-WERNER, PIRKKO 1993: *Impositiivisuus ja kielellinen variaatio. Julkisten keskustelujen käskyt ja kysymykset kielenopetuksen näkökulmasta*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja nro 14. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- MÄKINEN, KIRSTI 1992: Muuttuuko lehtikieli? Muuttaako lehtikieli? – Valma Yli-Vakkuri, Maija Länsimäki & Aarre Nyman (toim.), *Yhteiskunta Muuttuu – kieli muuttuu*. Nykysuomen Seuran 10-vuotisjuhlakirja s. 211–235. Porvoo: WSOY.
- NORDENSTRENG, KAARLE – WIIO OSMO A. 2003: *Suomen mediamaisema*. Helsinki: WSOY.
- NS = *Nykysuomen sanakirja*. Helsinki: WSOY 1951–1961.

- PIETILÄ, VEIKKO 1995: *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A86. Tampere: Tampereen yliopisto.
- RAHTU, TOINI 2006: *Sekä että: ironia koherenssina ja inkohereenssina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1096. Helsinki: SKS.
- RANTANEN, LASSE 2007: *Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja*. Helsinki: Hill and Knowlton Finland.
- RIDELL, SEIJA 1994: *Kaikki tiet vievät genreen: tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 82. Tampere: Tampereen yliopisto.
- RIMMON-KENAN, SLOMITH 1991 [1983]: *Kertomuksen poetiikka. [Narrative Fiction: Contemporary Poetics.]* Suomentanut Auli Viikari. Tietolipas 123. Helsinki: SKS.
- SAUKKONEN, PAULI 1984: *Mistä tyyli syntyy?* Helsinki: WSOY.
- 2001: *Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia*. Helsinki: Yliopistopaino.
- SIHVONEN, LAURI 2004: *Suomen Kuvalehden Hän-henkilöjutut tekstilajina*. Pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- SIIVONEN, JONITA 2006: Lohduttava ja piinaava naistenlehti. – Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.), *Sukupuolishow: johdatus feministiseen mediatutkimukseen* s. 226–243. Helsinki: Gaudeamus.
- SOLIN, ANNA 2009: Kirjoittava minä yliopistojen opetusportfolioissa. – Vesa Heikkinen (toim.), *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen* s. 250–266. Tietolipas 229. Helsinki: SKS.
- SUHOLA, AINO – TURUNEN, SEPPO – VARIS, MARKKU 2005: *Journalistisen kirjoittamisen perusteet*. Helsinki: Finn Lectura
- TAMMI, PEKKA 1992: *Kertova teksti. Esseitä narratologiasta*. Jyväskylä: Gaudeamus.
- TANNER, JOHANNA 2005: Uusi näkökulma kohteliaisuuden tutkimiseen. – *Virittäjä* 109 s. 475–480.
- 2007: Kohteliaisuus Euroopassa. – *Virittäjä* 111 s. 278–282.
- TÖYRY, MAIJA 2006: Käytösoppaasta naistenlehteen. – Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.), *Sukupuolishow: johdatus feministiseen mediatutkimukseen* s. 207–225. Helsinki: Gaudeamus.
- TÖYRY, MAIJA – RÄTY, PANU – KUISMA, KRISTIINA 2008: *Editointi aikakauslehdessä*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

TÖYRY, MINNA 2006: Pois kuristavat korsetit. – Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö & Toni Suutari (toim.), *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin* s. 462–474. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1078. Helsinki: SKS.

WERLICH, EGON (1979): *Typologie der Texte. Entwurf eines textlinguistischen Modells zur Grundlegung einer Textgrammatik*. Uni-Taschenbücher; 450. Heidelberg: Quelle und Meyer.

YLI-VAKKURI, VALMA 1986: *Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 28. Turku: Turun yliopisto.

Verkkolähteet:

AALTO UNIVERSITY MEDIA FACTORY AIKAKAUSLEHTITUTKIMUKSEN TIETOKANTA 2010:
http://mediafactory.aalto.fi/?page_id=366 9.2.2011.

AIKAKAUSMEDIA 2010: <http://www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=16377>
7.12.2010.

——— 2011: <http://www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=12341> 24.1.2011.

FORMA 2011: <http://www.forma.fi/direct.aspx?area=page&prm1=21> 24.1.2011.

MEDIAKASVATUSKESKUS METKA 2010:
<http://www.mediametka.fi/direct.aspx?area=page&prm1=83> 7.12.2010.

MEDIAOPAS 2010: <http://mediaopas.a-lehdet.fi/lehdet/image> 7.12.2010.

OTAVAMEDIA 2011: <http://mediatiedot.kuvalehdet.fi/lehdet/miesten-harrastelehdet/tekniikan-maailma/default.aspx> 22.2.2011.

PARKO, KAIJA – RENTOLA, MARKETTA 2005: *Lue minut – Aikakauslehtikirja. Mediakasvatusta opettajille*.
http://www.aikakauslehdet.fi/content/aikakauslehti_opinnoissa/lueminut/index.html?from=11050919844145336 7.12.2010.

POPMEDIA 2011: <http://www.popmedia.fi/mediatiedot/> 24.1.2011.

SANOMAMAGAZINES 2010a:
<http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-ja-lehdet/lehdet/meidan-perhe.html> 7.12.2010.

——— 2010b:
<http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-ja-lehdet/lehdet/pelit.html>
7.12.2010.

——— 2010c:

<http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/kohderyhmat-ja-lehdet/miehet/et.html>
7.12.2010.

SUOMEN JOURNALISTILIITTO 2011: *Journalistin ohjeet*.
<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohteet/> 3.3.2011.

VISK = *Ison suomen kieliopin verkkoversio*. Auli Hakulinen – Maria Vilkuna – Riitta Korhonen – Vesa Koivisto – Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. <http://scripta.kotus.fi/visk>
2.11.2010

LIITTEET

Liite 1. Luettelo tutkimuksen aineiston pääkirjoituksista

Pääkirjoituksen nimen perässä on koodi, jolla pääkirjoitukseen viitataan tutkimuksessa.

Koodissa on lehden nimen lyhenne sekä lehden numero.

Apu Huipulla on tilaa vain kahdelle (APU09) Joulumyynti alkoi vaisusti (APU49) Mistä lääke ylilääkitykseen? (APU18) Mökeillä uusi ja vanha kohtaavat (APU25–26) Murakoso jäi, Murakami ei (APU35)	Deko Oletko sinäkin himosisustaja? (DK01) Remontoi kotiisi hyvä järjestys (DK03) Koti on enemmän kuin sen neliöt (DK04) Mökkeily herättää minussa ristiriitaisia tunteita (DK06) Paras joulu ikinä (DK12)
Demi Rakkautta vain (DM09) Pää täynnä ideoita (DM10) Tee se itse! (DM11) Kiitos! (DM12) Näytäpä hyvältä! (DM01/10)	Episodi Hyvää ja halvalla (EP03) Itseltään varastamista (EP04) Mitä aikuiset edellä... (EP06) Piiri pieni pyörii (EP07) Sanoista ja merkityksistä (EP09)
Erä Uuden vuoden lupauksia (ERÄ01) Kalapaikkatietojen avoimuudesta (ERÄ04) Bongaa fisu tai tee maailmanennätys (ERÄ06) Ruokahyötyä halvasta harrastuksesta (ERÄ09) Euroja vai elämyksiä? (ERÄ13)	ET-lehti Kaikki keinot avuksi (ET03) Arvauskeskus? (ET04) Elämää työelämän ulkopuolella? (ET06) Ulos poteroista (ET09) Löytöjen aika (ET12)
Image Piikki lihassa (IM11) Tee se itse (IM04) Päivittäiset annokset (IM08) Silmäpalvojat (IM09) Jethron maailma (IM10)	Koirat Pääkirjoitus (KO01) Pääkirjoitus (KO02) Pääkirjoitus (KO04) Pääkirjoitus (KO05) Pääkirjoitus (KO06)
Kotilääkäri Koskaan ei ole liian myöhäistä (KL02) Kyyneleitä ei tarvitse pyytää anteeksi (KL03) Nautitaan uimapuvuista (KL06) Kiitollisuuskäynnille (KL07)	Kotivinkki Terveiset leiriltä (KV10) Tätä mieltä (KV11) Tunnit kuluvat (KV13) Perusruoka kunniaan (KV15)

Kävely on kivaa (KL08)	Kaupallisen joulun ihme (KV18)
Maku Soppaa ja soopaa (MA02) Hulluna koneisiin (MA03) Sata kiloa marjailoa (MA04) Lapsena pulla väännettävä! (MA05) Hyvin suunniteltu – puoliksi tehty (MA06)	Me Naiset Vuoden miehiä (MN50) Ihanasti rempallaan (MN40) Linja-autoaseman nurkalla (MN45) Peilistä näkyy anoppi (MN47) Räyrinki opettaa (MN46)
Meidän perhe Pääkirjoitus (MP01) Pääkirjoitus (MP04) Pääkirjoitus (MP06) Pääkirjoitus (MP08) Pääkirjoitus (MP12)	Mondo Vastuullisen matkailijan käsikirja (MO01) Matkailijan markkinat (MO02) Unelmia ja toimistohommia (MO03) Mustasukkainen matkailija (MO04) Suodatinkahvin uusi tuleminen (MO08)
Olivia Kaikki paitsi _____ on turhaa (OL10) Olen vitkuttelija ja ylpeä siitä (OL11) Salaiset sivut (OL12) Mies, älä lue tätä (OL01/10) Carrien tohveleissa (OL02/10)	Pelit Suomipelit jylläävät (PE12) Tilannekatsaus (PE11) Nyt pelataan! (PE10) Odotettu piristysruiske (PE09) Laiha syksy (PE08)
Suuri Käsiyölehti Fridan värit (SK03) Äidiltä tyttarelle (SK05) Kesäelämää (SK6–7) Syysunelmia (SK09) Jouluiloa (SK11–12)	Tekniikan Maailma Kuka viimeksi nauraa? (TM03) Mustat ja pyöreät (TM09) Ympäristöteko (TM13) Sähköllä tulevaisuuteen (TM16) Tutkitaan tutkimusta (TM22)
Tiede Armahtakaa heidät! (TI08) Lapsen paikka (TI03) Luolamies vai susi? (TI05) Järki jäähän, tunteet peliin (TI11) Pelastetaan paras kaveri (TI13)	Viherpiha Ylellinen elämä odottaa (VP01) Miksi ihminen haluaa aina uutta? (VP02) Sanoma ihmiskunnalle (VP03) Mikä on tämä ihana paikka? (VP04) Hitaasti hyvä tulee (VP05)